

T. C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
EĞİTİM PROGRAMLARI VE ÖĞRETİMİ BİLİM DALI

BİLİM VE SANAT MERKEZİNE (BİLSEM) DEVAM EDEN
ÜSTÜN YETENEKLİ ÇOCUKLARIN ANNE BABALARININ
KARŞILAŞTIKLARI GÜÇLÜKLER
(SAKARYA İLİ ÖRNEĞİ)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ŞENEL ÇAMDEVİREN

ŞUBAT 2014

T. C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
EĞİTİM PROGRAMLARI VE ÖĞRETİMİ BİLİM DALI

BİLİM VE SANAT MERKEZİNE (BİLSEM) DEVAM EDEN
ÜSTÜN YETENEKLİ ÇOCUKLARIN ANNE BABALARININ
KARŞILAŞTIKLARI GÜÇLÜKLER
(SAKARYA İLİ ÖRNEĞİ)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ŞENEL ÇAMDEVİREN

DANIŞMAN:
DOÇ.DR. AHMET ESKİCUMALI

ŞUBAT 2014

BİLDİRİM

Hazırladığım tezin tamamen kendi çalışmam olduğunu, akademik ve etik kuralları gözeterek çalıştığımı ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt ederim.

İmza

Şenel ÇAMDEVİREN

'Bilim ve Sanat Merkezine Devam Eden Üstün Yetenekli Çocukların Anne Babalarının Karşılaştıkları Güçlükler' başlıklı bu yüksek lisans tezi, Eğitim Programları ve Öğretimi Bilim Dalında hazırlanmış ve jürimiz tarafından kabul edilmiştir.

Başkan Doç. Dr. ~~Ömer Faruk TUTKUN~~ (İmza)

Akademik Unvanı, Adı-Soyadı

Üye Doç. Dr. ~~Ahmet F. KİCUMALI~~ (İmza)

Akademik Unvanı, Adı-Soyadı

Üye Yrd. Doç. Dr. ~~MUSTAFA BEKTAŞ~~ (İmza)

Akademik Unvanı, Adı-Soyadı

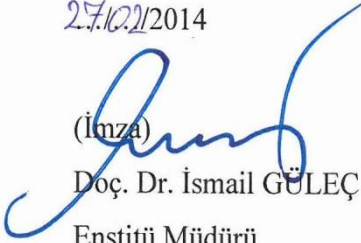
Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylım.

27.10.2014

(İmza)

Doç. Dr. İsmail GÜLEÇ

Enstitü Müdürü

ÖZET

BİLİM VE SANAT MERKEZİNE DEVAM EDEN ÜSTÜN YETENEKLİ ÇOCUKLARIN ANNE BABALARININ KARŞILAŞTIKLARI GÜÇLÜKLER

Çamdeviren, Şenel

Yüksek Lisans Tezi, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı,
Eğitim Programları ve Öğretimi Bilim Dalı

Danışman: Doç.Dr. Ahmet Eskicumalı

Şubat, 2014. 109 Sayfa

Bu araştırma, bilim ve sanat merkezine devam eden üstün yetenekli çocukların anne babalarının; çocuklarıyla olan etkileşimlerinde ortaya çıkan güçlükleri, bilim ve sanat merkezine devamlarında ve süreç içinde karşılaştıkları zorlukları belirlemek amacıyla yapılmıştır. Araştırmada çocukları 2012-2013 öğretim yılında Sakarya Bilim ve Sanat Merkezi'ne devam eden 108 veliye ulaşılmış, velilerin üstün yetenekli bir çocuğa sahip olmakla ilgili olarak karşılaştıkları güçlükler, Sakarya Bilim ve Sanat Merkezi hakkındaki görüşleri ve çocuğun merkeze devamı ile ilgili karşılaştıkları güçlükler, bu konulardaki beklenti ve çözüm önerileri açık uçlu sorular yoluyla belirlenmiştir. Veriler nitel araştırma yönteminin içerik analiz tekniği ile değerlendirilmiştir.

Araştırma sonucunda üstün yetenekli çocuğa sahip anne babaların çocuklarının özel yeteneklerini fark etme, belirleme, sorularını cevaplandırabilme, zihinsel, sosyal, duyuşsal ve kişilik özelliklerinin farkında olabilme, iletişim becerileri ve sorunlarını çözebilme gibi konularda güçlükler yaşadıkları saptanmıştır. Sakarya Bilim ve Sanat Merkezi'ne yönelik olarak ise ulaşım, donanım eksikliği, merkeze devam, uygulama saatlerine ve günlerine ilişkin güçlüklerle karşılaştıkları belirlenmiştir. Bu güçlüklerle yönelik beklenti ve çözüm önerileri ise; merkezdeki eğitim öğretim süresinin artırılması, öğrencilerin BİLSEM'e erişimlerinin ücretsiz taşıma projesi kapsamında ele alınması, daha gelişmiş teknolojik araç gereçlerin kullanılması, etkinliklerin

haftasonu gerçekleştirilmesi, bilsem uygulamalarının örgün eğitime katkı sağlayacak hale getirilmesi ve aileler ile okul ğretmenlerinin bilinçlendirilmesi şeklinde oluşmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Üstün Zekalı, stn Yetenekli ocuklar, Bilim ve Sanat Merkezi, zel Eğitim

ABSTRACT

THE DIFFICULTIES THAT PARENTS OF THE GIFTED CHILDREN ATTENDING SCIENCE AND ARTS CENTER ENCOUNTER

Çamdeviren, Şenel

Master's Thesis, Department of Educational Sciences,
Science of Education Sciences and Instruction

Supervisor: Assoc.Prof. Ahmet Eskicumalı

February, 2014. 109 Pages

This research was done to determine difficulties that parents of the children attending to science and arts center encounter in interaction with their children, children's attendance to science and art center, and during the process. In the research, I interviewed 108 parents, whose children attended Sakarya Science and Arts Center (BİLSEM) in 2012-2013 academic year, determined difficulties originating from having a gifted children that parents encounter, their views about Sakarya Science and Arts Center, difficulties about attendance of their children, and their expectances and suggestions with open ended questions. Data were assessed with content analysis technique of qualitative research method.

As a result of the research, it was determined that parents that have gifted children have difficulties in subjects as distinguishing and determine their children's special talents, answering their questions, being aware of their mental, social, sensual, and personal traits, communication skills, and problem-solving. Oriented to Sakarya Science and Arts Center, they were found to encounter difficulties related to transportation, lack of equipment, attendance to the center, and application hours and days. Expectations and solution suggestions for these difficulties are to increase education time of center, to deal students' access to BİLSEM within the frame of free transportation project, to use more sophisticated equipments, to arrange activities on weekend, to make BİLSEM applications contribute to formal education, and to raise the awareness of families and school teachers respectively.

Key Words: Gifted, Gifted Children, Science and Arts Center, Special Education

İTHAF

Bu çalışmamı, üzerimde büyük emekleri olan ve şu an hayatta olmayan canım annem Rabia ER'e ve canım babam Sait ER'e ithaf ediyorum.

İÇİNDEKİLER

Bildirim.....	iii
Jüri Üyelerinin İmza Sayfası.....	iv
Önsöz.....	v
Özet.....	vi
Abstract.....	viii
İthaf.....	ix
İçindekiler.....	x
Tablolar Listesi.....	xv
1. Bölüm Giriş.....	1
1.1 Problem Cümlesi.....	3
1.2 Alt Problemler.....	4
1.3 Araştırmanın Önemi.....	4
1.4 Varsayımlar.....	5
1.5 Sınırlılıklar.....	5
1.6 Tanımlar.....	5
1.7 Simgeler ve Kısaltmalar.....	6
2. Bölüm Üstün Yetenek Kavramı, Özellikleri, Üstün Yeteneklilerin Eğitimi ve Üstün Yetenekli Çocukların Aileleri.....	7
2.1 Üstün Yetenek Nedir?.....	7
2.2 Zekâ Nedir?.....	9
2.3 Zekâyı Etkileyen Etmenler.....	11
2.3.1 Kalıtım.....	11
2.3.2 Çevre.....	12
2.3.3 Yaş.....	13
2.3.4 Okul Başarısı.....	13
2.4 Yaratıcılık Nedir?.....	13
2.5 Üstün Yetenekli Çocukların Özellikleri.....	14
2.5.1 Erken Gelişim Özellikleri.....	15
2.5.2 Fiziksel Özellikleri.....	16
2.5.3 Zihinsel Özellikleri.....	16

2.5.4 Sosyal Özellikleri.....	17
2.5.5 Ahlaki Özellikleri.....	18
2.5.6 Kişilik Özellikleri.....	18
2.5.7 Duyarlık Özellikleri.....	19
2.6 Üstün Yetenekli Öğrencilerin Keşfedilmesi.....	19
2.7 Üstün Yetenekli Öğrencilerin Eğitimi.....	20
2.7.1 Hızlandırma.....	21
2.7.1.1 Sınıf Atlatma.....	21
2.7.1.2 Ders Atlatma.....	21
2.7.1.3 Okula Erken Başlatma.....	22
2.7.2 Grublama.....	22
2.7.2.1 Homojen Kümeler.....	22
2.7.2.2 Heterojen Kümeler.....	22
2.7.2.3 Yarım Gün Ya Da Geçici Kümeler.....	23
2.1.3 Zenginleştirme.....	23
2.1.4 Destekleyici Uygulamalar.....	24
2.1.5 Üstün Yetenekli Öğrencilerin İstek, İhtiyaç ve Sorunları.....	24
2.1.5.1 Üstün Yetenekli Öğrencilerin İstek ve İhtiyaçları.....	24
2.1.5.2 Üstün Yetenekli Öğrencilerin Sorunları.....	27
2.1.6 Üstün Yetenekli Çocuklar ve Aileleri.....	28
2.1.6.1 Aile Eğitiminin Önemi.....	28
2.1.6.2 Aile Eğitiminin Yararları.....	28
2.1.7 Üstün Yetenekli Çocukları Olan Ailelerin Karşılaştığı Sorunlar.....	29
2.1.7.1 Üstün Yetenekli Çocukla Baş Etmek.....	29
2.1.7.2 Ailenin Kendi İçinde Farklılıkla Baş Etmesi.....	29
2.1.7.3 Ailenin Çevreyle Baş Etmesi.....	30
2.1.8 Üstün Yetenekli Birey ve Ailelerinin İhtiyaçları.....	31
2.1.9 Ailenin Yapabileceği Zenginleştirme Etkinlikleri.....	32
2.1.10 Üstün Yetenekli Çocukların Öğretmen ve Ailelerine Yönelik Birlikte Yapabilecekleri Etkinlikler.....	33
2.1.11 Üstün Yetenekli Çocukların Ailelerinin Yaşadığı Sorunlar.....	34
3. Bölüm Üstün Yeteneklilere Eğitim Veren Kurumlar ve Üstün Yetenek Eğitiminin Tarihsel Gelişimi.....	35
3.1 Üstün Yetenekli Bireylere Eğitim Veren Kurumlar ve Tarihsel Gelişimleri.....	35

3.2 Cumhuriyet Öncesinde Üstün Yetenekliler Eğitimi.....	35
3.2.1 Enderun Mektebi.....	35
3.2.1.1 Enderun Mektebi Eğitim Kademeleri.....	37
3.2.1.1.1 Aileye Verme.....	37
3.2.1.1.2 Hazırlık Sarayları.....	37
3.2.1.1.3 Enderun-I Hümayun.....	37
3.2.1.2 Enderun Mektebinde Okutulan Dersler.....	38
3.3 Cumhuriyet Dönemi Uygulamaları ve Üstün Yeteneklilerin Örgün Eğitim Kurumlarında Eğitimi.....	39
3.3.1 Fen Liseleri.....	41
3.3.2 Anadolu Liseleri.....	42
3.3.3 Güzel Sanatlar ve Spor Liseleri.....	42
3.3.4 İnanç Koleji (Türk Eğitim Vakfı İnanç Türkes Özel Lisesi) Tevitöl.....	43
3.3.5 Yeni Ufuklar Koleji.....	44
3.3.6 Beyazıt Ford Otasan İlköğretim (İlk/Orta) Okulu.....	44
3.3.7 Bilim ve Sanat Merkezleri.....	45
3.3.7.1 Bilim ve Sanat Merkezi Uygulamasının Tarihsel Gelişimi.....	46
3.3.7.2 Bilim ve Sanat Merkezi Uygulamasının Amacı.....	47
3.3.7.3 Bilim ve Sanat Merkezi'nin Yapısı.....	47
3.3.7.4 Bilim ve Sanat Merkezlerinin Amaçları ve İlkeleri.....	49
3.3.7.4.1 Bilim ve Sanat Merkezlerinin Amaçları.....	49
3.3.7.4.2 Bilim ve Sanat Merkezlerinin İlkeleri.....	50
3.3.7.5 Bilim ve Sanat Merkezlerinin İşleyiş ve Görevleri.....	51
3.3.7.5.1 Bilim ve Sanat Merkezi Tanımı.....	51
3.3.7.5.2 Yönetim Birimi.....	51
3.3.7.5.3 Bilim Etkinlikleri Birimi.....	51
3.3.7.5.4 Sanat ve Spor Etkinlikleri Birimi.....	51
3.3.7.5.5 Destek Etkinlikleri Birimi.....	51
3.3.7.5.6 Araştırma, İzleme, Geliştirme ve Dokümantasyon Birimi.....	52
3.3.7.5.7 Rehberlik ve Psikolojik Danışma Birimi.....	52
3.3.7.5.8 Okul Öncesi Eğitimi Birimi.....	52
3.3.7.6 Tanılama ve Yerleştirme.....	53
3.3.7.6.1 Aday Gösterme.....	53
3.3.7.6.2 Ön Değerlendirme.....	54

3.3.7.6.3 Grup Tarama.....	54
3.3.7.6.4 Bireysel İnceleme.....	54
3.3.7.6.5 Kayıt ve Yerleştirme.....	54
3.3.7.7 Eğitim-Öğretim ve Uygulama.....	54
3.3.7.7.1 Eğitim Etkinlikleri.....	55
3.3.7.7.2 Program İlkeleri.....	55
3.3.7.8 Eğitim Programları.....	56
3.3.7.8.1 Hazır Bulunuşluk Düzeyini Belirleme.....	57
3.3.7.8.2 Uyum (Oryantasyon) Eğitimi Programı.....	57
3.3.7.8.2.1 Uyum Programının Amacı.....	57
3.3.7.8.2.2 Uyum Programının Aşamaları.....	58
3.3.7.8.3 Destek Eğitim Programı.....	58
3.3.7.8.3.1 Destek Programının Amacı.....	59
3.3.7.8.3.2 Destek Eğitim Programının Aşamaları.....	59
3.3.7.8.4 Bireysel Yetenekleri Fark Ettirici Eğitim Programı.....	59
3.3.7.8.4.1 Bireysel Yetenekleri Fark Ettirici Programın Amacı.....	60
3.3.7.8.4.2 Bireysel Yetenekleri Fark Ettirici Programının Aşamaları.....	60
3.3.7.8.5 Özel Yetenekleri Geliştirici Eğitim Programı.....	60
3.3.7.8.5.1 Özel Yetenekleri Geliştirici Programın Amacı.....	61
3.3.7.8.5.2 Özel Yetenekleri Geliştirici Programının Aşamaları.....	61
3.3.7.8.6 Proje Üretimi ve Hazırlama Programı.....	61
3.4 Üstün Yeteneklilerle İlgili Yurt Dışında Uygulanan Eğitim Modelleri.....	63
3.4.1 Amerika Birleşik Devletleri.....	63
3.4.2 Rusya.....	63
3.4.3 İngiltere.....	64
3.4.4 Almanya.....	64
3.4.5 Hollanda.....	64
3.4.6 İtalya.....	64
3.4.7 Azerbaycan.....	65
3.4.8 Japonya.....	65
3.4.9 Diğer Ülkeler.....	65
3.3.4 Üstün Yeteneklilerle İlgili Araştırmalar.....	66
4. Bölüm, Araştırmanın Yöntemi.....	70
4.1 Araştırmanın Modeli.....	70

4.2 Araştırmanın Evren ve Çalışma Grubu.....	70
4.3 Verilerin Toplanması.....	71
4.4 Verilerin Analizi.....	71
5. Bölüm, Bulgular ve Yorumlar.....	72
5.1 Anne Babaların Demografik Özellikleri.....	72
5.1.1 Cinsiyet.....	72
5.1.2 Eğitim Durumu.....	72
5.1.3 Meslek.....	73
5.1.4 Yaş Aralığı.....	73
5.1.5 Aylık Gelir.....	74
5.2 Bulgular.....	74
5.2.1 Anne Babaların Üstün Yetenekli Bir Çocuğa Sahip Olmakla İlgili Yaşadığı Güçlükler.....	74
5.2.2 Anne Babaların Bilim ve Sanat Merkezi İle İlgili Görüşleri.....	77
5.2.3 Anne Babaların Çocuklarıyla İle İlgili Yaşadıkları Güçlüklere Yönelik Bilim ve Sanat Merkezinden Beklentileri.....	79
5.2.4 Anne Babaların Çocuklarıyla İlgili Yaşadıkları Güçlüklere Yönelik Çözüm Önerileri.....	80
5.2.5 Anne Babaların Çocuğunun Bilim ve Sanat Merkezine Devamı İle İlgili Yaşadığı Güçlükler.....	82
5.2.6 Anne Babaların Çocuklarının Bilim ve Sanat Merkezine Devamı İle İlgili Yaşadıkları Güçlüklere Yönelik Beklentileri.....	84
5.2.7 Anne Babaların Çocuklarının Bilim ve Sanat Merkezine Devamı İle İlgili Yaşadıkları Güçlüklere Yönelik Çözüm Önerileri.....	85
5.2.8 Anne Babaların Diğer Yaşadıkları Güçlükler ve Bunlara Yönelik Çözüm Önerileri.....	86
6. Bölüm, Sonuç Tartışma ve Öneriler.....	88
6.1 Sonuç ve Tartışma.....	88
6.2 Öneriler.....	95
Kaynakça.....	98
Ekler.....	105
Özgeçmiş.....	109

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1. Anne Babaların Cinsiyetlere Göre Dağılımı.....	72
Tablo 2. Anne Babaların Eğitim Durumlarına Göre Dağılımı.....	72
Tablo 3. Anne Babaların Mesleklerine Göre Dağılımı.....	73
Tablo 4. Anne Babaların Yaş Aralıklarına Göre Dağılımı.....	73
Tablo 5. Anne Babaların Aylık Gelirlerine Göre Dağılımı.....	74
Tablo 6. “Üstün Yetenekli Bir Çocuğa Sahip Olmakla İlgili Yaşadığınız Güçlükler Nelerdir?” Sorusuna Verilen Yanıtlardan Elde Edilen Tema ve Alt Temalar.....	75
Tablo 7. “Bilim ve Sanat Merkezi ile İlgili Görüşleriniz Nelerdir?” Sorusuna Verilen Yanıtlardan Elde Edilen Tema ve Alt Temalar.....	77
Tablo 8. “Çocuğunuzla İlgili Yaşadığınız Güçlüklere Yönelik Bilim ve Sanat Merkezinden Beklentileriniz Nelerdir?” Sorusuna Verilen Yanıtlardan Elde Edilen Tema ve Alt Temalar	79
Tablo 9. “Çocuğunuzla İlgili Yaşadığınız Güçlüklere Yönelik Çözüm Önerileriniz Nelerdir?” Sorusuna Verilen Yanıtlardan Elde Edilen Tema ve Alt Temalar.....	81
Tablo 10. “Çocuğunuzun Merkeze Devamı ile İlgili Yaşanan Güçlükler Nelerdir?” Sorusuna Verilen Yanıtlardan Elde Edilen Tema ve Alt Temalar.....	83
Tablo 11. “Çocuğunuzun Bilim ve Sanat Merkezine Devamı ile İlgili Bilim ve Sanat Merkezinden Beklentileriniz Nelerdir?” Sorusuna Verilen Yanıtlardan Elde Edilen Tema ve Alt Temalar.....	85
Tablo 12. “Çocuğunuzun Devamı ile İlgili Yaşadığınız Güçlüklere Yönelik Çözüm Önerileriniz Nelerdir?” Sorusuna Verilen Yanıtlardan Elde Edilen Tema ve Alt Temalar	86
Tablo 13. “Bunların Dışında Yaşadığınız Güçlükler ve Bunlara Yönelik Çözüm Önerileriniz Nelerdir?” Sorusuna Verilen Yanıtlardan Elde Edilen Tema ve Alt Temalar	87

BÖLÜM I

GİRİŞ

Hayatın olağan akışı içerisinde, sıradışı kararları, yaklaşımları, davranışları ve uygulamalarıyla her zaman farklı olduklarını hissettiren, ortalamanın çok üzerinde performans gösteren bireyler, üstün yetenekli tanımının içinde değerlendirilmektedir.

Eskiden beri, nitelikli bireylerin fark edilmesi, yetenek alanlarında geliştirilmesi ve üretimin herhangi bir alanında roller verilmesi işi, her zaman toplumları önlem almada zorlayan konulardan biri olmuştur. Bu sebeple devletler başta olmak üzere, değişik türde kurumlar, organizasyonlar ve üstün yetenekli bireylerin anne babaları bu özel görevi üstlenmek zorunda kalmışlardır.

Bu nedenle, üstün yetenekli bireylerin yetiştirilmesinde yaşanan zorluklar, çocuğun eğitiminden sorumlu yakın ve uzak paydaşları arayış içerisine itmiş ve her alanda üstün yetenek kavramından haberdar olunmasını zorunlu kılmıştır.

Devletlerin, son yıllarda üstün yeteneklilerin eğitiminde yaşanan zorlukların aşılmasında ailenin de önemli bir yere sahip olduğunu fark ettiğini, anne baba ve diğer bireylerin eğitimlerine her zamankinden daha çok önem verdiği görülmektedir.

Bu alanda doğuda ve batıdaki pek çok ülkenin kat ettiği yol, deneyimlerin çeşitliliği ve zenginliği kendi modelimizi yaratmada yardımcı olabilir. Şu aşamada önemli olan bu tür eğitime duyulan ihtiyacın farkına vararak gerekli hazırlıklara ve deneme çalışmalarına başlamaktır (Akarsu, 1993).

Ülkemizde belli zaman aralıklarında olsa da üstün yetenekli çocuklar konusunda farklı çözüm yolları ve arayışlar söz konusu olmuştur. Dünyanın birçok yerinde olduğu gibi bireysel ve kurumsal girişimler yapılmış ve bu yönde eğitim planlamaları ve uygulamaları gerçekleştirilmiştir. Özel eğitim ve rehberlik çalışmalarının iyileştirilmesi ve geliştirilmesi amacıyla 1992 yılında Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı olarak Özel Eğitim Rehberlik ve Danışma Hizmetleri Genel Müdürlüğü kurulmuş ve

arkasından üstün yetenekli öğrencilerin tespiti ve eğitimi ile ilgili olmak üzere Üstün Yetenekliler Eğitim Şubesi açılmış ve bu yönde çalışmalar başlatılmıştır.

Yakın bir zaman da yurdun her yerindeki üstün yetenekli çocukların eğitimine katkı sağlamak üzere pilot olarak beş ilde bilim ve sanat merkezleri açılmış ve bu günkü sayıları yetmişe ulaşmıştır. Böylece ülke tarihinde ilk defa üstün yetenekli çocuklar için yasal mevzuatı olan sistemli bir okul açılmış ve uygulamaya konmuştur.

Bilim ve sanat merkezleri sayesinde üstün yetenekli çocukların tespiti ve yetenekleri doğrultusunda geliştirilmesi sürecinde, program hazırlanması ve geliştirilmesine yönelik aksaklıklar yaşanmasına karşın, bu kurumlar öğrencilerin ilgi ve yeteneklerine uygun olarak farklı alanlarda farklı düzeylerde kendilerini geliştirebilmelerine ortam hazırlamaya çalışmışlardır.

Ancak geçen zaman içerisinde üstün yetenekli çocukların eğitiminde en önemli saç ayaklarından biri olarak kabul edilen anebabaların eğitimi ve sürece katkı sağlamada gösterecekleri çabalar hep sınırlı düzeyde kalmış hatta bazen hiç olmamıştır.

Tüm bunlardan sonra ailenin üstün yetenekli çocukların eğitimindeki rolü ne olmalıdır? Sorusunun cevabı olarak Akarsu (2001), ailenin, özellikle erken yaşlarda üstün yeteneğin ortaya çıkışındaki rolünün iki noktada belirginleştiğini söylüyor:

- 1) Kalımsal özelliklerin aktarılması
- 2) Zihinsel gelişimin en hızlı olduğu 0-3 yaşlarında uygun ve zengin etkileşim ortamının yaratılması.

Kalıtım, insan yapısının toprağı olarak düşünülürse, kişilik de o toprakta yetişen bitkidir (Yörükoğlu, 1998).

Kalıtımı, anne babanın elinde olmayan ancak onlara da kendi anne ve babalarından aktarılan, bireyi tanımada kullanılan her türlü özellikler olarak düşündüğümüzde, bu özelliklerin de üç yaşına kadar en hızlı şekilde geliştirilebileceğı yaklaşımdan hareketle, zihinsel yapısında içinde olduğu birçok niteliğin sonradan kazandırılmayacağını, ancak geliştirilebileceğı gerçeğini kabul etmiş oluyoruz.

Baran (2005), çocuğun aile bireyleri ile kuracağı güvenli paylaşımaya dayalı sıcak ilişkilerin, onun daha sonraki sosyal yaşamında tüm insanlara ve olaylara karşı güven

duygusunun gelişmesine yardımcı olacağını ve uyumlu bir birey olmasını sağlayacağını söylüyor. Ebeveynlerin, çocuklarına sosyal deneyim kazanmaları için uygun ortamı sağlamaları, sosyal ortamlardaki girişimlerini desteklemeleri, birlik-beraberlik ortamı içinde yaşına uygun sorumluluklar vermeleri gerektiğini ve aile bireyleri ile olan bağların kuvvetlenmesi açısından çocukla nitelikli ve hoş bir şekilde zaman geçirmeye özen göstermeleri gerektiğini ifade ediyor.

Üstün veya özel yetenek, bireylerin gerek bilim gerekse sanat alanında başarılı olmaları için gereklidir; ama tek başına yeterli değildir. Üstün veya özel yetenek, başarıyı etkileyen diğer etkenlerle uygun koşullarda bir araya geldiği zaman, bireyler için önemli bir güç kaynağına dönüşmektedir. Ancak, üstün veya özel yeteneklilerin ciddi bir risk grubu olduğu da unutulmamalıdır. Yüksek zihinsel potansiyelleri uygun şekilde geliştirilip yönlendirilebilirse üstün veya özel yetenekli kişilerin başarılı birer birey olacakları ve hem ülkemize hem de insanlığa önemli katkılarda bulunacaklarında kuşku yoktur. Aksi halde, kendileriyle barışık olamadıkları gibi aile ve toplum için de sorunlu bir grup haline dönüşebilirler (Uzun, 2004).

Yörükoğlu (1998), çocuğun yetiştirilmesini her şeyden önce, sevgi, disiplin ve özgürlük olmak üzere üç ana başlık altında toplanabilecek temel ruhsal gereksinimlerinin karşılanmasına bağlıyor.

1.1 PROBLEM CÜMLESİ

Problem cümlesi “Sakarya Bilim ve Sanat Merkezi’ne devam eden üstün yetenekli çocukların anne babalarının karşılaştıkları güçlükler nelerdir?” sorusu üzerine inşa edilmiştir. Üstün yetenekli çocuklar tanımı içerisinde yer alan, zihinsel ve özel yetenekli çocukların kendilerini farklı kılan bu özellikleri nedeniyle, yaşadıkları bir çok sorunun anne baba tarafından nasıl algılandığı, ne kadarına çözüm üretebildikleri, çocuklarının bilim ve sanat merkezlerine devamında ne tür sıkıntılar yaşadıkları ve bilim ve sanat merkezinden nasıl yararlandıkları problemin başlıca konusunu oluşturmaktadır.

1.2 ALT PROBLEMLER

1. Anne babaların üstün yetenekli bir çocuğa sahip olmakla ilgili yaşadığı güçlükler nelerdir?
2. Anne babaların bilim sanat merkezi ile ilgili görüşleri nelerdir?
3. Çocuğun merkeze devamı ile ilgili yaşanan güçlükler nelerdir?
4. Anne babaların çocuklarıyla ilgili yaşadıkları güçlüklerle yönelik BİLSEM'den beklentileri nelerdir?
5. Anne babaların çocuklarının merkeze devamı ile ilgili yaşadıkları güçlüklerle yönelik beklentileri nelerdir?
6. Anne babaların çocuklarıyla ilgili yaşadıkları güçlüklerle yönelik çözüm önerileri nelerdir?
7. Anne babaların çocuklarının merkeze devamı ile ilgili yaşadıkları güçlüklerle yönelik çözüm önerileri nelerdir?

1.3 ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ

Üstün yetenekli bireylerin fark edilmesi, yeteneklerinin en üst düzeyde geliştirilebilmesi, sorunlarının en aza indirilebilmesi ve üstün yetenekli bireylerle doğrudan veya dolaylı şekilde etkileşim halinde bulunan kişi ve kurumların desteklenebilmesi üzerine çok az araştırma ve inceleme mevcuttur.

Ülkemizde üstün yetenekli çocukların eğitimi ile ilgili çalışmalarda, onların eğitimleri ile doğrudan ilgilenen ve birçok sorun yaşayan anne babaların eğitimlerinin göz ardı edildiği gözlenmektedir. Doğduğu andan itibaren gereksinimleri normal çocuklardan farklılaşan üstün yetenekli çocukların anne babalarının çocuklarının eğitiminde yalnız bırakılmamaları gerekmektedir. Bu noktada üstün yetenekli çocukların belirlenmesi ve ilgi ve yetenekleri doğrultusunda gelişmelerinin sağlanmasında önemli rolleri alan anne babaların da eğitimi önem kazanmaktadır (Karakuş, 2009)

Üstün yetenekli çocukların sahip oldukları özellikler doğrultusunda bütünsel olarak gelişmelerini sürdürebilmeleri için küçük yaşlardan başlayarak kendi düzeylerine uygun öğrenme deneyimlerinden yararlanmaları gerekmektedir. Bu çocukların küçük yaşlardan başlayarak eğitim gereksinimlerini karşılayacak ve yönlendirecek olan

aileleridir. Diğer taraftan, üstün yetenekli çocukların yaşadıkları sorunları, onlarla birlikte yaşayan da anne ve babalarıdır. Ailelerinin görüşlerinin belirlenmesi üstün yetenekli çocukların eğitimi ve sorunlarının çözümü açısından önemlidir (Karakuş, 2009).

Bu düşünceden hareketle, araştırmada üstün yetenekli çocukların gelişimleri ile doğrudan ilgilenen anne babaların karşılaştıkları güçlüklerin incelenmesi önem arz etmektedir.

1.4 VARSAYIMLAR

Bu araştırmanın temel sayıtlıları şunlardır.

Ölçme aracının kapsam geçerlilikleri konusunda başvurulan uzman görüşlerinin yeterli olduğu varsayılmıştır.

Araştırmaya katılan deneklerin, yanıtlarında içten oldukları varsayılmıştır.

Anketin çalışmada belirtilen alt problemlere cevap verecek düzeyde ve objektif olduğu varsayılmıştır.

1.5 SINIRLILIKLAR

Araştırma 2012-2013 öğretim yılında Sakarya Bilim ve Sanat Merkezi'ne devam eden öğrencilerin anne babaları ile sınırlıdır.

Kullanılan açık uçlu anket sorularına verilen yanıtlardan elde edilen bulgularla sınırlıdır.

1.6 TANIMLAR

Üstün Yetenekli Birey: Genel ve/veya özel yetenekleri açısından, yaşıtlarına göre yüksek düzeyde performans gösterdiği, konunun uzmanları tarafından belirlenmiş kişilerdir. Yeteneklerini geliştirmede, normal eğitim programlarının yetersiz kaldığı, kendi ilgi ve yetenekleri doğrultusunda farklılaştırılmış programlara ihtiyaç duyan gruptur (Milli Eğitim Bakanlığı (MEB), 1994).

Bilim ve Sanat Merkezi: Okul öncesi, ilköğretim ve orta öğretim kurumlarına devam eden üstün veya özel yetenekli öğrencilerin örgün eğitim kurumlarındaki eğitimlerini aksatmayacak şekilde bireysel yeteneklerinin bilincinde olmalarını ve kapasitelerini geliştirerek en üst düzeyde kullanmalarını sağlamak amacıyla açılmış olan bağımsız özel eğitim kurumudur (MEB, 2007).

1.7 SİMGELER VE KISALTMALAR

AÜEBF: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi

BİLSEM: Bilim ve Sanat Merkezi

IQ: Zekâ Bölümü

MEB: Milli Eğitim Bakanlığı

TEVİTÖL: Türk Eğitim Vakfı İnanç Türkeş Özel Lisesi

TÜBA: Türkiye Bilimler Akademisi

TÜBİTAK: Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu

TÜYÇEV: Türkiye Üstün Yetenekli Çocuklar Eğitim Vakfı

WISC-R: Wechsler Çocuklar için Zekâ Ölçeği

BÖLÜM II

ÜSTÜN YETENEK KAVRAMI, ÖZELLİKLERİ, ÜSTÜN YETENEKLİLERİN EĞİTİMİ ve ÜSTÜN YETENEKLİ ÇOCUKLARIN AİLELERİ

2.1 ÜSTÜN YETENEK NEDİR?

Toplum dilinde üstün yeteneklilik, akıllı, zeki, kafalı şeklindeki ifadelerle karşımıza çıkarken akademik literatürde, üstün zeka ve bu ifadeyi karşılayan anlık zeka, zihinsel güç, olarak aynı anlamı ifade edecek şekilde kullanılmaktadır (Enç, Çağlar ve Özsoy, 1981; akt. Şenol, 2011). Bununla beraber üstün yeteneklilik; bireyin çevresinde dikkat çekecek şekilde üst düzeyde başarı ve yaratıcılık göstermesini sağlayan erken gelişmiş, üst düzeyde becerilerdir (Eric, 1990; akt. Şenol, 2011).

Zamanımızda üstün yeteneklilik kavramında Renzulli'nin yapmış olduğu tanım büyük ölçüde kabul görmektedir. Renzulli geliştirdiği üstün yeteneklilik teorisini “three ring” (3 halka) olarak ifade eder. Renzulli (1986) üstün zekâ veya üstün yetenekliliğin insan yapısındaki şu üç temel ögenin etkileşiminden ortaya çıktığını savunmaktadır.

1. Genel zekâ gelişiminde ortalamanın üstünde olmak, normalin üzerinde bir yeteneğe sahip olma (yetenek).
2. Problemlere farklı açılardan yaklaşarak, yaratıcı çözümler üretebilme becerisi (yaratıcılık).
3. Üzerine aldığı bir işi başından sonuna kadar götürebilecek yüksek motivasyona sahip olma (motivasyon).

Renzulli (1986) üstün yetenekli kişilerin bu özelliklerin birleşimini geliştirme yeteneğine sahip ve bunları insan performansının değerli alanlarından bir ya da birkaçına uygulayabilen kişiler olduğunu belirtmektedir.

Winner (1996) üstün yetenekliliği, belli bir alanda üstün yetenek sergileyen, yüksek düzeyde yaratıcı özelliklere sahip, belli bir görev alanında ödev sorumluluğuna sahip ve genel kanı olarak üstün beceri sergileme durumu olarak tanımlamaktadır. Kişilerde var olan bu üstün yetenekler onların hayatını kolaylaştırır, daha güvenilir, daha sağlıklı ve daha etkin olmasını sağlar ve kişiyi yüksek seviyede beceri gerektiren konumlara götürür (Çepni, Gökdere ve Küçük, 2002; akt. Şenol,2011).

Üstün yeteneklilik ile ilgili yapılmış bu gibi tanımlar incelendiğinde konuya yönelik değişik yaklaşımların olduğu görülmektedir. Ülkemizde ise üstün yetenekli çocukların eğitimleri amacıyla kurulmuş olan Bilim ve Sanat Merkezleri Yönergesi'ne göre üstün yeteneklilik şöyle tanımlanmaktadır: “Üstün veya özel yetenekli çocuk, özel akademik alanlarda veya zekâ, yaratıcılık, sanat ve liderlik kapasitesi yönüyle yaşıtlarına göre yüksek düzeyde performans gösteren ve bu tür yeteneklerini geliştirmek için okul tarafından sağlanamayan hizmet veya faaliyetlere gereksinim duyan çocuktur” (MEB, Bilim ve Sanat Merkezleri Yönergesi, 2007).

Üstün yetenekli çocuklar veya gençler, ilgilendikleri alanlarda kendi yaşıtları, çevreleri ve kendileri ile aynı deneyimlere sahip olanlardan daha yüksek bir aşama sergilemektedir. Bu çocuklar ve gençler entelektüel, yaratıcılık, sanat alanlarında üstün bir performans gösterirken liderlik alanında da pek karşılaşılmayan yeteneklere sahip olabilmekte veya bazen özel akademik alanlarda öne çıkabilmektedirler. Dolayısıyla okul müfredatının dışında hizmete ve etkinliklere gereksinim duymaktadırlar (Çatalbaş, 1998).

Üstün yetenek; kendi başına ayrıcalıklı bir özellik, ya da yalnızca bazı kişilerde gözlenen bir özellik değil, yetenek düzeyi ne olursa olsun, tüm insanlarda gözlenen özelliklerin varoluş derecesindeki, görülme sıklığındaki, ortaya çıkış zamanındaki ve bir araya gelişindeki özgünlükten kaynaklanan bir özelliktir. Bir bakışa deyişle, üstün yetenekliler farklı türden insanlar değil, bazı özelliklerinin dağılımı, sıklığı, zamanlaması ve kompozisyonu açısından farklılık gösteren kişilerdir (Akarsu, 2001).

Bütün bunlardan hareketle; üstün yeteneklilik, çocuğun veya bireyin belli alan veya alanlarda yaşıtlarına göre üst düzeyde becerilere sahip olması, bu özelliğin uzmanlarca tanımlanabilir nitelikte olması ve çocuğun akranlarından farklı gelişimsel

özellikler sergilemesinden dolayı özel eğitime ihtiyaç duyması durumudur. Üstün yeteneklilik bir süreçtir ve bu sürecin nasıl değerlendirildiği de oldukça önemlidir.

2.2 ZEKÂ NEDİR?

Zekâyı sadece notlar aracılığıyla tanımlamaya çalışmanın eksikliği günümüzde zekâ konusunda gerçekleştirilen çalışmaların sonucunda ortaya konmuştur. Konuyla ilgili son zamanlarda gerçekleştirilen bazı araştırmalarda “Zekâ kavramının açık bir şekilde tanımlanamayacağı bunun nedeninin ise sadece zekânın doğasından değil; kavramların doğasından kaynaklandığı” ileri sürülmüştür (Neisser,1979).

Zekâ kavramını anlamlandırabilme ve bu konuya açıklık getirebilme bu alanda yapılan çalışmalarla mümkün olacaktır.

Zekâ tanımı yirminci yüzyılın ilk yarısının sonuna kadar farklı filozoflar tarafından aynı ortak noktada ifade edilmiştir. “Her türlü sorunun çözümünde etkili olan genel bir güç.” Bu görüşten yola çıkan Eflatun “Devlet” adlı eserinde zekâyı “şaşırmamak ve hatırlayabilmek” olarak tanımlamıştır (Enç, 1973).

Zihinsel süreç üzerinde yapılan çalışmalar, zekânın açıklanabilmesinde tanımının yanında, somut göstergelerle ifade edilmesine de ihtiyaç duyulduğunu göstermiştir. Buna göre; evrensel olarak ele alınan bazı puanlamalar, dünya üzerinde tüm toplumlarda küçük farklarla da olsa kabul görmüştür. Buna göre; zihinsel bölüm denilen ve kısaca IQ olarak ifade edilen zekâ puanı 100 civarındaysa zekânın ortalama bir düzeyde, 100'den düşükse zekânın ortalamanın altında, 100'den fazlaysa zekânın ortalamanın üstünde olduğu varsayılmıştır. Buna göre üstün yetenekli olarak düşünülen bireylerin zeka bölümleri ise 130-145 aralığında bulunmaktadır ve toplumun sadece yüzde 2'lik oranını oluşturmaktadır.

Sternberg (1986), zekânın doğasına ilişkin farklı bir bakış açısı ortaya koymuştur. Sternberg'in kuramı zekânın üç yönünü ele aldığı için “Üç Aşamalı Zekâ Teorisi” olarak ifade edilmiştir. Bunlar;

1. Analitik zekâ
2. Sentezci zekâ
3. Pratik zekâ

Analitik zekâ, zeki davranışlara yol açan zihinsel mekanizmayı öne çıkararak, zekâyı bireyin iç dünyası ile ilişkilendirir. Zekânın bu yönü zekâ testleri tarafından ölçülebilen zekâdır.

Sentezci zekâ, daha önce karşılaşılmamış ve zekânın kullanılmasını gerektiren yeni durumlarla ilgili deneyimler süresince gerçekleşen davranışları belirler. Sentezci zekâyâ sahip bireyler problemlerle etkili ve farklı şekilde başa çıkma becerisine sahiptir.

Pratik zekâ, günlük yaşantımızdaki zeki davranışları karakterize eden ve “çevresel uyum, seçim ve biçimlendirme” olarak adlandırılan üç eylem türünü öne çıkararak zekâyı bireyin dış dünyası ile ilişkilendirir. Çevresel uyum, belirli çevresel şartların gerektirdiği becerileri geliştirme olarak tanımlanmaktadır. Seçim, içinde yaşanılan çevre yerine bireyin gereksinimine uygun olanı belirleme davranışıdır.

1983 yılında Howard Gardner, “çoklu zekâ” kuramında zekâyı tek ve baskın bir yetenekten ziyade, çeşitli ve özel boyutlardan oluşan bir yapı olarak açıklamıştır.

Sözel zekâ, duygu ve düşünceyi iletilemek için dile ait kavramları etkili bir biçimde kullanabilme kapasitesidir. İyi bir şair, yazar, hatip veya avukat olmak bu tür bir zeka alanında başarılı olmayı gerektirir (Demirel, 2003).

Matematiksel zekâ, neden-sonuç ilişkileri kurabilme, soyut sembollerle çalışabilme, yeni bağlantılar kurarak düşünebilme gibi mantıksal ve matematiksel düşünme becerilerini içerir (Özden, 2003).

Görsel/uzamsal zekâ, dünyanın zihinsel modelini kurabilme ve bu model üzerinde çeşitli operasyonlar yapabilme yeteneğidir. Bir denizcinin, heykeltıraşın veya bir ressamın başarılı olduğu zekâ alanıdır (Gardner, 1993; akt. Sezginsoy, 2007).

Müziksel zekâsı yüksek olan bireyler ritimleri algılama, müzik aleti çalabilme, beste yapabilme, çevredeki seslerden anlam çıkarabilme ve hatta konuşulan kişinin ses tonundan ruhsal durumunu kestirebilme gibi beceriler gösterir (Bümen, 2002).

İçsel zekâ bireyin kendi duygu ve düşüncelerinin farkında olması yeteneğidir. Kim olduğunu, neyi yapıp neyi yapamayacağını bilmesidir. Kendi kendini gözlem, bu zekânın geliştirilmesi için kullanılabilecek bir yoldur (Özden, 2003).

Sosyal zekâ başkalarını anlayabilme, çevreyle iletişim kurma, bireylerin ruh durumlarını anlayabilme yeteneğidir. Başarılı satıcılarda, psikologlarda, öğretmen ve politikacılarda bu zekâ alanı yüksektir (Gardner, 1993; akt. Sezginsoy, 2007).

Bedensel zekâ vücut hareketlerini kontrol etmeyi ve yorumlamayı, vücut ile zihin arasında bir uyum oluşturmayı sağlar. Bedensel zekâ alanı koordinasyon, denge, güç, esneklik ve hız gibi bazı fiziksel yetenekleri ve bu yeteneklerin hepsinin bir arada işlenmesini sağlayan devinimsel nitelikteki bazı özel becerileri içermektedir (Saban, 2001).

2.3 ZEKÂYI ETKİLEYEN ETMENLER

Zekânın doğum öncesi sahip olunan donanımla, doğum anı ve doğum sonrasında karşılaşılan çevre faktörlerinin etkileriyle şekillendiği artık bilinen bir gerçektir. Buna göre zekâyı etkileyen unsurları dört temel başlık altında ele alabiliriz.

2.3.1 Kalıtım

Galton, zekânın kalıtımsal olduğuna, soylar ve aileler arasındaki yeteneklerde kalıtımsal farklar bulunduğuna inanmıştır. Buna ek olarak, zihinsel yetenek açısından daha üst düzeyde olan bireylerin daha güçlü ayırım gücüne sahip olduklarını öne sürmüş ve beyin büyüklüğü ile zekâ arasındaki ilişkiyi ilk sorgulayan bilim adamlarından biri olmuştur (Dearly ve Simith, 2004; akt. Leana 2005).

Yörükoğlu'na göre zekâ doğuştan gelir ve büyük ölçüde kalıtımın etkisiyle beslenir. Çocuğun zekâ gücü annesiyle babasının zekâ ortalamasına yakındır; biraz altında, biraz üstünde olabilir (Yörükoğlu, 1988; akt. Özdemir, 2010).

Yapılan araştırmalara göre, ana- baba ile çocukların zekâ bölümleri arasında ilişki olduğu saptanmıştır. Ne var ki; çocuğun zeki olmasını kalıtımsal nedenlere mi, yoksa anne ve babalarının çocuklarını daha iyi yetiştirmeye yönelik olmalarına mı yoracağız. Daha zeki olanların çoğunlukla mali olanaklarının daha fazla olduğunu farz edersek, zeki bir annenin çocuğunu daha iyi koşullarda yetiştireceğini var sayarız. Çünkü anne çocuğunu daha iyi besleyecek, daha iyi eğitim verecek, çocuğunun başarısını arttırması için yardımcı olacak ve bütün olanakları sağlayacaktır (Cansever, 1982).

Yani çevrenin kalıtım üzerine etkisi gözlemlenmiştir. Bugüne kadar yapılan çalışmalarda çocukların zekâsının anne, babasının zekâsına yakın bir düzeyde oldukları ortaya çıkmıştır. Şunu göz önünde bulundurmak gerekir ki; aile sadece genetik olarak değil, ilk ve devamlı çevre etkeni olarak da bireyi etkilemektedir. Sonuç olarak, zekâ doğuştan gelen potansiyeli temel alarak gelişir ancak, bu gelişimde çevrenin kalıtıma yapacağı etki yadsınamaz (Özdemir, 2010).

2.3.2 Çevre

Organizma oluşumundan itibaren, anne karnında geçirdiği süre, doğum anı ve yaşam boyunca, zekâ çevresel etkilere maruz kalır. Çevresel etkiler zekâyı, olumlu ve olumsuz yönlerden, zenginleştirici veya ket vurucu olarak zekâyı şekillendirir. İlk yıllarda yeterli ve dengeli beslenme, çocuğun uyarıcılardan zengin bir ortamda bulunması ve yetişkinlerin ilgisi zekâyı geliştirebileceği gibi bunun tersi olan durumlarda çocuğun zekâsı tam olarak gelişemez. Çevresel uyarıcılardan ve ilgiden yoksun büyüyen çocuklar okul çağına geldikleri zaman, öğrenime hazır ve yaşlılarının gösterdikleri performansa sahip olmayabilirler. Bu özelliklerle okula başlayan çocuk açıkları kolay kapatamaz ve ilk başarısızlıklar öğrenme istek ve çabasını da söndürebilir. Bu bakımdan ilk yıllardaki eksik uyarılmanın ve ilgi yoksunluğunun sonuçlarının daha sonraki yıllarda telafi edilmesi oldukça güçtür (Koran, Orhon ve Öztürk, 1983; Cansever, 1982).

Zekâyı çeşitli çevresel faktörler etkilemektedir. Bunlar anne karnındaki nedenler, doğum sırasındaki nedenler, travmalar, ateşli hastalıklar, eğitim, ailenin sosyo-ekonomik düzeyi gibi. Ancak çocuğun zekâsı çevresinin etkisini de aşabilmektedir. Çocuk ne kadar çok zekiyse çevresinin etkisi de o kadar azalmaktadır (Akboy, 2000).

Zekâ üzerine yaptıkları etki bakımından, çevre ve kalıtım ilişkisinin birbirinden ayrılmazlığı yadsınamaz bir gerçektir. Bilimi yıllarca meşgul eden bu konuda, zekânı kalıtımla belli bir potansiyeli taşımakta olduğu ancak çevresel etkenlerle şekil aldığı kanaatindeyiz. Zekâ üzerinde birini birinden daha etkin olduğunu söylemek doğru olmayacaktır (Özdemir, 2010).

2.3.3 Yaş

Zekâ bölümü yaşamın ilk yıllarında oldukça dengesizdir ve ilk ölçülebildiği 2 yaş dolaylarından başlayarak, izleyen birkaç yıl içinde hayli kayma gösterebilir. Zekâ bölümü, çocuğun temel dil becerilerini kazandığı, 7–8 yaşlarında yerleşme eğilimindedir; fakat çocuk büyüdükçe kayma yine görülebilir (Morgan, 1988:akt. Özdemir, 2010).

Zekânın gelişmesi ilk yıllarda daha hızlı, daha sonraki yıllarda yavaştır. Genellikle 15 yaşından 20 yaşına kadar zekânın yavaş geliştiği sonra durakladığı kabul edilir. Bu yaştan sonra gelişen, kişinin bilgi, beceri ve deneyimleridir. Kişinin zekâ gücü aynı kalmakta yaşlanmayla düşüş göstermektedir (Yörükoğlu,1988:akt. Özdemir, 2010).

2.3.4 Okul Başarısı

Okul başarısı birçok uygun koşulun bir arada bulunmasına bağlıdır. Her şeyden önce, çocukta zekâ gelişimi, çocuğun yaşına uygunluk göstermelidir. Okulda olduğu gibi toplum yaşamında da başarı büyük ölçüde zekâ ile orantılıdır. Ancak zekâ, başarıyı belirleyen tek etken değildir. Bunun yanında başka koşullar da aranır. Örnek; çocuğun duyu organlarında bir bozukluk olmaması gibi (Yörükoğlu, 1988:akt. Özdemir, 2010).

Öğrenme, uygun ortamda gerçekleşebilir. Bir başka deyişle çocuk, erken uyarılma ve öğrenme olanağı bulmalıdır. Evdeki uyarı ve ilgi okuldaki öğretime temeldir. Yetenekler ancak uygun bir ortamda ortaya çıkıp gelişebilir (Cansever, 1982).

2.4 YARATICILIK NEDİR?

Günümüzde çok çeşitli yönleriyle tartışılan yaratıcılık, insanlık tarihi kadar eski olmasına rağmen, bilim dünyası henüz herkesin hemfikir olduğu bir tanım ortaya koyamamıştır. Aslında yaratıcılığın ortak bir tanımının yapılamamasının en önemli sebebi, herkesin konuya farklı açılardan bakmasıdır. Bu farklı açılardan bakmanın altında yatan sebebin ise “yaratıcılığın bireye özgü olduğu gerçeğidir”. Yaratıcılık kavramı ile bir bireyin var olan kalıplardan kurtulması, sorgulaması, ana yoldan ayrılması veya farklı olmaktan korkmaması kastedilir (Saban, 2002).

Yaratıcılık, değişik durumlarda esnek, akıcı, özgün, alışılmıstan farklı bir şekilde düşünmeyi kapsar. Burada özgünlük, benzersiz cevaplar üretme; esneklik, değişen koşullara uyum sağlama yeteneği; akıcılık ise fikirlerin hızlı bir şekilde sıralanması olarak tanımlanmaktadır (Senemoğlu, 1999).

Yaratıcı kişiler önceden bilinmeyen ve beklenmeyen bir problemi algırlar ise, bunu başkalarından farklı görüş açısıyla anlamlandırır. Problemi algılamak; probleme anlam vermek, yorumlamak ve genelleme yaparak kendi durumlarıyla uyumlu hale getirmektir (Özcan, 2000).

Üstün yaratıcılık özelliğine sahip olan çocukların gösterdikleri özellikler şunlardır (Kitano,M.1986;akt, Bencik, 2006).

- Oldukça meraklıdır.
- İşleri kendi yöntemleriyle yapma eğilimleri vardır.
- Yalnız çalışmayı tercih eder.
- Deneyimlere açıktır.
- Aktif, akıcı bir hayal gücüne sahiptir.
- Bir hedefe ulaşmak veya bir problemi çözmek için birçok yol düşünme yeteneği vardır.
- Beklenmedik zekice ve ukalaca cevaplar verme eğilimine sahiptir.
- Orijinal fikirleri vardır.
- Birbiriyle bağlantısız gibi görünen fikirler arasında alışılmışın dışında bağlantılar kurar.
- Maceraperesttir ve risk almaktan hoşlanır.
- Estetik duyarlılığa sahiptir.
- Ayrıntılarla aşırı derecede ilgilenir.

2.5 ÜSTÜN YETENEKLİ ÇOCUKLARIN ÖZELLİKLERİ

İnsan her özelliğinin tanındığı ve ona göre muamele yapıp işlendiğinde toplum içinde uyumlu, yararlı ve mutlu bir birey olarak gelişir (Çağlar, 2004a).

Dr. Karen Rogers üstün yetenekli 241 çocuğa yönelik yaptığı bir araştırmada üstün zekâlıların özelliklerine yönelik; şu istatistikî sonuçları elde etmiştir (URL1).

- %99,4'ü hızlı öğreniyor
- %99,3'ü geniş bir kelime hazinesine sahip
- %99,3'ünün mükemmel bir hafızası var
- %99,3'ü mantığını çok iyi kanıtıyor
- %97,9'u çok meraklı
- %96,1'i bazen yaşlarına göre çok olgun
- %95,9'unun mükemmel bir espri anlayışı var
- %93,8'i öncü bir gözlemlene yeteneğine sahip
- %93,5'i başkalarına karşı merhametlidir
- %93,4'ünün renkli bir hayal gücü vardır
- %92,9'u sayılar konusunda yetenekli
- %90,3'ü adalet ve dürüstlük kaygısı taşıyor
- %89,4'ü bulmaca ve legoları rahatlıkla yapıyor
- %88,4'ünün yüksek bir enerji seviyesi vardır
- %88,3'ü işlerinin mükemmel olması kaygısını taşıyor
- %85,9'u ilgi duyduğu alanlarda azimli
- %84,1'i otoriteyi sorguluyor
- %80,3'ü çok okuyor

Uzun yıllar yapılan çalışmalar sonunda üstün yetenekli çocukların normal çocuklardan farklı ve üstün bazı özelliklere sahip oldukları saptanmıştır. Bu farklı özellikler zamanla geliştirilen gittikçe hassaslaşan test ve ölçeklerle, bu konuda ihtisas yapmış uzmanlar tarafından ölçülebilir hale gelmiştir (Akarsu, 2001).

2.5.1 Erken Gelişim Özellikleri

Üstün yetenekli çocuklarda gözlenen erken gelişim özellikleri şunlardır.

Erken yürüme, gelişmiş dil, okuma ve bilgiye ilgi, özerklik, erken konuşma, yüksek enerji ve hareket düzeyi, gelişmiş bellek, duyarlılık, bebeklikte olağan üstü hareketlilik, uzun dikkat süresi, anne-baba veya bakan kişiyi erken tanıma ve gülme, ses, ağrı ve acıya karşı aşırı reaksiyon, olağanüstü hafıza, hızlı öğrenme ve bundan hoşlanma, erken ve kapsamlı dil gelişim, kitaplara karşı aşırı ilgi, merak, şakadan anlama yeteneği, soyut muhakeme ve problem çözme becerileri, canlı hayal gücü,

duyarlılık ve sevecenlik, sürekli soru sorma, arkadaşları ile oynarken lider olmaktır (Akarsu,2001;akt Özkan,2009).

2.5.2 Fiziksel Özellikleri

Üstün zekâlı çocuklar, genel sağlık açısından normalin üstündedir. Bununla birlikte üstün nitelikte bir sinir sistemine sahiptirler, bu özellikleri, uyaranlara karşı neden bu kadar duyarlı olduklarını da açıklamaktadır. Duyu organları yaşıtlarına göre daha keskindir ve fiziksel olgunlaşmaları daha hızlıdır. Genelde, koordinasyon gerektiren faaliyetlerde daha hızlı tepkiler vermektedirler (Davaslıgil, 2004).

2.5.3 Zihinsel Özellikleri

Soyut düşüncenin göstergesi olan kavram oluşturma konusunda yeteneklidirler. Kavramlar arasında mantıksal bir ilişkiyi görebilme, onlar için çok heyecan vericidir (Davaslıgil, 2004).

Soyut düşünce yetenekleri gelişmiş olduğundan daha küçük yaşlardan itibaren dildeki mecazi anlamları kavrayabilirler. Erken zihinsel gelişimleri sayesinde daha küçük yaşlardan itibaren mantıksal muhakemeler kurabilmekte ve yaratıcılıklarını da kullanarak karmaşık problemlere rahatlıkla çözümler üretebilmektedirler (Cutts ve Moseley, 2001).

Üstün zekâlı çocuklar geniş hayal ve imgeleme gücüne sahiptir. Buna bağlı olarak yaratıcılıkları da gelişmiştir. Yaratıcılık konusunda yaşıtlarına oranla daha akıcı ve esnek düşünebilmekte, en küçük ayrıntıları bile değerlendirmekte, aynı konuda pek çok farklı fikir üretebilmekte ve başkalarının düşünemeyeceği şeyleri düşünebilmektedirler. Böylece yeni mekanik aletler keşfedip inşa edebilmektedirler (Davaslıgil, 2004; akt Akarsu, 2001).

Bu çocukların dikkat süreleri yaşıtlarına göre daha uzundur. Meraklı olmaları ve öğrenme isteğine sahip olmaları nedeniyle, özellikle ilgi duydukları konularda dikkatlerini daha uzun yoğunlaştırabilmektedirler (Davaslıgil, Aslan ve Beşkardeş, 2000).

Karmaşık düşünce süreçlerine ve analitik düşünebilme yeteneklerine sahip olduklarından matematiksel ilişkileri çabuk kavrayabilmekte ve uygulayabilmektedirler (Silverman, 1993).

Hafızaları çok kuvvetli olduğundan, kolayca ezberleyebilmekte ve ezberlediklerini uzun zaman hafızalarında saklayabilmektedirler (Cutts ve Moseley, 2001).

Zihinsel yeteneğin gelişim hızına bağlı olarak gelişen bu becerilerin son basamağı okuma ve yazma dönemidir ki; zeki olarak nitelendirdiğimiz çocukların 3-5 yaşlarında okumaya geçmelerinin altında yatan gerçek de budur. Artık sorarak ve konuşarak elde edemediği enteresan bilgilere ulaşmanın en kolay yolu internet, televizyon, gazete ve dergilerde yer alan yazıları okumak olduğunu algılayan çocuk okuma ve yazma becerisini kazanmaya başlar (URL2).

2.5.4 Sosyal Özellikleri

Üstün zekâlı çocukların sosyal gelişimi çelişkilidir. Bir yandan araştırmalar üstün çocukların şüphesiz mükemmel sosyal uyumları olduğunu belirtirken; diğer yandan klinik deneyimler bu uyumlu bireylerin birçoğunun büyük bir yalnızlıktan dolayı acı çektiklerini ve kendi idealleri ile topluma ayak uydurma istekleri arasında içsel bir çelişki yaşadıklarını ortaya koymaktadır (Silverman, 1993).

Gardner'in çoklu zekâ kuramında, zekâ türlerinden biri olan bireyler arası zekâda da vurgulanan liderlik özelliği üstün zekâlı bireylerde, bireyleri kontrol etme özelliği olarak değil yön gösterme, rehberlik etme özelliği olarak ele alınmaktadır (Saban 2001).

Bu özelliklerin yanı sıra, savaşımlara karşı tepki gösterme, nesli tükenen hayvanlara karşı ilgi gösterme gibi toplumsal olaylara karşı aşırı duyarlılık ve dünya sorunlarına ilgi gösterebilmektedirler (Davaslıgil, 2004; akt. Akarsu, 2001).

Sosyal açıdan yaşlılarından daha olgun olan üstün zekâlı çocuklar, çoğu zaman kendi yaşlılarında aynı olgunluğu ve benzer ilgi alanlarını bulamadıkları için kendi yaşından daha büyük, ancak zihinsel olarak kendi düzeylerine daha yakın çocuklar ile arkadaşlık etmeyi tercih edebilmektedirler (Davaslıgil, 2004).

2.5.5 Ahlaki Özellikleri

Araştırmalar, üstün zekâlı ve yetenekli çocukların normal yaşlarına göre, daha olgun, ahlaki muhakemeye sahip olduklarını göstermiştir. Hatta bazılarının ahlaki yargılama becerisi tipik üniversite öğrencisi düzeyinde bulunmuştur (Howard-Hamilton, 1994).

Daha az benmerkezci olmalarından ve daha fazla empati sahibi olmalarından dolayı üstün zekâlı ve yetenekli çocuklar gelişmiş adalet duygusuna sahiptirler (Clark,1997).

Üstün yetenekliler, ahlaki duygularından ve ikiyüzlülüğe karşı olduklarından dolayı sosyal iletişimi kolaylaştıran “beyaz yalanları” söylemeye isteksiz olabilirler. Katı doğrulukları bazen diğer kişileri rahatsız edebilir (Gross, 1993; akt. Porter, 1999)

2.5.6 Kişilik Özellikleri

Şenol (2011), üstün yetenekli çocukların özelliklerini; kişilik özellikleri olarak bağımsız olma özellikleri gösterirler. Yüksek amaç ve ideallere sahiptirler. İki işi aynı anda yapabilirler. Yüksek düşünce süreçlerini harekete geçirecek şekilde bilgilerin aktarılmasından büyük zevk alırlar. İçten denetimlidirler. Kaderci değillerdir. Aşırı duygusal olabilirler. Enerji kaynaklarının azalması, kirliliğin artması gibi dünya sorunlarına aşırı duyarlı davranabilirler. Özgüvenleri çok yüksektir. Karşılaştığı, problemlere ve kendisine sorulan sorulara birden fazla çözüm üretirler. Çok değişik, özgün fikirler geliştirirler. Düşündüklerini rahatlıkla ifade ederler. Fikirlerinden vazgeçmezler, çok büyük riskler alabilirler. Karşı görüşlerini çok ateşli bir şekilde savunurlar. Mizah anlayışları oldukça gelişmiştir. Olaylardaki ince mizahı, sıradan kişilerden önce hemen fark ederler. Güzelliğe duyarlıdırlar, estetiğe önem verirler, nesnelerin estetik yanlarını keşfetmeye çalışırlar, şeklinde sıralar.

Bu kişilik özelliklerinin yanı sıra; içten denetimli olma, yüksek motivasyona sahip olma, haksızlığa katlanamama, sebatlı olma gibi özelliklere de sahip olabilirler (Akarsu, 2001; akt. Davaslıgil, 2004).

Bununla birlikte, tüm üstün yetenekli bireylerin kişilik bozukluklarından uzak ve arınmış olduklarını veya sayılan özelliklerinin tümünün üstün yetenekli bireylerde

var olduğunu düşünmek yanıltıcı olur. Üstün yetenekli çocuklar arasında da duygusal bozuklukları, davranış bozuklukları ve belirli kişilik bozuklukları olanlara da rastlanmaktadır. Ancak üstün yetenekli çocuklar arasında bu kusurlara sahip olanların sayısı normallere kıyasla daha azdır (Şenol, 2011).

2.5.7 Duyarlık Özellikleri

Üstün yetenekli çocuklar çevrelerine karşı çok hassas ve duyarlıdırlar. Ayrıca başkalarına karşı çok merhametli ve koruyucu tutum içerisindedirler ve kolayca gözyaşlarına boğulabilirler. Karşılarındaki insanların duygularını hissedebilirler, eleştirilere şiddetle cevap verirler ve ışığa, gürültüye, hava ve çevre kirliliğine sert tepki gösterirler (Şenol, 2011).

Üstün yetenekli çocuklar, tüm yaşlarda birtakım problemlerin net ve kesin olarak farkındadırlar. Yüksek farkındalık ve gözlem kabiliyeti sayesinde savaş, açlık, gücü kötüye kullanma, şiddet gibi olumsuz birtakım davranışlar ya da olaylar karşısında korku geliştirebilirler. Bunların yanında bu çocukların farklı ek korkuları da olabilir. Bunların arasında ölüm, hastalık, hamilelik, düşük yapma, iş bulamama, arkadaş bulamama, yalnız kalma, sevilme ve zihinsel yetersizliği olma gibi konular sayılabilir. Üstün yetenekli çocukların bu yüksek duyarlılığı, onları sosyal yaşantıdan bir miktar uzaklaştırabilir ve hatta kendilerinde yanlış bir şey olduğunu bile düşünebilirler. Bu yoğunluktaki duyarlık hem olumlu hem de olumsuz etkilere neden olabilir. Bunu belirleyen kritik nokta, çocuğun algılaması ve verdiği dönütle ilgilidir (Ataman, 2003).

2.6 ÜSTÜN YETENEKLİ ÖĞRENCİLERİN KEŞFEDİLMESİ

Üstün yetenekli öğrencilerin ülkenin geleceği açısından stratejik noktalarda görev alması ve ileride başarılı yetişkinler haline getirilmesi için erken tanınıp doğru eğitimin verilmesi gerekmektedir. Bu çocuklardan bir kısmı kendilerini fark ettirebilecek üstün performansı erken yaşlarda gösterirken, bir kısmı gizil yeteneklerini ortaya koyamamaktadır. Öğretmen, ebeveyn ve uzmanların üstün yetenekli çocukları keşfetmedeki yeterliliği onların gelecekte doğru şekilde yönlendirilmesi açısından önem taşımaktadır. Üstün yetenekli öğrencilerin tanınması iyi bir gözlem, bilgi toplama, üstün yeteneklilerin gelişimini detaylı

olarak izleme, öğrenci ile ilgili tutulan çeşitli kayıtlar, uzmanların ve ebeveynlerin görüş ve düşüncelerine başvurarak gerçekleştirilebilir (Sezginsoy, 2007).

2.7 ÜSTÜN YETENEKLİ ÖĞRENCİLERİN EĞİTİMİ

Üstün ve özel yetenekli öğrenciler görüldüğü gibi normal bireylere göre hem kişilik hem de öğrenme özellikleri açısından farklı özellikler sergilemektedirler. Bu farklılıklardan da farklılaştırılmış bir müfredat gereği doğmaktadır (Sıdar, 2011).

Kaplan (1986), üstün ve özel yetenekli öğrenciler için, farklılaştırılmış bir müfredat programının prensiplerini şöyle sıralamıştır:

1. İçerik, birbirinden bağımsız üniteler yerine; geniş kapsamlı tartışma konuları, temalar veya problemlere dayandırılmalıdır.
2. Çeşitli disiplinler çalışma alanıyla bütünlenmeli, yani ele alınan konu Tarih, Coğrafya, Türkçe, Matematik, Müzik, Resim vb. gibi çeşitli disiplinler açısından ele alınmalıdır.
3. Çalışma alanı içinde kapsamlı, ilişkili ve birbirlerini karşılıklı pekiştirici deneyimler sunulmalıdır. Araya birbirinden bağımsız materyal parçalarını eklemekten kaçınılmalıdır.
4. Öğrencinin ilgi alanı dikkate alınmalı, öğrenci tarafından seçilmiş konunun derinlemesine öğrenimine imkân sağlanmalıdır. Bu amaçla, sınıfın dışındaki kaynaklardan yararlanmalıdır.
5. Üstün öğrencilerde sıklıkla rastlanan bağımsız çalışma eğiliminin sağlıklı bir şekilde işlerlik göstermesi için bağımsız çalışma becerileri geliştirilmelidir.
6. Bilgi yükü yerine, bilgi kazanma süreçlerine önem verilmelidir. Araştırmacılık, keşif, inceleme ile karmaşık ve soyut düşünme üzerinde durulmalı, analiz sentez, değerlendirme yapma gibi yüksek düzeyli düşünme becerilerinin geliştirilmesine çalışılmalıdır. Genelde bilgi aktarımı ve kavratılmasına önem verilip bu basamakta takılan, uygulama, analiz, sentez ve değerlendirmeye geçmekte zorlanan geleneksel eğitim sistemiyle üstün çocukların sağlıklı eğitim ve öğretimlerini gerçekleştirmek çoğunlukla mümkün olmamaktadır. Yaratıcılığın geliştirilmesi de ayrıca ele alınması gereken bir konudur. Öğrencileri sorunlara yeni çözümler geliştiren üretken bireyler haline getirmek üstünlerin eğitim ve öğretiminde başlıca amaçlarından biri olmalıdır.
7. Açık-uçlu görevlerde yoğunlaşılmalıdır.
8. Araştırma beceri ve yöntemleri geliştirilmelidir.
9. Temel beceriler ve yüksek düzeyli düşünme becerileri müfredat programıyla bütünleşmelidir.
10. Yeni düşüncelerin üretilmesini sağlayacak ürünlerin geliştirilmesi teşvik edilmelidir.
11. Yeni teknik, malzeme ve şekilleri kullanan ürünlerin geliştirilmesine imkân tanınmalıdır.
12. Öğrencinin kendi hakkında bilgi sahibi olması, yani yeteneklerini fark edip kullanması, kendi kendini yönlendirmesi, kendi ile diğerleri arasındaki benzerlik ve ayrılıkları hoşgörüle değerlendirmesi konularında gelişmesi teşvik edilmelidir.
13. Öğrencinin ürünleri özel kriterler ve standardize edilmiş araçlarla değerlendirilmelidir.

2.7.1 Hızlandırma

Akarsu (2001), üstün yeteneklilerin eğitim sorunlarına getirilebilecek ilk çözümün hızlandırma olduğunu, hızlandırmanın çocuğun kronolojik yaşını değil, akademik hazır bulunuşluk durumunu dikkate alan bir çözüm olduğunu belirtmiştir.

VanTassel-Baksa (1986), her düzeydeki akademik hızlandırmanın üstün yetenekli çocuklarda şu özellikleri geliştirdiğini savunmaktadır:

- Motivasyonunu ve okul başarısının ve kendine güvenin artması,
- Zihinsel tembellikten uzaklaşma,
- Mesleki eğitimi daha erken yaşta tamamlama,
- Yükseköğretim maliyetinin düşmesi (Van Tassel ve Baksa.1986; akt, Keskin, 2006).

Hızlandırma yaklaşımı; sınıf atlatma, ders atlatma ve okula erken başlatma biçiminde gerçekleştirilmektedir.

2.7.1.1 Sınıf atlatma

Öğrenci ilkokula olağan bir biçimde kaydını yaptırır. Birinci sömestr ortasında yapılan bir değerlendirme ile bir ya da iki sınıf yukarıya atlatılır. Ancak öğrencinin konular arası bilgi kopukluklarına uğraması ve bilgiyi birleştirmede güçlüklerle karşılaşma tehlikesine önlem olarak gerekli bilgi ve becerileri kazanmadan bir üst sınıfa geçmesi önlenmelidir. Ayrıca çocuğun fiziksel olgunluğa genel duygusal dengeleri ve olaylarla baş etme becerileri dikkate alınmazsa ciddi uyumsuzlukların çıkması söz konusudur (Kaplan,1986).

2.7.1.2 Ders atlatma

Olumlu yanları oldukça fazla bir önlemdir. Öğrenciye ileri olduğu alanda ilerleme olanağı sağlarken sınıf düzeyinde olan diğer alanlardaki becerilerini de akranlarıyla birlikte geliştirme imkanı sağlamasıdır. Ders atlamanın olumsuz yanı belirli dersteki hızlandırmayı devam ettirmede gerekli ayarlamaların yapılamaması sonucunda ortaya problemin çıkabilmesidir. ABD’de, devam etmeden bazı derslerin sınavına girerek kredisini almak, ortaöğretimde okurken üniversiteden ders almak ve yüksek öğrenime başlamadan bazı kredilere sahip olmak ya da ilkokul ilk üç yılın programını iki yılda almak gibi farklı hızlandırma uygulamaları da bulunmaktadır (Kaplan,1986).

2.7.1.3 Okula erken başlatma

Çocuk zorunlu eğitim yaşından önce okuma, yazma, matematik işlemlerinde belli bir yeterliğe ulaşmışsa ya bir yaş önce okula kaydettirilir ya da birinci sınıf yerine ikinci sınıftan okula başlar. Bu önlemin en yararlı yanı herhangi bir biçimde parasal kaynak, özel araç-gereç ve özel yetişmiş personel gerektirmemesidir. Bu önlemin uygulanabilmesi için çocuğun sosyal gelişiminin buna uygun olması ve ailenin eğitime ve akademik başarıya önem vermesi gerekir. Sakıncalı yanı ise çocuk yeterli olgunluğa ulaşmadıysa uyum sorunu yaşayabilir. Çocuğun anlıksal gelişimi akranlarından en az iki yaş yukarıda ise bu önlem uygundur yoksa çocuk ileri sınıflarda başarısızlığa da uğrayabilir (Ataman, 2004; akt, Çakın, 2005).

2.7.2 Gruplama

Kaplan (1986), 1900'lü yılların başından beri uygulanmakta olan gruplama önlemini; tamamen ayrılmış gruplama (homojen kümeler), tamgün (heterojen kümeler), yarı ayrılmış gruplar (yarım gün veya geçici kümeler) biçimlerinde uygulanmakta olduğunu belirtmektedir. Bu grup özellikleri aşağıda açıklanmaktadır.

2.7.2.1 Homojen kümeler

Bu önleminde özel okullar ve üst özel sınıflar yer almaktadır. Bu grupta ABD' deki magnet okulları (Sanat, Fen, Matematik, İş ve Ticaret alanlarında uzmanlaşma veren kurumlar), ülkemizdeki Fen Liseleri ve Anadolu Güzel Sanat Liseleri ve İnanç Lisesi sayılabilir. Özel sınıflar olağan okullarda belirli sayıda üstün zekâlı çocuk için açılmış, özel araç-gereç, program ve öğretmeni gerektiren sınıflardır. Homojen gruplamanın olumlu yanları şöyle açıklanabilir: Bütün öğrenciler yetenek açısından oldukça türdeş bir kitle oluşturdukları için aralarında geliştirici ve uyarıcı bir yarışma durumu sağlanabilir. Ancak, üstün zekâlı çocuğu diğer çocuklardan soyutlayarak karşılıklı etkileşim yapma olanağını kısıtlama yanında üstün olmayanlara karşı bu öğrencilerin duyarsız kalabilecekleri göz önüne alınmalıdır (Kaplan,1986).

2.7.2.2 Heterojen kümeler

Üstünlerle normal öğrenciler birlikte ancak seviye gruplarına ayrılarak eğitim-öğretim görür (Kaplan,1986).

2.7.2.3 Yarım gün ya da geçici kümeler

Üstün zekâlı ve üstün özel yetenekli çocukların, haftada bir öğleden sonra iki - üç saatliğine normal sınıflardan çekilerek, üstün zekâlıların eğitimi konusunda uzman bir öğretmenin veya koordinatör bir eğitimcinin denetiminde etkinliklere tabi tutulmalarıdır. Bilim ve Sanat Merkezlerinde devam eden etkinlikler bu uygulamaya bir örnektir (Kaplan,1986).

2.1.3 Zenginleştirme

Zenginleştirme; üstün yetenekli çocukların kendi akranları arasında ve normal sınıflarda tutularak programların gereksinimlerine cevap verecek şekilde çeşitlendirilmesi ve zenginleştirilmesi yoluyla yapılan uygulamalardır. Günümüzde ülkemiz dışındaki hemen hemen gelişmiş her ülkede en yaygın biçimde uygulanan program modellerindedir. Öğretmenlerin bu alanda yetiştirilmemiş olması ve sınıf sayılarının fazlalığı uygulama olanağını kısıtlamaktadır (Ataman, 2003).

Zenginleştirme stratejilerinin süreç ve içeriğe ilişkin hedeflere ulaşma yöntemleri olarak düşünülmüştür. Zenginleştirme, sınıf öğretmenin ders programını her zamanki sınıf düzenlemesine bağlı olarak üstün yetenekli çocukların gereksinimlerine göre düzenlemesi ve çeşitlendirmesidir (Dağlıoğlu, 1995).

Zenginleştirme uygulaması; analitik düşünme ve problem çözme gibi üst düzey düşünme becerilerine ağırlık verilmesini gerektirmektedir (Smutny, 2001).

Üstün yetenekli çocuğun özel yetenek alanları düşünülerek tasarlanmış, zenginleştirmeyi merkeze alan bir anlayış üstün yetenekliler için geliştirilecek bir eğitim programı için vazgeçilmezdir (Gross, 1999).

Zenginleştirme programları; üstün yetenekli çocukları normal akranlarından ayırmadan birlikte eğitimlerine olanak tanımaktadır (Şenol, 2011).

Yatay ve dikey olmak üzere iki türlü zenginleştirme yapılabilir. Yatay zenginleştirmede etkinlik çeşidini artırma, dikey zenginleştirme ise, o konu ile ilgili derinlemesine çalışmalar yapılması durumu söz konusudur (Dağlıoğlu, 2004).

Zenginleştirilmiş normal sınıf modelinde, üstün zekâlı çocuklar için yaşlılarıyla merak ilgi ve yeteneklerine cevap verecek şekilde hazırlanmış keşfetmeye yönelik

aktiviteler, grup eğitim alıştırılmaları ve sınıf programına, normalde bulunmayan daha zor konular ve farklı materyaller, değişik öğrenme alanları eklenmektedir (Metin, 1999).

2.1.4 Destekleyici Uygulamalar

Destekleyici uygulamalar; hafta sonları, yaz tatilleri gibi okulun tatil olduğu günlerde yapılmaktadır. Bu uygulamalar okul tarafından, herhangi bir üniversite tarafından veya öğretmenler ve veliler tarafından düzenlenebilir. Destek sınıflarında genellikle geniş çeşitlilikte ve daha çok okulda işlenmeyecek türde konular sunulmaktadır. Burada; konuları irdeleyici-araştırıcı ve yaratıcı düşünme, uygulama, keşfetme, yaparak öğrenme ve bağımsız projeler vurgulanmaktadır. Çocukların her zaman yeni bir ilgi alanı geliştirme veya farklı bir yeteneğini keşfetme fırsatları vardır. Okul programlarında olduğu gibi, destek programlarında da hedefler titiz bir şekilde belirlenmeli ve programlar bu hedefler doğrultusunda yapılandırılmalıdır (Şenol, 2011).

2.1.5 Üstün Yetenekli Öğrencilerin İstek, İhtiyaç ve Sorunları

Karabük Üniversitesi, Üstün Yetenekliler Eğitim Araştırma Uygulama Merkezine göre; üstün yetenekli çocukların diğer çocuklarla aynı özelliklerinin yanında farklı niteliklerinden ötürü ortaya çıkan istek, ihtiyaç ve sorunları da bulunmaktadır. Buna göre bu istek, ihtiyaç ve sorunlar aşağıdaki gibi açıklanmıştır.

2.1.5.1 Üstün yetenekli öğrencilerin istek ve ihtiyaçları

Üstün zekâlı çocukların istek ve ihtiyaçları, şu şekilde sıralanabilir:

- Üstün zekâlı çocuk, çevresi tarafından tanınmaya ve anlaşılmaya ihtiyaç duyar. Çevresindeki insanların üstün veya özel yetenekliliğe gösterdiği tepkiler ve kendisi ile ilgili hissettikleri, onu duygusal olarak yıpratır.
- Üstün zekâlı çocuklar, ebeveynleri tarafından sevmelerinin nedeni olarak başarılı ve yetenekli olmalarını görürler. Bu nedenle de sürekli başarılı ve en iyi olma kaygısı taşırlar ki bu durum, kendilerinde huzursuzluk ve güvensizlik yaratır.
- Üstün zekâlı çocuklar, öğrenim hayatları süresince, yeteneklerinden yararlanabilecekleri ve kendilerini gösterebilecekleri bir eğitim modeliyle karşılaşamazlar ve gerek ailesi gerekse çevresi tarafından desteklenmezlerse, onların geliştirme imkânı bulamadıkları yeteneklerinden hiçbir zaman yararlanamama gibi bir riskle karşılaşmamız mümkündür. Bu riskle karşılaşmamak ve yeteneklerinin atıl duruma düşmemesi için öğrencilerin, erken

tanılanmaya ihtiyaçları vardır. Erken tanılama, çocuğun yeteneklerini geliştirebileceği bir eğitim modeliyle eğitim görme şansını arttıracak; böylece de yeteneklerinin atıl duruma düşmesinin önüne geçildiği gibi ileride ortaya koyacağı bilimsel ve sanatsal ürünlerin n de açılacaktır.

- Üstün zekâlı çocukların tanılanmasında, ebeveyn-ğretmen ortak çalışmasının sağlanması gerekir; bu ortak çalışma, tanılanmanın erken ve doğru yapılmasını sağlamanın ötesinde, bu çocukların zihinsel, bedensel, duygusal ve sosyal açılardan gelişmelerinde de önemli katkılar sağlar.
- Üstün zekâlı ocuk, bir bütün olarak değerlendirilmeye; yetenekli olduğu alanların dışında da özellikleri ve fiziksel, duygusal, toplumsal ihtiyaçları olduğunun bilinmesine ihtiyaç duyar. Unutulmamalıdır ki, üstün zekâlı olsa da, sonuç itibariyle o bir çocuktur ve ihtiyaçları, diğer çocukların ihtiyaçları ile aynıdır.
- Her ocuk gibi, üstün zekâlı çocuklar da fiziksel aktivitelerle ilgilenmeye ihtiyaç duyarlar. Üstün zekâlı çocuklara da diğer çocuklara sağlandığı gibi; koşmak, zıplamak, atlamak, tırmanmak gibi basit eylemlerden salıncakta sallanmak, tahterevalliye binmek, top oynamak, bisiklete binmek gibi oyunlara ve futbol, basketbol, voleybol, yüzme gibi sportif faaliyetlere kadar pek çok fiziksel etkinlikle diğer çocuklarla birlikteyken ilgilenebilme imkânı sağlanmalıdır.
- Üstün zekâlı çocukların yeteneklerini geliştirebilmelerine yönelik verilecek eğitimin yanı sıra, kendilerine uygun imknların sağlanmasına da ihtiyaçları vardır. Örneğin okul öncesi çağdaki üstün zekâlı bir çocuğun yeteneklerini geliştirebilmesine ortam ve imkân sağlamanın yolu, onun anaokuluna gitmesini sağlamaktır. ocuk, anaokulunda yeteneklerini gösterebileceği ve fiziksel gücünü ortaya koyabileceği çeşitli etkinlikler ve imknlarla karşılaşır.
- Üstün zekâlı çocuklar, farklı yaş gruplarından ve farklı sınıflara devam eden, kendileriyle benzer özelliklere ve yeteneklere sahip çocuklarla iletişim kurmaya ihtiyaç duyarlar; bu nedenle onlara, okullarındaki sınıf ve kulüp çalışmalarına katılma imkânları sağlanmalıdır.
- Üstün zekâlı çocuklar, el becerisi gerektiren bazı etkinliklerde, özellikle de yazı yazmada pek başarılı değildirler. Bunun nedeni, düşüncelerini yazıya aktarmada, sabırsız ve aceleci davranmalarındır.
- Üstün zekâlı çocuklar, direktif almaktan hoşlanmazlar. Kendilerine verilen direktifler doğrultusunda hareket etmeleri beklenirse, tepkilerini çeşitli şekillerde dile getirirler. Direktiflere karşı gösterdikleri bu olumsuz yaklaşımın altında yatan nedenlerden biri de potansiyel olarak sahip oldukları liderlik yeteneğidir. Bu özellikteki çocuklar, bu konuda rehberliğe ve ihtiyaç duyduklarında başvurabilecekleri ve danışabilecekleri kişi veya kurumlara ihtiyaç duyarlar.
- Üstün zekâlı çocuklar, daha fazla bilgiye ulaşabilmek için okul kütüphanesindeki kaynak çeşitliliğine ihtiyaç duyarlar.
- Üstün zekâlı çocuklar, sürekli benzer faaliyetlerde bulunmaktan hoşlanmazlar ve bu konuda tepkilerini sık sık dile getirirler; bu nedenle onların yeteneklerini ortaya koyabilecekleri ve

geliştirebilecekleri farklı etkinliklerle ilgilenmeye ihtiyaçları vardır. Ailelerin bu farklılıkları kendilerine sağlamaları konusunda duyarlı davranmaları gerekir. Örneğin çocuğa alınacak kitapların, okuldaki kitaplardan farklı seçilmesi gibi.

- Üstün zekâlı çocuklar, okuldaki derslerini fazla çaba harcamaksızın takip edebildikleri için, öğrenim hayatları boyunca uzun süreli, düzenli ve planlı ders çalışma alışkanlığı kazanamazlar. Bu nedenle, onların eğitim yaşantılarının başından itibaren uzun süreli, düzenli ve planlı çalışma alışkanlığını kazanma konusunda rehberliğe ihtiyaçları vardır.
- Üstün zekâlı çocuklar, zamanın sınırlandırıldığı çalışmalarda verim ve başarı elde edemezler; bu nedenle çalışmalarında sınırsız zamana ihtiyaç duyarlar.
- Üstün zekâlı çocuklar, kendilerini geliştirebilecekleri, yeteneklerini sergileyebilecekleri, görüşlerine önem veren, çabalarını dikkate alan ve düşüncelerini uygulama fırsatı bulabilecekleri fiziksel ortam ve koşullara sahip bir okulda eğitim almaya ihtiyaç duyarlar.
- Üstün zekâlı çocuklar, kendilerini en iyi şekilde tanıyan, çabalarını destekleyen, kendilerine her konuda ve her zaman yardımcı-rehber olan, çalışmalarında gereken bilgiyi en etkili-kalıcı şekilde verebilen ve elde edilen bilgiyi deneme imkânı tanıyan, öğretim programlarında ilgi ve özelliklerine uygun değişiklikler yapabilen; hatta gerekirse yeni program geliştirebilen öğretmenlere ihtiyaç duyarlar. Bu nedenle ebeveynler, bu özellikteki çocukların öğretmenlerinin seçiminde titiz davranmalıdırlar.
- Üstün zekâlı çocuklara, özelliklerine uygun eğitim programı doğrultusunda eğitim verilmelidir. Onlara uygulanacak programın en önemli özelliği, çocukların yeteneklerini geliştirebilmeleri ve sergileyebilmelerine imkân sağlayacak farklı ve çok sayıda alternatif sunabilmesidir. Bu özelliğe sahip bir programla eğitim alan çocuğun benlik algısının gelişmesi ve çevreden aldığı güçlü uyaranlarla harekete geçmesi de kolaylaşacaktır. Faydalı olduğunu hisseden ve takdir görerek desteklenen çocuğun bu motivasyonla bilgi, beceri, deneyim ve yeteneklerini daha iyi kullanması sonucunda, kendisine ve içinde yaşadığı topluma daha çok fayda sağlaması da mümkün olacaktır.
- Üstün zekâlı çocuklar, kesin kurallara bağlı programlardan ziyade, birbirleriyle ilişkili konular arasında bağlantı kurulmasına fırsat veren; yan konuları da işlemeye ve ayrıntılara inilerek konunun zenginleşmesine elverişli programlara ihtiyaç duyarlar.
- Üstün zekâlı çocuklar için hazırlanacak programların araştırma, inceleme, gezi, deney ve gözlem yapmaya ve soyut düşünmeye yönelik hazırlanması gerekmektedir.
- Üstün zekâlı çocuklar, bilgiyi, öğrenmenin başlangıç aşamasında kısa ve öz, gelişme aşamasında ise ayrıntılı olarak elde etmeye ihtiyaç duyarlar. Ayrıntılı bilgilere ulaşırken de, hazır bilgi sunulmasından ziyade, kendilerine bilgiyi araştırma, deneme ve geliştirme imkânları tanınmasını tercih ederler (URL3)

2.1.5.2 Üstün yetenekli öğrencilerin sorunları

Üstün yetenekli çocuklar, bu farklılıklarından dolayı bazı sıkıntılar yaşayabilirler. Bu sıkıntılar, kendi yapılarından kaynaklanabildiği gibi, çevrenin onlara yaklaşımından da kaynaklanabilir. Aşağıda bazıları belirtilmiş ve kısaca açıklanmıştır.

Asenkron Gelişim: Entelektüel gelişim duygusal ve bedensel gelişimin çok önündedir. Buradaki tehlike, ebeveyn ve öğretmenlerin entelektüel gelişime bakarak sosyal ve duygusal olgunluğa yönelik yanlış genellemeler yapmalarıdır. “Aslında çok zeki bir çocuk, ama neden böyle davrandığını anlamıyorum.”

Üstün Yetenekliler Hakkında Hatalı Bilgilendirme: Üstün yeteneklilerin duygusal veya diğer arazlara karşı daha büyük bir risk altında oldukları düşüncesi, tüm alanlarda üstün başarı beklenilmesi gerektiği düşüncesi kadar yanlıştır. Çocuğun bireysel farklılıkları belirleyicidir. Genellemeler ve şablonlar, bireysel olarak ele alındığında uymaz, hatta aşırı durumlarda, çocuğun sahip olması beklenen problemleri geliştirmesiyle sonuçlanabilir (Buna kendini gerçekleyen kehanetler de denir).

Yeterince Zorlanmama: Bazı üstün yetenekliler okulda yeterince zorlanmazlar. Bu durum, özellikle beklentilerin düşük olduğu okullar için geçerli olabilir veya öğretmenlerin çocuğun durumunu yeterince dikkate almadıkları durumda oluşabilir. Bu nedenle bazı üstün yetenekli çocuklar öğrenmeyi öğrenemezler, özellikle ihtiyaç duydukları bilgi düzeyine çaba göstermeden ulaşabiliyorlarsa. Bunun neticesinde, gerçekten öğrenmeyi gerektiren ilk entelektüel zorlanmada, öğrenmek için gerekli olan çalışma disiplininin eksikliği ortaya çıkar.

Konvansiyonel Olmayan Problem Çözümleri: Çocuğun üstün yeteneği ve yaratıcılığı, problemlerin çözümünde veya bilgi edinmede olağandışı yöntemler geliştirmesine yol açabilir. Bu durum, bazı ebeveyn ve öğretmenlerde, çocuğun problemleri alışkın olunmayan ve kısmen anlaşılabilir olan bir yöntemle ele alması ve çözmesi nedeniyle direnç oluşturabilir. Bu tür davranışlar her zaman zekâ ürünü veya yaratıcılık olarak değerlendirilmez, özellikle dersin işlenişini bozduğundan, bu durumlardaki yaratıcılık reddedilebilir.

Sosyal Yaşam: Üstün yetenekli çocuklar, kendileri kadar yetenekli olmayan sınıf arkadaşlarıyla geçinmeyi öğrenmek durumunda olduklarından, bazen sorunlar yaşanabilir. Bu tür durumlarda bazen bireysellik ve bazen de uyum gerektiğinden, belirgin bir duygusal olgunluk ve sosyal beceri gereklidir. Üstün yeteneklilerin büyük bir çoğunluğu, bu sorunla kolaylıkla baş edebilir. Bazıları ise diğer insanlarla geçim konusunda belirgin bir sorun yaşarlar.

Cinsiyete Yüklenen Roller: Özellikle üstün yetenekli kızlar, cinsiyetleri ile başarıyı bağdaştıramayan bir ortamda olduklarında veya yetenekleri erkeklere özgü alanlarda geliştiğinde sıkıntı yaşayabilirler. Bunun neticesinde üstün yetenekli bir kız çocuğu, yeteneğini ve ilgi alanlarını gizleyebilir.

Seçim Sıkıntısı: Üstün yetenekliyseniz, önünüzde birçok olasılık vardır. Birçok üstün yetenekli, aynı anda birden fazla alanda yüksek öğrenim görebilirler. Sınavlar onlar için engel teşkil etmez. Bu

durumda da yükseköğrenim görecekları alan ve meslek seçimleri konusunda yetkin kişilerden destek almaları önerilir. Böylece kendilerine en uygun seçimi yapabilirler. (URL3)

2.1.6 Üstün Yetenekli Çocuklar ve Aileleri

Anne ve babaların üstün yetenekli çocuklarıyla ilgili yapabilecekleri en olumlu yaklaşım, onların da diğer çocuklar gibi sevgi ve anlayışa ihtiyaçları olduğunu kabul etmek olacaktır. Ülkemizde ailelerin büyük bir bölümü, üstün yetenekli çocuklarda görülen nitelikleri fark edebilecek, bunları değerlendirebilecek ve sorunlarıyla baş edebilecek bilgi ve beceriye sahip değiller. Ailelerin fark ettikleri tek durum, çocuğun farklı olduğudur. Bu farklılık, zaman içerisinde genellikle bir avantaj değil dezavantaj olarak ortaya çıkar ve ailenin çözmesi gereken bir dizi sorun halini alır. Çocukların olumlu yönde yetişmeleri için okulla işbirliği şarttır. Öğretmenlerden ve gerekirse bu konuda çalışmalar yapan eğitim kurumlarından da her zaman bilgi ve yardım alınabilir. Okuldaki etkinlikler evde de sürdürülmelidir. Üstün yeteneğe sahip bireylerin topluma katkıda bulunabilmeleri için, normal okul programlarının ötesinde farklılaştırılmış eğitim programları ve hizmetlerine gereksinim vardır. Bu noktada ailelere de büyük görev düşmektedir (URL5).

2.1.6.1 Aile eğitiminin önemi

Üstün yetenekli bireylerin mutluluğu ve eğitim sürecinde en üst düzeyde performans gösterebilmesi için, okul kadar aile de eğitim sürecine aktif katılmalıdır. Ailelerin, ilgili kurumların düzenleyeceği eğitimlere katılarak istek ve ihtiyaçlarını dile getirmeleri sayesinde aile ile eğitim kurumu arasında sağlıklı bir iletişim kurulacaktır (URL5).

2.1.6.2 Aile eğitiminin yararları

- Anne-baba eğitim sürecinde aktif olarak yer alır.
- Eğitimde okul-ev işbirliği sağlanır.
- Anne-babalar aile eğitimi sayesinde kendilerini daha yeterli hissederler ve çocuklarına daha olumlu yaklaşırlar.
- Programda grup çalışmalarına yer verilerek ailelerin birbirleriyle etkileşime girmeleri sağlanır.

- Deneyimlerini ve anlatılan konularla ilgili bilgilerini birbirleriyle paylaşımlarına, karşılaştıkları problemler karşısında yalnız olmadıklarını görmelerine fırsat verilir.
- Anne-babalar çocuklarına gerekli becerileri nasıl öğreteceklerini öğrenirler.
- Ailede kazandırılması gereken karakter ve değerler eğitimi konusunda bilinçlenmeleri sağlanır.
- Öğretmen, öğrencinin eğitimine aileyi de dahil ederek ve aileyle iş birliği yaparak eğitim sürecinde başarıya daha hızlı ulaşır (URL5).

2.1.7 Üstün Yetenekli Çocukları Olan Ailelerin Karşılaştığı Sorunlar

Üstün yetenekli çocukların ailelerinin karşılaştıkları sorunları üç ana başlık altında toplamak olasıdır. Bunları;

- Ailenin üstün yetenekli çocukla baş etmesi,
- Ailenin kendi içinde farklılıkla baş etmesi,
- Ailenin çevreyle baş etmesi,
şeklinde sıralamak mümkündür.

2.1.7.1 Üstün yetenekli çocukla baş etmek

Üstün yetenekli çocukların akranlarından daha hızlı büyüme ve gelişme sergiledikleri bilinmektedir. Daha çabuk boy uzaması, erken konuşma ve yürümesi ve çevresi ile daha etkili iletişim kurması sık gözlenen özellikleri olabilir. İlk yıllar, ailenin farklılığı bir sorun gibi değil, keyifle yaşadığı yıllardır. Fakat ilerleyen yıllarda çocuğun farklı gelişimi karşısında aile sıkıntıya düşmektedir (URL5).

2.1.7.2 Ailenin kendi içinde farklılıkla baş etmesi

Çocuğun yaşadığı çevre onun farklı uyarılar ve etkiler almasına neden olmaktadır. Aileye üstün yetenekli bir üyenin katılmasıyla birlikte mevcut dinamikler ve alışılmış rol kalıpları değişir. Ailede başka çocuklar varsa yeni gelenle onlar arasında yapılan kıyaslamalar büyük kardeşlerde zaten bir ölçüde doğal olarak bulunan kıskançlık duygularını büyütür. Farklı istek ve ihtiyaçlar ile ailenin bu yöndeki davranışları, adil olmayan bir yaklaşım olarak yorumlanabilir. Ana-babanın zamanını, enerjisini ve kaynaklarını kullanan üstün yetenekli çocuk, diğer kardeşlerinin hakkını yemekle suçlanabilir. Her ne kadar çocuklar aynı evi ve ana-

babayı paylaşsalar da üstün performans sergileyen kardeş, ötekilerin görelî başarısızlığını ve sıradanlığını ortaya çıkarttığı için aile içi dinamikleri değiştirir. İlerleyen yıllarda, üstün yeteneklinin kardeşleri de benzer özellikler göstermiyorsa, kardeşlerine karşı karışık duygular besleyebilir. Örneğin, üstünlüğü karşısında kıskançlık/imrenme; ihtiyaçlarının karşılanamaması/yeterince fırsat verilmemesi karşısında acıma; başarısı ile övünme-başarısızlığı karşısında üzülmeye ya da sevinme ve her koşulda kendi yaşamı ile onunkini kıyaslama gibi davranışlar sergileyebilir. Olağan dışı yetenekle donatılmış çocuğun kardeşleri ile arasındaki farklılık, anne baba tarafından iyi idare edilmezse tüm aile ilişkilerini bozan ve çocukların özgüvenini ciddi ölçüde zedeleyen sonuçlar doğurabilir (URL5).

Ailede çocuklardan bir tanesi üstün yetenekli, diğerleri normal ise bu ailede bir sorun vardır. Bu sorun dikkatle ele alınmazsa bundan hem üstün yetenekli çocuk hem de normal düzeydeki çocuk zarar görecektir. Üstün yetenekli, niteliğinden dolayı aile içinde daima okşanıp övülürse şımarabilir, kendini beğenebilir, kısacası “üstünlük duygusu” geliştirir. Diğer yandan normal çocuk, kendini küçük görebilir, kendisinin değeri olmadığı kanısına kapılabilir. Buna benzer bir sorun da anne-babaların normal çocukların davranışları için tanıdıkları sınırsızlığa karşı, üstün yetenekli çocuk için koydukları kısıtlamadan doğar. Bu da diğer kardeşleri gibi rahat hareket edemeyen üstün yetenekli çocuğun küskünlüğüne neden olur. Bu durumda, ana-babaların tarafsız olması, normal çocukların yaptığı iyi işleri övmesi; belirli bir ayırım yapmaması gerekir (URL5).

2.1.7.3 Ailenin çevreyle baş etmesi

Akraba ve arkadaş çevresi üstün yetenekli çocuğu uyumsuz, başına buyruk, grupla uzlaşmak yerine kendi ilgilerinin peşinden giden, liderlik hevesinde, başkalarının hatasını gösteren, bilgiçlik taslayan, kendini beğenmiş bir kişilik olarak yorumlayabilir. İşin ilginç yanı, çocuklar zamanla bu yargıları içselleştirerek gerçekten böyle davranmaya başlayabilir. Bu tür çocukların, yaşlılarından çok yetişkinlerle ilişki ve dostluk geliştirmeyi tercih ettikleri yaygın bir gözlemdir. Dolayısıyla akran çevresi söz konusu olduğunda üstün yetenekli çocuk, birlikte olunması zor bir çocuktur. Bu zorluk, tamamen aileye yansır. Bir anlamda çocukla çevresi arasında sıkışıp kalan aile, bir yandan dışlanma ya da cezalandırılma tehlikesi ile karşı karşıya kalan çocuğu korumaya çalışırken, bir yandan da çocuğu normlara

uymaya, farklılığını, sivriliğini törpülemeye zorlayabilir. Aile için bebekliğinde çevreye karşı övünme vesilesi olan çocuk, zamanla çevreye karşı mahcupluk, suçluluk ve utanç yaratan bir problem çocuğa dönüşebilir (URL5).

2.1.8 Üstün Yetenekli Birey ve Ailelerinin İhtiyaçları

Toplumumuzda sıkça yapılan yanlışlardan birisi de çocukların akranlarıyla veya birbirleriyle kıyaslanmasıdır. Hâlbuki her çocuk özeldir ve kendine özgüdür.

Bununla birlikte üstün yetenekli çocukların çoğunda gözlenen belirli özellikler vardır. Bazı durumlarda kendi yaşlarına kıyasla farklı davranışlar sergileyebilir ya da geribildirimlerde bulunabilir. Çocuğun üstün yetenekli olması durumunda, ortaya çıkan sorunlar, normallerinkinden çok daha abartılı bir düzeyde seyretmektedir. Üstün yetenekli çocuklar, bu tür yoksunluk ortamlarından normal çocuklara göre daha fazla zarar görmektedir (URL5).

Çamdeviren'e göre, ilk aylarda hareket kabiliyeti sınırlı ortamlarda hayatına devam eden bebeğin çevresini öğrenme yönünde isteğinin oluşması, onun zihinsel gelişimi ile doğrudan ilgilidir. Buna göre; erken emekleyen bebeğin daha zeki olduğu söylenebilir. Merak duygusu üst düzeyde bir bebek, çevresini keşfedebilmek için beşiğinden uzaklaşmak durumundadır. Bu merak duygusu, farklı nesne ve olayları tanıma isteği zekanın bir ürünü olarak ortaya çıkmaktadır (URL6)

Özel bir çocukla nasıl başa çıkacağını bilemeyen anne babanın küçük yaşlarda yapabileceği en iyi şey, çocuğun merakını engellemek, kendi yolunu kendi bulmaya çalışırken onu durdurmamaktır. Anlama, deneme, öğrenme ilgisi ve ihtiyacı göz ardı edilen ya da engellenen üstün yetenekli, daha az engellendiği alanlara yönelebilir ya da engelleme çabasına inat ters uçlara gidebilir. Aşırı yaramaz, ele avuca sığmaz, başa çıkılmaz diye nitelenenler arasında üstün yeteneklilerin de sıkça yer alması, bu yeteneğin doğal ve sağlıklı gelişme fırsatı bulamadığı ortamlarda daha yaygındır (URL5).

Bu çocukların, anne babasını büyülediği durumlar olabildiği gibi ebeveynini kendisinden beklenmeyecek içerikte soru ve davranışlarıyla utandırdığı, sıkıştırdığı durumlar da olabilmektedir. Tüm bunların yanında çevresindekileri hayrete düşüren

davranışlar da yapabilirler. Bu nedenle ailelerin çocuklarını farklı kılan özelliklerini fark etmeleri ve buna göre davranmaları gerekmektedir.

Çocukların zihinsel düzeyde iletişim kuracakları ve aynı zamanda da sosyal etkileşim içinde olacakları bir arkadaş grubuna sahip olmaları konusunda imkânlar yaratılmalıdır. Eğer bu iki işlevi aynı arkadaş grubu karşılayamıyorsa, o zaman iki farklı arkadaş grubuna gereksinim vardır. Gruplardan biri zihinsel yönden bu tür çocukları tatmin edebilmeli, üstünlüğün getirdiği yükü hissettirmemeli, onların paylaşım ve özdeşim içinde olabilecekleri, kendilerine benzer yaşitlarından oluşmalıdır. Diğer taraftan üstün çocukların izcilik, kamp yaşamı, dans ve spor gibi sosyal yaşlarına uygun grup etkinliklerine de gereksinimleri vardır (URL5).

Üstün yetenekli, yani doğası gereği öbür çocuklardan bazı açılardan farklı olan bu tür çocuklar kendi üstünlüklerinin yadınanmasına ve zaman zaman da bu yüzden dezavantajlı duruma düşmeye, hatta cezalandırılmaya katlanmak zorunda kalırlar. Çevrenin baskısının daha belirleyici olduğu küçük yaşlarda ve ergenlikte bu durum yeteneklerin söndürülmesi, baskı altında tutulması ya da başka kanallara yönlendirilmesi gibi durumlara yol açabilir (URL5).

Her çocuk gelişim aşamalarının ve içinde yaşadığı kültürün özelliklerini sergiler. Ancak her çocuk bunu başka başka yollarla, biçimlerle yaşar. Bu anlamda herkes özgündür, tam anlamıyla kimse kimseye benzemez. Bu farklılık varolmanın kanıtıdır. Üstün yeteneklilerin varolma mücadelesinde de aileye düşen görev, farklılığı gerçekçi biçimde görmek ve elden geldiğince yönlendirerek gelişmesine katkıda bulunmaktır (URL5).

2.1.9 Ailenin Yapabileceği Zenginleştirme Etkinlikleri

Zenginleştirme ya da zenginleştirilmiş etkinlikler gibi kavramlar sık sık yanlış anlaşılakta, bu kavramlara ailenin zenginliğinin yanı sıra, para ile satın alınacak oyuncak, malzeme, özel paralı eğitim olanakları gibi maddi zenginliğe ilişkin anlamlar yüklenmektedir. Kastedilen yaşantıların zenginleştirilmesidir. Yani, farklı mekânlar, nesnelere, kişilerle etkileşim; anlamlı ve kritik olaylar, çocuğun gelişiminin o anında önemli yaşantılarla karşılaşma şansından söz edilmektedir (URL5).

Biz yetişkinlere günlük hayatımızda sıradan gelen pek çok etkinlik, çocuklara yepyeni, heyecan dolu ve olumlu kalıcı etkiler bırakan uğraşlar olarak gelebilir. Bir hafta sonu pikniği, akraba ya da arkadaş ziyaretleri, tarihi ya da turistik bir yere gitmek onun için bulunmaz bir yaşam deneyimi olabilir.

Buradan hareketle ailelerin çocuğun yaşantısını zenginleştirmek için yapabileceği etkinlikleri şöyle sıralayabiliriz.

Doğa İle İlişkili Olanlar: Doğa yürüyüşü, piknik, hafta sonu gezisi, kamp kurma, yüzme, dalgıçlık, yelken, balık tutma.

Aileyle Birlikte Yapılabilecek Etkinlikler: Seyahatler, akraba ve dost ziyaretleri, park-bahçe-kültür merkezi gezileri, aile törenleri hazırlığı, ev süsleme, ailece okuma ve tartışma, evcil hayvan besleme, hayvanat bahçesi gezisi, tren-otobüs-vapur gezileri, yemek pişirme, tamirat, dekorasyon, ev oyunları.

Grupla yapılacak etkinlikler: Sinema, tiyatroya gitme, arkadaşlarla dolaşma, tartışma grupları, gönüllü kuruluşlarla çalışma, yerel organizasyonlara yardıma gitme, bisiklete binme, grup oyunları, yavru tema, genç tema gibi gruplara katılma, izcilik.

Hobilere Yönelik Etkinlikler: Müzik grubu, kitap okuma, hikâye-şiir-roman yazma tiyatro-drama, fotoğrafçılık, fen ve teknoloji ile ilgili gözlem ve deneyler, evcil hayvanlar, çevre koruma, arkeoloji ve sanat tarihi, tasarım, takı yapma, bahçe bakımı, çiçek yetiştirme, gazete-dergi çıkarma, resim, grafik, heykel gökyüzü gözlemi matematik oyunları, tarih-felsefe-psikoloji tartışma grupları, koleksiyonculuk, ahşap oyma, batık, kumaş boyama, kumaş baskı, ilkyardım. (URL5)

2.1.10 Üstün Yetenekli Çocukların Öğretmen Ve Ailelerine Yönelik Birlikte Yapabilecekleri Etkinlikler

Üstün yetenekli çocukların yetenek, ilgi ve ihtiyaçlarına cevap verme konusunda ailesine ve öğretmenlerine çok büyük görevler düşmektedir. Çünkü onlar yaşlılarından daha fazla, ayrıntılı ve derinlemesine öğrenmek isterler. Bu sebeple aşağıdaki örnekler gibi etkinlikler uygulamak, bu tip özellik taşıyan çocuğa sahip aileler ve öğretmenlerin çocuğa ihtiyaçları doğrultusunda destek vermelerine imkân sağlayabilir. Karşılaştırma ve zıtlık, farklı yollarla gruplama yapmak, çocuklara bilgisayar kullanmayı öğretmek, farklı oyuncaklar, farklı düşünme becerileri, tahmin

etme becerisini geliştirmek, bilim, doğa ve evre ile ilgili kitaplar okumak, kayıt cihazına ykw, gwzlem vb. kaydı yapmak (URL5)

2.1.11 Üstün Yetenekli ocukların Ailelerinin Yaşadığı Sorunlar

Üstün yetenekli çocukların ailelerinin yaşadıkları sorunlar, onların sahip oldukları sosyo ekonomik ve kültürel farklılıklara göre değişiklik taşımaktadır. Tüm bu farklılıkların yanında ortak benzer sorunların da bulunduğu bir gerçektir.

Üstün yetenekli çocukların kendilerini farkedebilecekleri ve yetenekleriyle ilgili ilk mesajları alabilecekleri yer aileleridir. Bu nedenle ailenin, çocuklarını öncelikle farklı ve üstün yanlarından ziyade, eksiklikleri, zayıflıkları ve endişeleri de olabilecek bireyler olarak algılamaları oldukça önemlidir. Annebabalar oğuğun, çoğu kez arka arkaya ve sürekli bir şekilde gerçekleşen soru sorma ve aşırı merak eylemlerine karşın çocuğa belli sınırlar koymak ve araştırma isteklerine engel olmak eğilimindedirler. Hâlbuki anne babalar böyle yapmayıp, çocuklarının bu tür ihtiyaçlarına cevap verebilecek imkân ve çareleri oluştursalar çocuklar kendilerini daha rahat hissedecekler ve kendilerini daha erken fark edeceklerdir.

Üstün yetenekli bir çocuğa sahip birçok anne-babanın da üstün yetenekli olduğu düşünüldüğünde çocuklarının birçok talep ve deneyimeri onlara hiç de yabancı gelmeyecektir.

BÖLÜM III

ÜSTÜN YETENEKLİLERE EĞİTİM VEREN KURUMLAR ve ÜSTÜN YETENEK EĞİTİMİNİN TARİHSEL GELİŞİMİ

3.1 ÜSTÜN YETENEKLİ BİREYLERE EĞİTİM VEREN KURUMLAR VE TARİHSEL GELİŞİMLERİ

Üstün yetenekliler eğitiminin tarihinde ülkemizin ayrı bir yeri vardır. Üstün yetenekli çocukların eğitimi alanında ülkemizde bugüne kadar yapılan çalışmalar incelendiğinde, üstün yetenekli çocukların eğitiminin tarihsel gelişimi, cumhuriyet öncesinde ve sonrasında olmak üzere temel olarak iki döneme ayrılabilir (Şenol, 2011).

3.2 CUMHURİYET ÖNCESİNDE ÜSTÜN YETENEKLİLER EĞİTİMİ

Cumhuriyet öncesi dönemde, üstün yetenekli bireylerin eğitimi konusunda, belki tek adımı anabileceğimiz yaklaşım Enderun Mektepleri olmaktadır.

3.2.1 Enderun Mektebi

Türk tarihinde üstün yetenekliler konusuna bakıldığında, cumhuriyet öncesi dönemde Enderun okulu karşımıza çıkmaktadır. Dünyanın belki de ilk sistemli ve en uzun süreli üstün yetenekliler eğitimini Osmanlı İmparatorluğu Enderun okuluyla gerçekleştirmiştir (Akarsu, 2001; akt. Ataman, 1997).

Osmanlı Devletinin kendisine has olan Enderûn mektepleri; “Hiristiyan tebaadan alınan yetenekli çocukların iyi ve güvenilir devlet adamı ve asker yapma amacıyla kurulmuş üstün zekâ ve niteliklere sahip çocukların alınıp yetiştirildiği özel bir eğitim kurumudur” (Akyüz, 1994).

Enderûn mektepleri II. Murad tarafından kurulmuştur (Akkutay, 1984).

Padişah, devlet gücünü yalnızca kendisine mutlak şekilde bağlı, sadık, minnet duygularıyla dolu, aynı zamanda çok iyi yetişmiş ve yetenekli kişilere teslim edebilirdi. İşte Enderûn, bu amacı gerçekleştiren yöneticilerin bir kısmını yetiştiren, bazı Hıristiyan gençlerin Müslüman yapıp eğitilerek yönetimine katılmalarını sağlayan bir okul idi. Enderûnların amacı, sadece sarayda çalışacak olan devşirmeleri ve yeniçeri ocağında kullanılacak olan askerleri Türkleştirmek ve Müslümanlaştırmaktı (Akyüz,1994).

Enderun mekteplerine öğrenci seçimi iki yolla yapılırdı. Savaşta esir alınan Hıristiyan gençlerin beşte biri şeriata göre padişahındı. Padişah bu gençler arasından bazılarını kendi hizmetinde ve devlet görevlerinde çalıştırmak için seçerdi. Bunlara pençik oğlanları denilirdi. Diğer bir yol ise devşirme oğlanlarıydı, Rumeli, Arnavutluk, Yunanistan, Adalar, Bulgaristan, Bosna-Hersek ve Macaristan'daki Hıristiyan gençler arasından padişahın ve devlet hizmetinde görevlendirilmek üzere seçilenlere de devşirme oğlanları denilirdi. Devşirme seçimi için kanun esasları düzenlenmiştir (Yıldız, 2010).

Akkutay (1984), devşirme kanununun esaslarının sadeleştirilmiş halini şöyle sıralanmıştır:

- Devşirilecek olanlar en küçüğü sekiz, en büyüğü onsekiz yaş arasındaki çocuklardır.
- Aranılan özelliklere sahip olursa azami yaş yirmiye kadar çıkabilir.
- Bu yaşlar arasındaki çocukların yüz güzelliği ile vücut yapısı uygunluğuna ve tam sıhhate sahip olmaları devşirmecilik için şarttır.
- Devşirme zamanı diye bir şey olmayıp, Yeniçeri Ocağını besleyen Acemi Oğlanlar Ocağının ihtiyacına göre ve Yeniçeri Asker Ocağının en büyük kumandanı olan Yeniçeri Ağasının bu ihtiyacı bildirmesi ile yapılır.
- Devşirme ihtiyaca göre ve memleketin her tarafında veya tespit edilecek sınırlı bir bölgesinde yapılır.
- Bir devşirme devresinde köylerden veya kasabalarla mahallelerden kırk evden bir evin bir erkek çocuğu alınır.
- Özellikleri kanuna uygun olarak devşirilecek oğlan en az iki kardeşten biri olacaktır.

- Özellikleri kanuna uygun dahi olsa ailesinin tek erkek çocuğu olan oğlan devşirme olarak alınamaz.
- Özellikleri kanuna uygun dahi olsa 18 yaşımdan küçük olduğu halde, evli olan oğlan devşirme olarak alınamaz.
- Devşirilen oğlanlar son bir elemeye daha tabi tutulurlar. Oğlanların en seçkinleri padişah hizmetine iç oğlanı olarak ayrılır ve geri kalanlar acemi oğlanı olur

Devşirmeler Yeniçeri Ağasının yeni oğlan ihtiyacını bildirmesi üzerine padişah fermanyla yapılır. Ferman şarttır, fermanında; kaç oğlan devşirileceği nerelerden devşirileceği kesin olarak yazılır. Devşirme işi yeniçeri ocağının "Katar Ağaları" denilen zabitlerinden "Turnacıbaşı Ağa" nin görevidir (Akkutay, 1984).

3.2.1.1 Enderun mektebi eğitim kademeleri

Aşağıda Enderun mektebinin eğitim kademelerinden bahsedilecektir.

3.2.1.1.1 Aileye verme

Devşirilen çocukların güzel olanları saray için ayrılır ve hazırlık saraylarında Enderun-ı hümayun için hazırlanırdı. Gürbüz olanlar Bostancı Ocağına, geri kalanlar ise Anadolu ve Rumeli'deki Türk ailelerin yanına Türkleştirmek için verilirdi. Türk ailelerin yanına verilen acemiler 7-8 yıl burada kaldıktan sonra Acemi Ocağına veya diğer hizmetlere ayrılırlardı (Yıldız, 2010).

3.2.1.1.2 Hazırlık sarayları

Devşirme usulüne göre devşirilen çocukları Enderun mektebine hazırlayan saraylardır. Bu saraylarda okuma yazma, silah talimi, binicilik gibi temel beceriler öğretilirdi. Edirne sarayı, Galata sarayı, İbrahim paşa sarayı ve İskender paşa sarayı olmak üzere dört tanedir. Burada başarılı olan iç oğlanlar Enderun-i Hümayun'a alınır. Diğer iç oğlanlar ise Kapı kulu süvari bölüklerinin Gureba kısmına çıkma olarak gönderilirdi (Yıldız, 2010).

3.2.1.1.3 Enderûn-ı humayun

Devşirilen öğrencilerin Padişahın hizmetine başladığı ve eğitim kademeleri arttıkça padişaha yaklaştıkları yerdir. İç Oğlanlar Edirne sarayı, Galata sarayı, İbrahim Paşa

Sarayı ve İskender Çelebi Sarayında yetiştirilir oradan da Enderûn-i Humayun'a alınır. Enderûn-i Humayun 7 odadan oluşmaktaydı. Bab-üs Sadeden içeri girilince sağ tarafta Büyük Oda sol tarafta ise Has Oda ile Kuşhane arasında Küçük Oda bulunurdu. İç Oğlanlar burada Büyük ve Küçük Odalardan başlar sırasıyla Doğancılar Odası, Seferli Odası, Kiler Odası, Hazine Odası ve en sonun da Has Odaya varırlardı. Has Oda eğitimin en üst kademesiydi. İç Oğlanlar buraya gelinceye kadar geçtikleri odalar ve koşuşlardan da çıkımlarla süvari birliklerine veya sarayda gerekli görülen hizmet birliklerine ayrılırlardı (Yıldız, 2010).

3.2.1.2 Enderûn mektebinde okutulan dersler

Enderûn Mektebinde yüksek medreseler düzeyinde kitabi bir eğitim-öğretim de yapıldı. Okutulan dersler; Türkçe, Arapça, Farsça, Edebiyat, Tarih, İslami Bilimler (Kur'an-ı Kerim, Tefsir, Hadis, Fıkıh, Kelam...) Matematiktir (Akyüz, 1994).

I. Murad zamanındaki din derslerine II. Murad; şiir, musiki, hukuk, mantık, felsefe, geometri, coğrafya ve astronomi, Fatih; hat, tezhip, kaatı ve resim, II. Bayezid de silahşörlük, okçuluk gibi askeri spor derslerini eklediler (İhsanoğlu, 1999).

Beden ve sanat eğitimi: “Enderûn mektebinde iç oğlanlarına yeteneklerine göre ok ve cirit atma, ata binme, güreş... gibi sporlar yaptırılır, musiki, şiir, hat, minyatür, resim, cilt... gibi bir sanat öğretilirdi” (Akyüz, 1994:82). Özel Meşkhaneler: “Saray içinde şehzadelerin ilköğretimine mahsus bir okuldu. Programı halk çocuklarının gittiği sıbyan mektepleri gibiydi” (Akyüz, 1994).

Akkutay (1984), Osmanlı devletinin asker ve devlet adamı yetiştirme kapısı olan Enderûn mektebi uzun yıllar boyunca misyonunu yerine getirmiş ve Osmanlı devlet yapısı içerisinde yetiştirdiği devlet adamları sayesinde sadece Osmanlıya has bir eğitim mektebi olması sebebiyle önemli bir yer tutmuştur. 1 Temmuz 1909 tarihinde kararname ve talimatname yayınlanarak Enderûn mektebi lağvedilmiştir. Enderûn-i Hümayunda çalışanların vazifelerine zarar gelmemek üzere istedikleri mekteblere devamlarına izin verilmiştir. 1923 tarihinden sonra Topkapı sarayı müze ve kütüphane haline getirilmiştir.

3.3 CUMHURİYET DÖNEMİ UYGULAMALARI VE ÜSTÜN YETENEKLİLERİN ÖRGÜN EĞİTİM KURUMLARINDA EĞİTİMİ

Osmanlı Devleti döneminde Enderun mektepleriyle başlatılmış olan bu uygulama daha sonra Cumhuriyet döneminde 1948 yılında İdil Biret Suna Kan Yasası olarak üstünlerin eğitimini yasal güvence altına almada yine diğer ülkelere örnek oluşturacak bir düzenleme haline gelmiştir. Söz konusu yasa, 1956'da 6660 Sayılı "Müzik ve Plastik Sanatlarda Olağanüstü Yetenek Gösteren Çocuklar Hakkında Kanun" olarak yürürlüğe konmuştur. Bu kanun halen yürürlüktedir. Ancak 1978'den sonra, kanun kapsamına hiç kimsenin alınmadığı gözlemlenmektedir. 1948'den 1978'e kadarki sürede hemen hepsi Dünya çapında ünlü olan 20'ye yakın sanatçı devlet himayesinde yetiştirilmiştir (Ataman, 1998; akt. Yıldız, 2010).

1416 sayılı kanun kapsamında üstün yetenekli öğrencilerin devlet himayesinde yurtdışında eğitim alması konusunda çalışmalar yürütülmüş, buna paralel olarak Devlet Parasız Yatılı Sınavı, Yüksek Öğrenim ve TÜBİTAK Bursları ile öğrencilere yardımcı olunmuştur (Yıldız, 2010).

Cumhuriyet Döneminde üstün yeteneklilere dönük uygulamalar aşağıdaki gibidir (Enç, 1979).

- 6660 sayılı Müzik, Resim ve Öteki güzel sanatlarda olağan üstü yetenek gösteren çocukların devletçe eğitilmesini düzenleyen yasa,
- Ankara Fen Lisesi projesi,
- Ankara Rehberlik ve Araştırma merkezinin öncülüğü ile bazı ilkokul ve ortaokullardaki denemeler,
- Devlet ortaokul ve lise parasız yatılılık sınavları,
- Öğretmen okulları ve yüksek dereceli öteki meslek kuruluşlarına giriş sınavları,
- 1416 sayılı yasa ile lise ve yükseköğrenimini bitirenlerin devlet hesabına yabancı ülkelerde ileri öğrenim görebilmelerinin sağlanması,
- TÜBİTAK bursları,
- Milli Eğitim Bakanlığının Yüksek Öğretim Kredi ve Yurtlar Genel Müdürlüğü yolu ile verdiği yükseköğrenim bursları,
- Üniversite ve akademilere giriş sınavları.

Okullar konusunda ilk uygulama 1960 yılında Ankara ilkokullarında denenen “özel sınıf ve türdeş yetenek sınıfları” uygulamasıdır. Bu programda birkaç okuldan seçilen üstün yetenekli çocuklar grubu özel bir programla yetiştirilmiştir. 1961 yılında kabul edilen 1961 T.C. Anayasası’nın 50. maddesinde özel eğitime muhtaç çocukların eğitimi için özel hüküm konulması ve bunun gereği olarak 222 numaralı İlköğretim ve Eğitim kanununun çıkarılması üzerine özel eğitimde planlı bir dönem başlamıştır. Ayrıca, Türkiye’de özel eğitimin her dalında nerede, neler yapılacağı, ne tür özel eğitim kurumlarının açılacağı 10 yıllık bir planla belirlenmiştir. Buna eklenen bir listede de hangi yıl nerede üstün zekâlı çocuklar için özel bir kurum ve sınıf açılacağı belirtilmiştir (Çağlar, 2004b).

1964–65 öğretim yılında da “üst özel sınıf” açılması gerçekleştirilmiştir. Bu uygulama Ankara, İstanbul, İzmir, Bursa ve Eskişehir’de gerçekleştirilmiştir. Ancak her iki uygulamaya MEB son vermiştir. Ankara’da türdeş sınıf uygulamasından mezun olan çocuklar okulların devamı olmadığı gerekçesiyle Maarif Koleji’ne (TED Koleji) alınmıştır (Dağlıoğlu, 1995).

Ortaöğretimde üstün yeteneklileri desteklemek amacıyla 1962’de toplanan VI. Milli Eğitim Şurası kararlarına uygun olarak 1964 yılında Ankara Fen Lisesi açılmıştır (Yıldız, 2010).

1965 yılında Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi (AÜEBF)’nde üstün zekâlı çocukların eğitimleri ile ilgili çalışmalar devam etmiştir. 31.08.1964 gün ve 2718 sayılı Ankara Üniversitesi senatosunun verdiği kararla üniversitede ilk defa bir eğitim fakültesi kurulmasına karar verilmiştir. İlk kez kurulan AÜEF de kuruluşunun ilk yıllarında bir özel eğitim bölümü açılmış ve bu bölümde lisans, yüksek lisans ve doktora düzeyinde özel eğitim programları bulunmaktaydı. Üstün yetenekli çocukların eğitimleri ile ilgili derslere de gerekli önem verilerek her düzeyde eğitim elemanı yetiştirilmesi amaçlanmıştır. Ayrıca 1979 yılında Ankara Üniversitesi’nde “Üstün Zekâlılar Öğretmenlik Sertifikası” programına da yer verilmiştir, ancak bu konuda çalışmalar yapılamamıştır. 1984 tarihinde YÖK’ün yürürlüğe girmesiyle bu uygulamaya son verilmiştir. Ancak üst düzeyde eğitim verilmesine devam edilmektedir (Çağlar, 2004b).

Her ne kadar ülkemizde üstün yetenekli çocukların eğitimiyle ilgili kapsamlı bir çalışma MEB bünyesinde başlatılmış olsa da, üstün yetenekli çocukların eğitimine özel eğitim kurumları da katkı yapmaktadır. Birçok özel eğitim kurumu, yatılı olarak eğitim vermektedir. Bu okullarda MEB müfredatı temel alınarak zenginleştirilmiş müfredatlar uygulanmaktadır (Çamurlu, 2001; akt. Yıldız, 2010).

Üstün yeteneklilerle ilgili hizmet veren bir başka kurum, 1993 yılında kurulan Türkiye Üstün Yetenekli Çocuklar Eğitim Vakfı (TÜYÇEV)'dir. Üstün yeteneklilerle ilgili bir dizi seminerler ve konferanslar düzenlemektedir (Yeşilova, 1997).

Bu uygulamalara ek olarak, TÜBİTAK, TUBA vb. kuruluşların vermiş olduğu bursları da kapsam içine almak olasıdır. 2004 yılında üstün yeteneklilerin eğitimi konusunda ülkemizde bir ilk gerçekleşmiş ve I. Türkiye Üstün Yetenekli Çocuklar Kongresi İstanbul'da yapılmıştır. Bundan sonraki II. Kongre 2009 yılında yapılmıştır. Kongrenin amacı ülkemizdeki üstün yetenekli çocuk ve gençlerin eğitimini gündeme getirmek, konuyla ilgili olarak çalışan bilim insanlarını buluşturmak, çalışmalarını özendirmek, Türkiye'nin bu alanla ilgili birikimini ve durum tespitini yaparak toplumsal aklı harekete geçirmek ve bu tür bir eğitimi ülke ölçekli sosyal siyasetin bir parçası haline getirmeye yönelik olmuştur (Uzun, 2006; akt. Yıldız, 2010).

3.3.1 Fen Liseleri

1962 yılında toplanan VII. Milli Eğitim Şurası kararları doğrultusunda üstün yetenekli öğrencilerin yetiştirilmesi amacı ile 1964 yılında Ankara'da Fen Lisesi açılmıştır. Ankara Fen Lisesi fen ve matematik alanında üstün yetenekli çocukları, ülkenin gereksinme duyduğu bilim adamı ve araştırmacı olarak yetiştirmek üzere kurulmuştur. Ankara Fen Lisesi ve daha sonra açılan diğer fen liseleri, gerek kadroları gerek öğrenci seçim sisteminin değişmesi gerekse donanımlarındaki eksiklerden dolayı kuruluşlarındaki bilim adamı ve araştırmacı yetiştirme özellikleri yok olduğundan, üstün zekâlı çocuklara eğitim veren kurumlar olma özellikleri tartışılabilir konuma gelmiştir (Akkanat, 1999).

Bu okullar seçilmiş öğrencilere, normal liselere kıyasla birkaç ek matematik ve fen dersi vermenin ötesinde bireyselleştirilmiş ya da öğrencinin hızına, ilgisine, öğrenme biçimine göre farklılaştırılmış ve yaratıcılığını ortaya çıkarmasına fırsat veren bir

eğitim yerine fen ve matematikte tekdüze eğitim veren okullar halinde eğitimlerini sürdürmektedirler (Akarsu, 2001).

3.3.2 Anadolu Liseleri

Bir kısım derslerin öğretimini yabancı dille yapan Anadolu Liselerine özel yetenek ve bilgi testleri ile ilkokuldan sonra öğrenci alınması, bir yıl hazırlıktan sonra altı yıl eğitim-öğretim yapılması planlanmış, öğretmenleri de aynen fen liselerinin açılışında olduğu gibi özel seçilmiştir. Ancak, okullar da zamanla sayıları artarak özelliklerinden uzaklaşmaya başlamıştır. Halen Anadolu Liseleri, Fen Liseleri gibi Ortaokulların 4. sınıfından merkezi sınav sistemiyle öğrenci alan kurumlardır (Şenol, 2011)

3.3.3 Güzel Sanatlar ve Spor Liseleri

Güzel sanatlar ve spor liseleri, Anadolu lisesi statüsünde olup güzel sanatlar ve spor eğitimi alanında yatılı, gündüzlü ve karma olarak ilköğretim üzerine 4 yıl eğitim ve öğretim yapılan okullardır. Bu okullar, öncelikle güzel sanatlar ve sporla ilgili yükseköğretim kurumlarının bulunduğu yerlerde açılır. Okulun amacı öğrencilerin Türk Millî Eğitiminin genel ve özel amaçları yanı sıra güzel sanatlar ve spor alanlarında;

- a) İlgi, istek ve yetenekleri doğrultusunda güzel sanatlar ve spor eğitimi ile ilgili temel bilgi ve beceriler kazanmalarına yönelik eğitim-öğretim görmelerini ve alanlarında başarılı bireyler olarak yetişmelerini,
- b) Güzel sanatlar ve sporla ilgili yükseköğretim programlarına hazırlanmalarını,
- c) Türk sanat, kültür ve spora katkıda bulunan ve başarıyla temsil eden bireyler olarak yetişmelerini,
- ç) İş birliği içinde çalışma ve dayanışma alışkanlığı kazanarak takım ruhu ile hareket etmelerini,
- d) Alanlarıyla ilgili araştırma yaparak yorum ve uygulama yetkinliğine ulaşabilmelerini,
- e) Millî ve milletlerarası sanatsal ve sportif faaliyetleri takip ederek bilgi ve kültürlerini geliştirmelerini,
- f) Spor disiplini ve centilmenliği ile sanatçı duyarlığını benimseyen bireyler olarak yetişmelerini sağlamaktır.

Bir öğretim yılında güzel sanatlarla ilgili alanların her birine alınacak öğrenci sayısı otuzu spor alanına alınacak öğrenci sayısı ise doksanı geçemez. Sınıf mevcutları otuzu geçemez. Ancak sınıf tekrarı yapan öğrenci bulunması halinde bu sayının üzerine çıkılabilir. İlköğretim okulunu o yıl bitirenler yetenek sınavına girmek için tercih ettikleri bir güzel sanatlar ve spor lisesi müdürlüğüne müracaat ederler. Bakanlıkça uygun görülen ders çizelgeleri ve öğretim programları uygulanır. Programlar düzenlenirken alanın özelliğine göre yabancı dil dersleri ile sanat ve spor derslerine ağırlık verilir. (URL4)

3.3.4 İnanç Koleji (Türk Eğitim Vakfı İnanç Türkes Özel Lisesi) TEVİTÖL

1990'da Sezai Türkes, ailesinin maddi gücü onları okutmaya yetmeyecek üstün yetenekli çocukları yetiştirmek amacıyla tamamen yatılı ve parasız bir okul kurmak üzere İnanç Vakfı'nı kurmuştur. İnanç Lisesi'nin ilk 30 öğrencisi 1993 yılında Bayramoğlu'ndaki geçici tesislerde öğretime başlamış, daha sonra 1994'te Gebze'deki İnanç Öğrenme Köyü'ne taşınmıştır (Akarsu, 2001).

Başlangıçta ilkokul 5. sınıfı bitiren öğrenciler bu okula alınırken, zorunlu eğitimin 8 yıla çıkmasıyla birlikte sadece lise eğitimi verilmeye devam etmiştir. Bu okulda öğrenciler ileri düzeyde İngilizce, Almanca ve isteyenler de etkinlik saatlerinde ayrıca Fransızca dersleri görmekteydiler. Öğrencilerin santralde görev almak, bahçede bahçivana yardımcı olmak, gelen konukların karşılanması, ağırlanması, bir takım etkinliklerde teknik işlerin yürütülmesi, bilgisayar odasının sürekli açık olması için nöbetlerin ayarlanması ve tutulması gibi belirlenen işlerle okulun işleyişine katkıda bulunmaları sağlanmaktadır. Öğrenciler için çeşitli alanlardan kişilerle sohbet toplantıları düzenlenmekte ve mesleki bilgilendirme çalışmaları yapılmaktadır. Öğrenciler her ders için ilgili yere ya da öğretmenlerinin sınıflarına gitmektedirler. Okulda güven, özdisiplin ve eşitlik kavramlarına çok önem verilmektedir (Doğan, Tekcan ve Cürebal, 2004).

Bu kurumun en önemli avantajı, maddi sorunu bulunmayan bir yapılanma içerisinde olmasıdır. Vakfın amacı, vakıf senedinde belirtildiği üzere ailelerinin maddi olanaksızlıklarından dolayı muhtaç oldukları özel eğitim imkânını bulamayan üstün zekâ ve yetenekteki çocuklara bu eğitim olanağını sağlamaktır. Bu amaç doğrultusunda, 1993 yılında 416 dönümlük arazi üstünde üç yüz öğrencinin yatılı

eğitim göreceği zel İnanç Lisesi açılmıştır. 1994 ve 1995 yıllarında 20.000m² lik kapalı alanda eğitim ğretim hizmetine girilmesinin ardından 1996 Ocak ayında maddi güçlükler baş göstermiş ve inşaat çalışmalarına ara verilmiştir. Yaşanan maddi zorlukları Türk Eğitim Vakfının desteğiyle 10 Temmuz 2002 tarihinden itibaren atlatan okul eğitim öğretime aralıksız olarak devam etmektedir (şenol, 2011).

İnanç Lisesi projesi ülkemizde üstün yetenekli çocuklara ihtiyaç duydukları özel eğitimi veren bir okulun ya da eğitim biriminin olmayışı nedeniyle, bu ihtiyaı belli ölçülerde karşılamak üzere hazırlanmış bir projedir. T.C. vatandaşı olan ve maddi durumu yetersiz üstün yeteneği olan öğrenciler, ğrenci seçme heyetince belirlenir. Seçme işlemleri, ilk yıllarda sadece MEB Rehberlik ve Araştırma Merkezleri'nden bildirilen hem yetenekli hem de maddi durumu yetersiz öğrenciler arasından iki aşamalı bir sınavla seçilir, birinci aşamayı geçen yetenekli öğrenciler okulda yapılan ikinci sınava girmeye hak kazanırlar. İki aşamayı başarıyla geçen öğrenciler, daha sonra birlikte, bir hafta süreli kamp dönemine katılırlar. Okuldaki ğrencilerin tümü burslu ve yatılı olup, bütün ihtiyaçları vakıfa karşılanmaktadır (Bilgili, 2000).

3.3.5 Yeni Ufuklar Koleji

1991-1992 Öğretim Yılında İstanbul'da açılan Yeni Ufuklar Koleji, normalüstü zekâya sahip öğrencileri seçerek, özel üstün yetenekliler eğitimini hedefleyen bir özel okuldur (Akarsu, 2000).

Bu alanda eğitim verdiklerini iddia eden iki özel eğitim kurumundan biri olan Yeni Ufuklar Okulu/Lisesi, çeşitli nedenlerle bu tür eğitimden vazgeçmiş, diğer bir deyişle başarısız olmuş veya edilmiştir. Bu okula Milli Eğitim Bakanlığı tarafından özel eğitim kurumu statüsü verilmemiştir. Yeni Ufuklar Koleji yurt dışı kuruluşlarla ilgili kişilerle bağlantılarını sürdürerek, ülkemizde konunun önemini vurgulamaya çalışmaktadır (şenol, 2011).

3.3.6 Beyazıt Ford Otosan İlköğretim (ilk/orta) Okulu

“Türkiye“de üstün zekâlı ve yetenekli çocukların eğitimi ile ilgili bir model geliştirme projesi” nde Beyazıt Ford Otosan İlköğretim Okulu uygulamasında, öğrenciler normal zekâ bölümü sınırlarında olan yaşıtlarıyla aynı sınıfı paylaşmaktadırlar. Bu modelde her sınıfta 12'si üstün, 12'si normal zekâ sınırları

içinde olmak üzere 24 öğrenci olması gerekirken çeşitli nedenlerle bu denge bozulabilmektedir. Üstün zekâlılar Eğitimi Ana Bilim Dalı'nda okuyan öğretmen adayı üniversite öğrencileri her hafta bir gün okulda uygulama yapmaktadırlar (Tantay, 2010).

Sadece matematik ve fen bilgisi derslerinde üstün öğrencilere zenginleştirilmiş bir program uygulanmakta, destek eğitimi verilmektedir. Bu proje, öğrenci ve aileleri kadar öğretmenlere de hizmet-içi eğitim gereksinimlerini karşılamaya yöneliktir. Yönetici ve öğretmenleri Milli Eğitim Bakanlığı tarafından atanmaktadır. Bu modelde, Milli Eğitim Bakanlığı'nın temel eğitim programı kullanılmaktadır, fakat öğrenci gereksinimlerine göre farklılaştırılmaktadır. Ayrıca, Öğrencilerin duygusal ve sosyal yönlerini geliştirecek etkinlikler müfredat programıyla bütünleştirilmektedir (Tantay, 2010).

Proje kapsamındaki sınıflarda eğitim gören üstün ve normal zihin düzeyine sahip öğrenciler matematik, fen gibi derslerde kendi düzeylerine göre üç farklı gruba ayrılmaktadır. Böylece öğrencilerin kendi öğrenme hızlarında ilerlemeleri hedeflenmektedir. Milli Eğitim Sisteminin müfredat programının içeriği hem normal hem de üstün zekâ düzeyindeki öğrenciler için temelde olduğu gibi korunmakta, gerektiğinde zenginleştirilmekte ve özellikle de derslerin işlenişine yöntem açısından farklılaşma getirilmektedir. Ayrıca, öğretimde, beş duyunun kullanılmasına ve drama yoluyla harekete de yer verilmektedir. Beynin bilişe, sezgiye, yaratıcılığa, duyulara ve harekete dayalı işlevlerinin tümü çalıştırılarak çağdaş bir öğretimin gerçekleşmesine dikkat edilmektedir. İlk sınıflardan itibaren, yaratıcılık, düşünme becerileri, satranç, yabancı dil, sosyal ve duygusal gelişimi destekleyen dersler okutulmaktadır (Davaslıgil ve Zeana, 2004).

3.3.7 Bilim ve Sanat Merkezleri (BİLSEM)

Milli Eğitim Bakanlığı 1992 yılında, üstün yetenekli çocukların eğitimiyle ilgili bir proje çalışmasına başlamıştır. Türk Eğitim Sistemine en uygun modeli arama çalışmaları sonucu önceleri "Ek Ders Uygulama Okulu" adı verilen daha sonra hem bilim hem de sanat alanında üstün yetenekli çocuklara eğitim verme düşüncesi ile Bilim ve Sanat Merkezleri adını alan eğitim merkezleri kurulmuştur. Bu merkezlere seçilen öğrenciler okullarından arta kalan zamanlarda ve haftanın belirli günlerinde

yetenekli oldukları alanları geliştirebilmek için bilim ve sanat merkezlerinde eğitim almaktadır (Sezginsoy, 2007).

Bu uygulamanın en yararlı taraflarından birisi de üstün yetenekli çocukların normal yaşlılarından kopmadan eğitimlerine devam etmeleri ve bununla birlikte yeteneklerini en üst noktada geliştirebilme imkânına sahip olmalarıdır.

Kısaca BİLSEM olarak adlandırılan bilim ve sanat merkezlerinin eğitimleri, örgün yapının en yaygın kurumları olan okullardan oldukça farklıdır. İlkokullarda ve ortaokullarda öğrenciler akademik bilgiyi öğrenirken bunu uygulanan sınavlarda yüksek puan alma ve sınıf geçme aracı olarak kullanırlar. Çocuklar öğrendikleri bilgilerin sınanması sonucunda bir üst sınıfa veya bölüme geçerler. Hâlbuki bilim ve sanat merkezlerinin eğitim metodlarında asla akademik bilgiyi sınav ve buna benzer süreçler için kullanmak söz konusu değildir. Buralarda öğrencilerin yetenek alanlarında proje tabanlı öğretim modeli ile eğitim almaları sağlanmakta ve öğrencilerden istenilen niteliklere uygun projeler gerçekleştirmeleri beklenmektedir

Bilim ve Sanat Merkezlerinde gerçekleştirilen eğitim uygulamaları; uyum (oryantasyon) programı, destek eğitim programı, bireysel yetenekleri fark ettirici program, özel yetenekleri geliştirici program ve proje üretimi olmak üzere toplam beş farklı programdan oluşmaktadır. Bilim ve sanat merkezine seçilen öğrenciler bu programlarda başarılı ve istekli oldukları sürece eğitimlerine devam edebilmektedirler. Öğrencilerin eğitim sürecindeki performansları her eğitim dönemi sonunda bilim ve sanat merkezi öğretmenler kurulunda değerlendirilmekte, performansı devam ettiği alanda yeterli görülenler bir üst döneme devam ettirilmekte, performansı yeterli olmadığı görüşüne varılan öğrencilerin ise merkezle ilişkisi kesilmektedir.

3.3.7.1 Bilim ve sanat merkezi uygulamasının tarihsel gelişimi

Bilim ve Sanat Merkezleri (BİLSEM) 1992 yılında üstün ve özel yetenekli öğrencilerin eğitimi için Milli Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim Rehberlik ve Danışma Hizmetleri Genel Müdürlüğü bünyesinde Üstün Yeteneklilerin Eğitimi Şubesine bağlı olarak kurulmuştur. Böylece 1980'li yıllarda yeniden gündeme gelmiş olan üstün yeteneklilerin eğitimi sorununa bir çözüm modeli olarak uygulamaya konulmuştur. 1993 yılında Bilim ve Sanat Merkezi uygulaması için Ankara, İstanbul,

İzmir, Denizli ve Bayburt olmak üzere toplam 5 pilot il seçilmiştir. Bu pilot iller içerisinde ilk uygulama 1995 yılında Ankara ilinde gerçekleştirilmiştir. 17.09.1995 tarihinde Ankara'da Yasemin Karakaya Bilim ve Sanat Merkezi açılmıştır. 1995-1996 eğitim ve öğretim yılında 45 öğrenciye hizmet vermiş olan Yasemin Karakaya Bilim ve Sanat Merkezinin ardından ülkemizde 2005 yılı itibariyle İstanbul, İzmir, Bursa, Tekirdağ, Kastamonu, Bayburt, Denizli, Trabzon, Afyon, Uşak, Isparta, Amasya, Ordu, Zonguldak, Tokat, Van, Kırşehir, Siirt, Manisa, Sinop, Adana ve Malatya illerinde toplam 25 tane Bilim ve Sanat Merkezi hizmete açılmıştır (Sezginsoy, 2007).

2005 yılında 25, 2006 yılında 29 olan bilim ve sanat merkezi sayısı yeni açılan merkezlerle 70 ye kadar yükselmiştir.

3.3.7.2 Bilim ve sanat merkezi uygulamasının amacı

Toplumların keşfedilmemiş çok değerli hammaddeleri olarak düşünebileceğimiz üstün yetenekli çocukların, ülkeleri için çok önemli rolleri üstlenebilecekleri aşikârdır. Ancak bu durum ivedi ve ciddi eğitim bir eğitim planlamasını gerektirmektedir. Bu görev üstün yetenekli çocuğun doğal olarak anne babasının bir görevi olduğu gibi taşıdığı önem itibariyle de devletin milli eğitim politikalarının da bir gereğidir. Bu durum bir ülke için asla vazgeçilemez ve ötelenemez bir sorumluluktur.

Bilim ve sanat merkezleri ülkenin eğitim politikası gereği bu sorumluluğu yerine getirebilmek amacıyla üstün yeteneklilerin eğitimi üzerine çalışmalarını sürdürmektedir.

Bu uygulamada temel amaç; okul öncesi, ilkökul, ortaokul ve ortaöğretim çağındaki üstün veya özel yetenekli öğrencileri normal eğitim programlarının dışında kalan zamanlarda eğiterek yeteneklerini en üst düzeyde gerçekleştirebilmelerini sağlamaktır.

3.3.7.3 Bilim ve sanat merkezi'nin yapısı

Üstün veya özel yetenekli çocukların eğitimi konusunda farklı zamanlarda, farklı modeller ortaya konmuş ve farklı bakış açıları ile konu ele alınmıştır. Üstün yetenekli

çocukların eğitimi için Türk Eğitim Sistemine uygun model arayışları sonuç vermiş ve bilim ve sanat merkezleri uygulaması hayata geçirilmiştir. Uygulama gerçekleştirilirken bilim ve sanat merkezlerinin altı ana birimden oluşmasına karar verilmiştir. Bu birimlerin başında merkez müdürü tarafından görevlendirilen bilim ve sanat merkezi öğretmenleri bulunmaktadır. Yönetim birimi ise merkez müdürü, müdür yardımcısı, merkez yürütme kurulu ve onur danışma kurulundan oluşmaktadır. Birim başkanları birim çalışmalarını yürütmek, etkinlik programlarının hazırlanması, geliştirilmesi ve değerlendirilmesini sağlamak, birim çalışmaları ile ilgili proje ve araştırmaların düzenlenmesine yardımcı olmakla görevlidir. Bilim ve sanat merkezi öğretmenleri ise öğrencilerin bireysel programlarını gerçekleştirerek birim başkanlarına bildirmekle yükümlüdürler. Bunun yanı sıra programların aksayan yönlerini diğer öğretmenlerle paylaşmak, branşları ile ilgili eksik malzemeleri tespit edip bunları birim başkanlarına bildirmek, öğrencilerin gelişim özelliklerine önem vermek ve etkinlik saatleri dışında da merkezin eğitim ve yönetim işlerine yardımcı olmakla sorumludurlar. (Sezginsoy, 2007).

Bilim ve sanat merkezinde;

- a) Yönetim Birimi
- b) Bilim Etkinlikleri Birimi
- c) Sanat ve Spor Etkinlikleri Birimi
- d) Destek Etkinlikleri Birimi
- e) Araştırma, İzleme, Geliştirme ve Dokümantasyon Birimi
- f) Psikolojik Danışma ve Rehberlik Birimi olmak üzere farklı alanlarda hizmet veren birimler bulunmaktadır

Bu birimlerin her biri, modüler yapının gereği olarak bağımsız olduğu kadar işbirliği içerisinde de uyumla çalışmaktadırlar. Yönetim birimi, bilim ve sanat merkezinin koordinasyonunu, sevk ve idaresini sağlayan birim olarak en üstte yer alır. Bilim etkinlikleri birimi ile sanat ve spor etkinlikleri birimi ana birimler olmak üzere asıl çalışmaların yapıldığı yerler olarak dikkat çekmektedir. Psikolojik danışma ve rehberlik birimi ise diğer tüm birimler ile koordineli olarak çalışarak öğrencilerin gelişimlerini takip eden ve bireysel eğitim programlarını gerçekleştiren bir yapı olarak önemli bir görevi yerine getirmektedir. Araştırma, izleme, geliştirme ve

dokümantasyon biriminde ise merkezde üretilecek olan proje çalışmalarının planlaması koordinasyonu yapılır.

3.3.7.4 Bilim ve sanat merkezlerinin amaçları ve ilkeleri

Milli Eğitim Bakanlığı Bilim ve Sanat Merkezleri yönergesinden alınan Bilim ve Sanat Merkezlerinin amaçları ve ilkeleri aşağıdaki gibidir.

3.3.7.4.1 Bilim ve sanat merkezlerinin amaçları

Merkezlerin amacı, Türk Millî Eğitiminin genel amaçlarına ve temel ilkelerine uygun olarak üstün yetenekli öğrencilerin (MEB, Bilim ve Sanat Merkezleri Yönergesi, Madde 6, 2007).

1. Atatürk ilke ve inkılâplarını benimsetme; Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'na ve demokrasinin ilkelerine, insan hakları, çocuk hakları ve uluslararası sözleşmelere uygun olarak haklarını kullanma, başkalarının haklarına saygı duyma, görevini yapma ve sorumluluk yüklenebilen birey olma bilincinin kazandırılmasını,
2. Ulusal ve evrensel değerleri tanımalarını, benimsemelerini, geliştirmelerini ve bu değerlere saygı duymalarını, liderlik, yaratıcı ve üretici düşünce yeteneklerini ulusal ve toplumsal bir anlayışla ülke kalkınmasına katkıda bulunacak şekilde geliştirmelerini,
3. Yetenek alanı/alanlarının geliştirilmesinin yanı sıra, sosyal ve duygusal gelişimlerinin de sağlanarak bütünlük içinde değerlendirilmesini,
4. Yeteneklerinin ve yaratıcılıklarının erken yaşta fark edilerek geliştirilmesini,
5. Bireysel yeteneklerinin farkında olmalarını ve kapasitelerini geliştirerek en üst düzeyde kullanmalarını,
6. Bilimsel düşünce ve davranışlarla estetik değerleri birleştiren, üretken, sorun çözen kendini gerçekleştirmiş bireyler olarak yetişmelerini,
7. İş alanlarındaki ihtiyaca yönelik yeni düşünceler önerebilmelerini, teknik buluş ve çağdaş araçlar geliştirebilmelerini,
8. Üstün yetenekleri doğrultusunda bilimsel çalışma disiplini edinmelerine imkân sağlayan şartların, ortam ve fırsatların oluşturularak disiplinler arası çalınmalardaki kazanımlarla sorunları çözmeye ya da ihtiyacı karşılamaya yönelik çeşitli projeler gerçekleştirmelerini,

9. Yaşam projelerini gerçekleştirme fırsat ve imkânlarının verilmesini sağlamaktır.

Merkezin işlevi yakın çevrenin her türlü üretim, yapım, teknoloji, bilim, sanat ve hizmet ihtiyacına yönelik proje geliştirmek ve projeleri yaşama geçirmek olacaktır. Gerçek yaşam ve sorun durumlarını ilgililerle birlikte teşhis etmek, çözüm önerileri üretmek, bunları uygulamak ve değerlendirme raporlarını yazmak gibi aşamalardan oluşan proje çalışmaları hem “yaparak, yaşayarak öğrenmeye” olanak verecek hem de endüstrinin genç yeteneklerden yararlanmasına fırsat hazırlayacaktır.

3.3.7.4.2 Bilim ve sanat merkezlerinin ilkeleri

Merkezlerdeki eğitim-öğretim etkinlikleri aşağıda belirtilen ilkelere uygun olarak düzenlenir ve yürütülür (MEB, Bilim ve Sanat Merkezleri Yönergesi, Madde 7, 2007);

1. Bireysel eğitim-öğretim yapılması ve çocuk/öğrencilerin ihtiyacına göre hazırlanmış Bireyselleştirilmiş Eğitim Programlarının geliştirilmesine çalışılır.
2. Üstün yetenekli çocuk/öğrencilerin eğitim-öğretiminde bilişsel, duyuşsal, devinişsel ve sosyal gelişimleri bir bütünlük içerisinde ele alınır.
3. Eğitim-öğretim etkinlikleri, çocuk/öğrencilerin devam ettikleri örgün eğitim kurumları ile bütünlük oluşturacak şekilde plânlanır ve yürütülür.
4. Çocuk/öğrencilerin örgün eğitim kurumlarında izledikleri programlar ile merkezlerde yapacakları çalışmalar arasında işbirliği sağlanır.
5. Çocuk/öğrencilere benlik algısı ve iletişim becerileri kazandırılır.
6. Eğitim-öğretim etkinlikleri, çocuk/öğrencileri dıştan yönelimli ve yönetimli bir disiplin ve denetim yerine, içten odaklı disiplin ve denetim anlayışını geliştirmeye yönelik olarak düzenlenir.
7. Çocuk/öğrencilerin geleceğe yönelik düşünceleri, tahminlerde bulunmaları ve bunları tartışarak çalışmalarına yansıtılmaları sağlanır.
8. Çocuk/öğrencilerin, Türkçeyi doğru, güzel ve etkin kullanan bireyler olarak yetiştirmeleri sağlanır.
9. Eğitim-öğretim sürecinin; çocuk/öğrenci, örgün eğitim kurumu, veli ve merkez ile işbirliğinde devam ettirilmesine çalışılır.

3.3.7.5 Bilim ve sanat merkezlerinin işleyiş ve görevleri

Milli Eğitim Bakanlığı Bilim ve Sanat Merkezleri yönergesinden alınan Bilim ve Sanat Merkezlerinin işleyişinde farklı görevleri olan birimlerin tanımları aşağıda sunulmuştur.

3.3.7.5.1 Bilim ve sanat merkezi tanımı

Okul öncesi, ilköğretim ve ortaöğretim çağındaki üstün yetenekli çocuk/öğrencilerin bireysel yeteneklerinin farkında olmalarını ve kapasitelerini geliştirerek en üst düzeyde kullanmalarını sağlamak amacıyla açılmış olan bağımsız özel eğitim kurumudur (MEB, Bilim ve Sanat Merkezleri Yönergesi, Madde 21, 2007).

3.3.7.5.2 Yönetim birimi

Merkez yönetimi, merkez yürütme kurulu ve merkez danışma kurulundan oluşan birimdir (MEB, Bilim ve Sanat Merkezleri Yönergesi, Madde 22, 2007).

3.3.7.5.3 Bilim etkinlikleri birimi

Bir ana eğitim birimi olup bu birim de; fen bilimleri, matematik, sosyal bilimler ve benzeri bilim dallarında özel ilgi ve yeteneği olduğu belirlenen üstün yetenekli çocuk/öğrencilerin bireysel yeteneklerinin farkında olmalarını ve kapasitelerini geliştirerek en üst düzeyde kullanmalarını sağlayacak etkinlikleri uygulama imkânı sağlanır (MEB, Bilim ve Sanat Merkezleri Yönergesi, Madde 23, 2007).

3.3.7.5.4 Sanat ve spor etkinlikleri birimi

Sanat ve spor etkinlikleri birimi, bir ana eğitim birimi olup bu birimde; resim, grafik, fotoğrafçılık, sinema, seramik, heykel, hat, vitray, ebru, bale gibi görsel; müzik, tiyatro, drama, edebiyat gibi sözel ve işitsel; güzel sanat ve spor dallarında özel ilgi ve yeteneği olduğu belirlenen üstün yetenekli çocuk/öğrencilerin bireysel yeteneklerinin farkında olmalarını ve kapasitelerini geliştirerek en üst düzeyde kullanmalarını sağlayacak etkinlikleri uygulama imkânı sağlanır (MEB, Bilim ve Sanat Merkezleri Yönergesi, Madde 24, 2007).

3.3.7.5.5 Destek etkinlikleri birimi

Türkçe, doğru ve güzel konuşma-yazma, bilgisayar, yabancı dil, satranç, çevre koruma, sağlık bilgisi, kişiler arası iletişim ve benzeri alanlarda çocuk/öğrencilere

genel kültür, iletişim ve günlük yaşamla ilgili temel bilgiler kazandırma imkânı sağlanır (MEB, Bilim ve Sanat Merkezleri Yönergesi, Madde 25, 2007).

3.3.7.5.6 Araştırma, izleme, geliştirme ve dokümantasyon birimi

Araştırma, izleme, geliştirme ve dokümantasyon biriminde; merkezlerde üretilecek olan proje çalışmaları planlanır, koordine edilir ve desteklenerek değerlendirmeleri yapılır. Merkezlerin ihtiyacı olan çocuk/öğrencilere ve öğretmenlere yönelik her türlü kaynak, yayın ve araç-gereç kullanıma hazır şekilde bulundurulur. Üstün yetenekli çocuk/öğrencilerin eğitim-öğretim ve eğitim modellerine yönelik ülke genelinde ve uluslararası düzeyde inceleme ve araştırmalar yapılır veya yaptırılarak sonuçları merkez yürütme kuruluna sunulur. Araştırma, izleme ve geliştirme birimi, merkezlerden eğitim-öğretim sürecini tamamlayarak ya da başka bir nedenle ayrılan çocuk/öğrencilerin takibini yapar ve veri tabanını oluşturur. Bilgileri e-mezun modülüne işler (MEB, Bilim ve Sanat Merkezleri Yönergesi, Madde 26, 2007).

3.3.7.5.7 Rehberlik ve psikolojik danışma birimi

Merkezlere alınan çocuk/öğrencilerin eğitsel ve gelişimsel yönde izlenmeleri, çeşitli yardım hizmetleri, uygulanan programların geliştirilmesi ve değerlendirilmesi konusunda çalışmaların ve çocuk/öğrencilerin eğitsel değerlendirmelerinin yapıldığı, bireyselleştirilmiş eğitim programları (BEP) ve bireyselleştirilmiş öğretim programlarının (BÖP) hazırlandığı, disiplinler arası yaklaşımla çocuk/öğrencinin performans düzeylerinin tespit edildiği rehber öğretmen, sınıf öğretmeni, okul öncesi eğitimi öğretmeni ve özel eğitim öğretmeninden (üstün zekâlılar bölümü mezunu veya ilgili sertifikasyon programını tamamlamış) oluşan birimdir (MEB, Bilim ve Sanat Merkezleri Yönergesi, Madde 27, 2007).

3.3.7.5.8 Okul öncesi eğitimi birimi

Okul öncesi eğitimi çağındaki üstün yetenekli çocuk/öğrencilerin bilimsel düşünme ve davranışlarla estetik değerleri birleştiren, üretken, problem çözen, bağımsız, yenilikçi, girişimci, değişikliğe açık, alternatif düşünce üreten, nitelikli, yurtsever, hoşgörülü bireyler olarak yetişmelerini sağlayan birimdir (MEB, Bilim ve Sanat Merkezleri Yönergesi, Madde 28, 2007).

3.3.7.6 Tanılama ve yerleştirme

Bilim ve sanat merkezinde eğitim alacak üstün yetenekli öğrencilerin tanılama ve yerleştirme sürecinde aşağıdaki uygulamalar yer almaktadır.

3.3.7.6.1 Aday gösterme

Merkezlere, üstün yetenekli çocuk/öğrencileri belirlemek amacıyla okul öncesi eğitimi çağındaki çocuklar için veliler veya okul öncesi eğitim kurumları öğretmenlerince, ilköğretim çağı öğrencileri için ilköğretim kurumu sınıf ve şube rehber öğretmenlerince, ortaöğretim öğrencileri için sınıf rehber öğretmenler kurulunca aday gösterilir. Aday gösterilecek okul öncesi, ilköğretim ve ortaöğretim çağındaki çocuk/öğrenciler için, her öğretim yılının ekim ayı içinde Bakanlıkça hazırlanan Gözlem Formları, il ve ilçelerde bulunan okul öncesi, ilköğretim ve ortaöğretim kurumlarına, merkez tarafından gönderilir. Bu gözlem formları (MEB, Bilim ve Sanat Merkezleri Yönergesi, Madde 9, 2007);

- a) Okul öncesi eğitimi çağında olup herhangi bir okul öncesi kurumuna devam edemeyen 3-6 yaş grubu çocukların velilerince,
- b) Okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden 3-6 yaş grubu çocuklar için okul öncesi öğretmenleri veya velilerince,
- c) İlköğretim kurumlarında 1-5 sınıflar için sınıf öğretmenleri; 6-8 sınıflar için şube öğretmenler kurulunca,
- d) Ortaöğretim kurumlarında sınıf rehber öğretmenler kurulunca doldurulur.

Öğretmenler, kurullar veya veliler üstün yeteneğe sahip olduklarını gözlemledikleri çocuk/öğrencileri aday gösterirler ve bu çocuk/öğrencilerden, örgün eğitim kurumlarına devam edenler için okul müdürlüklerince fotoğraflı öğrenci belgesi hazırlanır. Aday gösterilen öğrencilerin listeleri, gözlem formları, öğrenci belgeleri en geç şubat ayının sonuna kadar ilgili merkeze gönderilir. Merkezler gerekli incelemeleri yaptıktan sonra nisan ve mayıs aylarında belirledikleri tarihlerde tanılama işlemini gerçekleştirir. Herhangi bir nedenle tanılama takvimi içerisinde yer alamayan ve üstün yetenekli olduğu düşünülen çocuk/öğrencilerin başvuruları veliler, öğretmenler ve kurullarca ilgili merkeze yapılır. Başvurular merkez yürütme kurulunca değerlendirmeye alınır. Merkez yürütme kurulunca tanılması yapılması uygun görülen çocuk/öğrenciler, tanılama komisyonunca ön değerlendirmeye alınır.

3.3.7.6.2 Ön değerlendirme

Örgün eğitim kurumlarınca veya velisi tarafından aday gösterilen çocuk/öğrencilerin gözlem formları, tanılama komisyonunca değerlendirilir. Değerlendirme sonucuna göre grup taramasına alınacak çocuk/öğrenci listeleri okullarına veya velisine bildirilir (MEB, Bilim ve Sanat Merkezleri Yönergesi, Madde 10, 2007).

3.3.7.6.3 Grup tarama

Ön değerlendirme sonucunda grup taramasına katılması uygun görülen çocuk/öğrenciler, merkez yürütme kurulunun belirleyeceği tarihlerde, üst danışma kurulunca belirlenen ölçme araçları ve ölçütleri doğrultusunda grup taramasına alınır (MEB, Bilim ve Sanat Merkezleri Yönergesi, Madde 11, 2007).

3.3.7.6.4 Bireysel inceleme

Grup taramasında yeterli performans gösteren çocuk/öğrenciler ile okul öncesi örgün eğitim kurumlarınca veya velisi tarafından aday gösterilen çocuklardan tanılama komisyonunca bireysel incelemeye alınmaları uygun görülenler, üstün yeteneklilerin bireysel incelemesinde kullanılacak objektif ve bağıl ölçme araçlarının uygulanmasında rehberlik ve araştırma merkezinde veya diğer örgün eğitim, yaygın eğitim, üniversiteler ile benzeri diğer kurumlarda görevli ve tanılama komisyonunca uygun görülen psikolojik danışmanlarca merkezlerde bireysel incelemeye alınırlar (MEB, Bilim ve Sanat Merkezleri Yönergesi, Madde 12, 2007).

3.3.7.6.5 Kayıt ve yerleştirme

Bireysel inceleme ve değerlendirme sonuçlarına göre sıralanan öğrenci listesi Genel Müdürlüğe gönderilir. Genel Müdürlükçe yapılacak değerlendirme sonucunda uygun bulunan liste onaylandıktan sonra ilgili merkeze gönderilir. Listede yer alan öğrencilerin kayıt işlemleri için; kayıt formu, veli muvafakat belgesi, nüfus cüzdan örneği ve 4 (dört) adet fotoğraf, çocuk/öğrenci velisi tarafından hazırlanarak merkeze teslim edilir. Çocuk/öğrencinin kayıt ve yerleştirme işlemleri sonuçlandırılır (MEB, Bilim ve Sanat Merkezleri Yönergesi, Madde 13, 2007).

3.3.7.7 Eğitim-öğretim ve uygulama

Bu bölümde, bilim ve sanat merkezlerindeki; eğitim etkinlikleri, program ilkeleri, eğitim programları açıklanmıştır.

3.3.7.7.1 Eğitim etkinlikleri

Merkezlerdeki eğitim-öğretim etkinlikleri;

1. Okul öncesi eğitimi çağındaki üstün yetenekli çocuklar tam gün,
2. İlköğretim ve ortaöğretim çağındaki öğrenciler; örgün eğitimlerine akranları ile birlikte kayıtlı oldukları okullarında devam eder. Örgün eğitimleri dışındaki zamanlarda bireysel yeteneklerinin farkında olmaları ve kapasitelerini geliştirerek en üst düzeyde kullanmalarını sağlayacak olan eğitim-öğretim, merkezlerce verilir. Bu eğitim-öğretim (MEB, Bilim ve Sanat Merkezleri Yönergesi, Madde 14, 2007);
 - a. Birinci dönem: Eylül, Ekim, Kasım, Aralık, Ocak
 - b. İkinci dönem: Şubat, Mart, Nisan, Mayıs, Haziran
 - c. Üçüncü dönem: Temmuz, Ağustos (yaz okulu, öğrenci kampları) aylarını kapsayacak şekilde yılda üç dönem olarak düzenlenir. Her dönem sonunda merkez yürütme kurulunca hazırlanacak değerlendirme raporları Genel Müdürlüğe gönderilir. Verilecek eğitim-öğretimin süresi çocuk/öğrencilerin ilgi, yetenek ve ihtiyacına göre belirlenir. Çocuk/öğrenciler her dönem sonunda, merkezin öğretmenler kurulunda değerlendirilir. Bu değerlendirme sonunda çocuk/öğrencinin merkezlerdeki çalışmalara devamının yararlı olamayacağı görüşüne varılırsa durum, velisine ve merkez yürütme kuruluna bildirilir. Konu, merkez yürütme kurulunca oluşturulacak genişletilmiş bir komisyonda değerlendirildikten sonra velinin de görüşü alınarak gerektiğinde çocuk/öğrencinin merkezle ilişkisi kesilir.

3.3.7.7.2 Program ilkeleri

Merkezlerde uygulanacak eğitim-öğretim programları, aşağıda belirtilen ilkeler çerçevesinde hazırlanır ve geliştirilir (MEB, Bilim ve Sanat Merkezleri Yönergesi, Madde 15, 2007);

1. Programlar, öğrenci merkezli, disiplinler arası, modüler yapıda hazırlanır.
2. Programlar, lider ve/veya danışman öğretmenlerin rehberliğinde bireysel öğrenmeye uygun olarak hazırlanır.

3. Programlar, çocuk/öğrencilerin yaratıcılığını, sorunlara farklı yaklaşım ve çözüm bulma becerilerini geliştirecek ve yetişkinlik dönemlerindeki şartlara hazırlayacak nitelikte düzenlenir.
4. Özel yetenekleri geliştirmeye yönelik programlar, disiplinler ve disiplinler arası ilişkiler dikkate alınarak herhangi bir disiplinde derinlemesine veya kapsamı genişletilecek ileri düzeyde bilgi, beceri ve davranış kazandırma amacıyla hazırlanır.
5. Eğitim programları hazırlanırken çocuk/öğrencilerin canlı ve nesnelere olan ilişkisini iyi gözlemlemeye dayalı, analiz, sentez ve değerlendirme yapma gibi üst bilişsel düşünme becerilerini geliştirmesini sağlayan etkinliklerin planlanmasına ve uygulamasına dikkat edilir.
6. Uygulanacak programların süreleri, çocuk/öğrencilerin bireysel potansiyeli doğrultusunda belirlenir.
7. Uygulanacak eğitim programlarının her aşamasında değerler eğitimine yer verilir.

3.3.7.8 Eğitim programları

Kayıtları yapılan okul öncesi eğitimi, ilköğretim ve ortaöğretim çağı çocuk/öğrencilerinin hazır bulunuşluk düzeyi ölçüldükten sonra merkezlerce (MEB, Bilim ve Sanat Merkezleri Yönergesi, Madde 16, 2007);

- 1) Uyum (Oryantasyon),
- 2) Destek Eğitimi;
 - a) İletişim Becerileri,
 - b) Grupla Çalışma Teknikleri,
 - c) Öğrenme Yöntemleri,
 - d) Problem Çözme Teknikleri,
 - e) Bilimsel Araştırma Teknikleri,
 - f) Yabancı Dil,
 - g) Bilgisayar,
 - h) Sosyal Etkinlikler,
- 3) Bireysel Yetenekleri Fark Ettirme,
- 4) Özel Yetenekleri Geliştirme,
- 5) Proje Üretimi/Yönetimi alanlarında düzenlenmiş eğitim programlarına alınırlar.

Programları tamamlayan çocuk/öğrencilere tamamladığı her programın sonunda merkez müdürlüğünce “Tamamlama Belgesi” verilir.

3.3.7.8.1 Hazır bulunuşluk düzeyini belirleme

Öğrencilerin hazır bulunuşluk düzeyi aşağıda açıklandığı şekilde belirlendikten sonra eğitim programlarına alınırlar.

1. Hazır bulunuşluk düzeyi belirleme çalışmalarına, merkezlerce oluşturulan programa dayalı ölçekler aracılığı ile sınıf öğretmenleri ve velilerinden alınan bildirimlerle başlanır.
2. Çocuk/öğrencilerin bilişsel, duyuşsal, sosyal ve devinişsel alanlara yönelik hazır bulunuşlukları, etkinlik temelli olmak üzere uyum programı süreci içerisinde yapılır.
3. Çocuk/öğrencilerdeki ilgi ve yetenek alanı/alanlarını gözlemlemek için değişik ilgi ve yetenek alanı/alanlarına hitap eden etkinlik köşeleri hazırlanır.
4. Hazır bulunuşluk ölçümleri ile çocuk/öğrencilerin merkeze başladığında hangi ilgi ve yetenek alanı/alanlarında öğrenmeye açık oldukları hakkında bilgi sahibi olunur.
5. Yapılan ölçümler sonucunda çocuk/öğrencilerin merkezce bilişsel, duyuşsal, sosyal ve devinişsel performans düzeyleri belirlenir.

Eğitim programlarının hangi sırayla ve uygulamalarının nasıl olduğu aşağıda sunulmuştur.

3.3.7.8.2 Uyum (oryantasyon) programı

Öğrencinin bilim ve sanat merkezine adaptasyonu kapsamında gerçekleştirilen bir eğitim programıdır.

3.3.7.8.2.1 Uyum programının amacı

Uyum Programının amacı; merkezde eğitime başlayan öğrencinin, okul ortamlarından farklı daha geniş ölçekli mekân ve olanaklar sayesinde çok sayıda öğretmenin bulunduğu eğitim uygulamalarında bilişsel, duyuşsal, sosyal ve devinişsel alanlara yönelik becerilerini geliştirmesine yardımcı olmaktır (Sakarya Bilim ve Sanat Merkezi, 2012a)

3.3.7.8.2.2 Uyum programının aşamaları

Uyum programında hangi aşamaların uygulandığı aşağıda sunulmuştur.

1. Örgün eğitim kurumlarından gelen çocuk/öğrencilere ve velilerine öncelikle merkezin misyon ve vizyonu anlatılır.
2. Uyum dönemi etkinlikleri çocuk/öğrencilerin sosyal ve duyuşsal gelişimleri, ilgi ve yetenek alanları göz önünde bulundurularak oluşturulan gruplar hâlinde yapılır.
3. Yapılacak etkinliklerin içeriği çocuk/öğrencilerde merkezlere ait kurum kültürü ve biz bilinci oluşturacak şekilde planlanır.
4. Çocuk/öğrencilerin kişisel, sosyal ve psikolojik gelişimleri hakkında bilgi toplamayı amaçlayan etkinlikler yapılır.
5. Uyum süreci içerisinde yapılan etkinliklere merkezdeki tüm öğretmenler katılır.
6. Her lider ve/veya danışman öğretmenin sorumlu olacağı çocuk/öğrenci grubu bu dönemde belirlenir.
7. Uyum süreci içerisinde her çocuk/öğrenci, kendi lider ve/veya danışman öğretmeni başta olmak üzere bütün öğretmenlerce gözlemlenir ve gözlemler yazılı olarak not edilir. Bunun sonunda elde edilen veriler lider ve/veya danışman öğretmen tarafından gözlem defterine yazılır. Rehberlik ve psikolojik danışma birimine verilir.
8. Hazır bulunuşluk düzeyini belirleme ilkelerinde olduğu gibi, çocuk/öğrencilerin hazır bulunuşluk düzeyi belirleme çalışmalarına uyum sürecinde de devam edilir. Elde edilen veriler, öğretmenler kurulunda değerlendirilir ve değerlendirme sonuçları rehberlik ve psikolojik danışma birimince öğrenci dosyasına işlenir.
9. Uyum süreci sonunda elde edilen geri bildirimler velilerle paylaşılır (MEB, Bilim ve Sanat Merkezleri Yönergesi, Madde 17, 2007).

3.3.7.8.3 Destek eğitim programı

Uyum eğitimini bitirmiş öğrencilere verilen, farklı yeterlilik alanlarına uygun yapılandırılmış bir eğitim programıdır.

3.3.7.8.3.1 Destek programının amacı

Destek eğitim programının amacı; her öğrencinin bilim ve sanat alanlarına ilişkin olarak, eleştirel düşünme, yaratıcı düşünme, iletişim, araştırma-sorgulanma, problem çözme, bilgi teknolojilerini kullanma, analitik düşünme, öğrenmeyi öğrenme ve karar verme gibi temel becerileri her disiplin ve alt disiplin düzeyinde elde etmelerine yardımcı olmaktır (Sakarya Bilim ve Sanat Merkezi, 2013).

3.3.7.8.3.2 Destek eğitim programının aşamaları

Destek eğitim programında hangi aşamaların uygulandığı aşağıda şu şekilde belirtilmiştir (MEB, Bilim ve Sanat Merkezleri Yönergesi, Madde 17, 2007).

1. Destek eğitim programında çocuk/öğrenciler, uyum programı sonunda ortaya çıkan performanslarına göre gruplara ayrılır.
2. Gruplara ayrılan çocuk/öğrenciler, destek eğitim programındaki alt program dalları olan iletişim becerileri, grupta çalışma teknikleri, öğrenme yöntemleri, problem çözme teknikleri, bilimsel araştırma teknikleri, fen bilimleri, matematik, dil sanatları, sosyal bilimler, resim, müzik ve benzeri alanlar ile ilişkilendirilerek eğitime alınır.
3. Destek eğitim programında yabancı dil ve bilgisayar programlarına tüm çocuk/öğrenciler alınır.
4. Destek eğitim programında çocuk/öğrencilerce bireysel ya da grup hâlinde proje hazırlama çalışmalarına başlanır.
5. Destek eğitim programı uygulama sürecinde ve süreç sonunda gözlemlere dayalı olarak geri bildirimler alınır.
6. Destek eğitim programı sonunda çocuk/öğrenciler hakkında yapılan bütün gözlemler ve alınan geri bildirimler, bir araya getirilerek öğretmenler kurulunca değerlendirilir ve her çocuk/öğrencinin ayrı ayrı ilgi ve yetenek alanı/alanları belirlenir.

3.3.7.8.4 Bireysel yetenekleri fark ettirici program

Destek eğitim programını bitirmiş öğrenciye, öncelikli yeteneklerini fark ettirmeyi amaçlayan eğitim programıdır.

3.3.7.8.4.1 Bireysel yetenekleri fark ettirici programın amacı

Bu programın amacı; öğrencilerin kendi özel yeteneklerini tanımalarına ve farkına varmalarına katkı sağlayacak, bilimsel temellere dayanan, yüksek potansiyellerini harekete geçiren, bireysel amaçların ihtiyaca ve yeteneğe göre belirlendiği zengin, farklı ve onların kabiliyetlerini test edici ortamlar sunmaktır (Sakarya Bilim ve Sanat Merkezi, 2012 b).

3.3.7.8.4.2 Bireysel yetenekleri fark ettirici programının aşamaları

Bireysel yetenekleri fark ettirici programda hangi aşamaların uygulandığına aşağıda yer verilmiştir.

1. Çocuk/öğrencilerin bilişsel, duyuşsal, sosyal ve devinişsel kapasiteleri dikkate alınarak uyum ve destek eğitimi programında yapılan gözlemler ve alınan geri bildirimler sonucu belirlenen bireysel yetenek alanı/alanları doğrultusunda öğrenci grupları oluşturulur.
2. Çocuk/öğrencilerin sahip oldukları bireysel yeteneklerini fark ettirebilmek amacıyla akademik bilgilere dayalı olarak yaratıcılıklarını öne çıkaran ve bireysel farklılıklarıyla ilgili disiplinlere yönelik programlar hazırlanır ve uygulanır.
3. Öğrenme ortamları, yaratıcı düşünmeyi daha çok destekleyen çağdaş eğitim araç ve gereciyle donatılır.
4. Programlar, çocuk/öğrenci merkezli eğitim anlayışına göre disiplinler arası ilişkiler dikkate alınarak modüler yapıda hazırlanır.
5. Bireysel yetenekleri fark ettirici dönemde disiplinler arası ilişkiler dikkate alınarak proje üretim çalışmaları devam ettirilir ve projeler destek eğitimi programına göre daha kapsamlı hazırlanır.
6. Bireysel yetenekleri fark ettirici programlar sonunda, çocuk/öğrenciler hakkında yapılan bütün gözlemler ve alınan geri bildirimler, öğretmenler kurulunda değerlendirilerek çocuk/öğrencinin ilgi ve yetenek alanı/alanları belirlenir.

3.3.7.8.5 Özel yetenekleri geliştirici program

Öğrencinin belirlenen farklı yetenekleri arasında, performansı en yüksek olduğu yetenek alanında çalışmalarını gerçekleştirmesine olanak sağlayan eğitim programıdır.

3.3.7.8.5.1 Özel yetenekleri geliştirici programın amacı

Bu programın amacı; çocukların; öğrenci merkezli eğitim anlayışına uygun olarak, disiplinler arası ilişkiler çerçevesinde, herhangi bir disiplinde derinlemesine veya ileri düzeyde bilgi, beceri ve davranış kazanmalarını sağlamak ve daha çok özel yetenek alanlarına yönelik proje üretim çalışmalarını yapmalarına yardımcı olmaktır.

3.3.7.8.5.2 Özel yetenekleri geliştirici programının aşamaları

Özel yetenekleri geliştirici programda hangi aşamaların uygulandığı aşağıda sunulmuştur (Sakarya Bilim ve Sanat Merkezi, 2012 b).

1. Özel yetenekleri geliştirici programlar, çocuk/öğrenci merkezli eğitim anlayışına uygun olarak disiplinler arası modüler yapıda olur.
2. Özel yetenekleri geliştirici programlarda çocuk/öğrencilere disiplinler ve disiplinler arası ilişkiler dikkate alınarak herhangi bir disiplinde derinlemesine veya ileri düzeyde bilgi, beceri ve davranış kazanmaları sağlanır.
3. Çocuk/öğrencilerin bireysel ilgi ve yeteneklerinin farkında olmalarını, kapasitelerini geliştirerek en üst düzeyde kullanmalarını sağlayacak eğitim bu dönemde verilir.
4. Çocuk/öğrencilerce bu dönemde, daha çok özel yetenek alanı/alanlarına yönelik proje üretim çalışmaları yapılır.

3.3.7.8.6 Proje üretimi ve hazırlama programı

Proje üretimi ve hazırlama programında hangi aşamaların uygulandığı aşağıda şu şekilde belirtilmiştir.

1. Merkezlerdeki bütün etkinliklerin temelinde proje üretme ve geliştirme çalışmaları esas alınır.
2. Proje hazırlama ve geliştirme konularında bilgi ve beceri kazandırmak üzere kurumdaki lider ve/veya danışman öğretmenler aracılığıyla gerekli ön öğrenmeler sağlanır ve proje yönergeleri hazırlanıp örnekler sunulur.
3. Çocuk/öğrencilerce lider ve/veya danışman öğretmenlerin rehberliğinde proje konuları belirlenir.
4. Yöntem olarak öğretmenlerin çocuk/öğrencilere bilgi aktarmasından çok, kendi seçecekleri projeler doğrultusunda çalışmaları, geliştirdikleri çözüm uygulamaları ve bu süreç içerisinde öğrenmeleri temel alınır.

5. Çocuk/öğrenciler ilgi, yetenek ve tercihlerine göre 3–5 kişiden oluşan proje gruplarına ayrılır ve kendi seçtikleri proje üzerinde çalışarak gerektiğinde bireysel proje üretme çalışmaları da yapılır.
6. Proje konularının belirlenmesi, seçilmesi ve sonuçlarının değerlendirilip geliştirilmesinde çevredeki işyeri, yerel yönetimler, gönüllü kurum ve kuruluşlar ve üniversitelerden yararlanılır.
7. Projeler ilgili kurum ve kuruluşlarda geliştirilebileceği gibi, gerektiğinde uzman kişilerden de destek sağlanır.
8. Projelerin konusu ve seçiminde herhangi bir sınırlama yapılmaz. Her türlü üretim, hizmet, bilimsel çalışma ve sanat etkinlikleri projelendirilir.
9. Projeler, disiplinler arası çalışma ve farklı becerilerin sentezini gerçekleştirmeye yönelik hazırlanır.
10. Çocuk/öğrencilerin, lider ve/veya danışman öğretmenler rehberliğinde planlama, uygulama ve değerlendirme aşamalarını yaparak, yaşayarak, öğrenen; üreten, sorun çözen, yaratıcı düşünebilen, çevresi ile iletişim kurabilen, bilimsel araştırma ve buluş yapabilen bireyler olarak yetiştirilmeleri sağlanır.
11. Proje üretimi yapılırken eğitim-öğretim ortamları, her türlü çevre şartlarına açık, çok amaçlı, sosyal ve psikolojik yönden işbirliğine açık ve motive edici olacak şekilde düzenlenir.

Çocuk/öğrencinin gelişimine göre merkezlerce belirlenen her eğitim-öğretim aşaması süreci içinde ve süreci sonunda, lider ve/veya danışman öğretmenler tarafından programların çocuk/öğrencilere yönelik değerlendirmeleri yapılır ve değerlendirme raporları hazırlanır. Hazırlanan raporlara dayanarak çocuk/öğrencilerin bu disiplinle/disiplinlerle ilgili değerlendirmeleri, kendi okullarında o disiplin öğretmenlerinden oluşturulacak bir kurul tarafından yapılır. Alınan sonuç, o dersin notu olarak öğrencinin karnesine yazılır (MEB, Bilim ve Sanat Merkezleri Yönergesi, Madde 17, 2007).

3.4 ÜSTÜN YETENEKLİLERLE İLGİLİ YURT DIŞINDA UYGULANAN EĞİTİM MODELLERİ

Bu bölümde yurt dışında üstün yetenekli çocuklara uygulanan eğitim modelleri ve onlara eğitim veren kurumlardan bahsedilecektir.

3.4.1 Amerika Birleşik Devletleri

Amerika Birleşik Devletleri'nde üstün yeteneklilere hizmet sunan programlar ve okullardan bazı örnekler aşağıda açıklanmıştır:

Yatılı Üstün Yetenekliler Okulları: Matematik ve Fen ağırlıklı okullardır. Üniversite kampüslerinde, öğrencilerine zengin sanat ve bilim etkinliklerinin yanı sıra çeşitli sosyal, kültürel ve sportif etkinlikler sunmaktadır. International Baccalaureate (IB, Uluslararası Bakalorya): İçinde ülkemizin de bulunduğu pek çok ülkede üstün akademik performans gösteren öğrencilere iki yıllık iddialı bir program sunulmaktadır. Uluslararası saygınlığı ve kabul görmüşlüğü olan IB diplomasını alabilmek için, öğrenciler merkezi yazılı sınavlardan geçmek ve bağımsız bir özgün araştırma raporu sunmak durumundadır. Study of Mathematically Precocious Youth and Talent Search SMPY (Matematikte Üstün Yetenekli Gençlerin incelenmesi ve Yetenek Havuzu Oluşturma Projesi) Center for Talented Youth (CTY, Yetenekli Gençlik Merkezi) : Öncelikle 7. sınıftaki çocuklar arasından matematikte çok üstün başarı gösterenleri yakalamak amacıyla yola çıkmıştır. Programa seçilen öğrenciler yaz programına katılmakta ve matematikte hızlandırmaya yönlendirilmektedirler (Akarsu,2001).

3.4.2 Rusya

Rusya' da bu alanda faaliyet gösteren iki tür okul vardır. Birinci tür okullar bölgedeki tüm ortaokul öğrencileri arasından matematik, kimya, biyoloji, fizik ve informatik dallarında ayrı ayrı seçilen ve lise düzeyinde eğitim alan öğrencilere yöneliktir. Üniversitelerdeki en saygın bilim adamları bu okullarda ders vermektedir. Çevrenin tüm olanakları ve çocukların sorunları ile ilgili danışma merkezleri eğitimin hizmetindedir. İkinci tür okullar ise yabancı dil, müzik, folklor, edebiyat ve felsefe eğitiminde yoğunlaşmıştır (Akarsu,2001).

3.4.3 İngiltere

Aydın (1994), İngiltere’ de özel okulların en az devlet okulları kadar yaygın olduğunu ve bu okulların bir kısmının da üstün yeteneklilere de eğitim verdiğini belirtmiştir. Ayrıca genel eğitime paralel yürüyen çok sayıda müzik ve sanat programları ve tamamen üstünlere yönelik iki okul vardır. Bunlara ek olarak Müfredat Zenginleştirme Ulusal Derneği (National Association for Curriculum Enrichment) ve Ulusal Üstün Zekâlılar Derneği (National Assodation for the Gifted Children,) da üstün zekâlıların eğitimini destekleyen derneklerdir (Akarsu, 2001).

3.4.4 Almanya

Almanya’da birleşme öncesinde üstün yetenekli çocuklarla ilgili ilk girişim, 1978’de bir grup veli ve psikologun kurduğu “Geselshaft für das hochbegabte Kind Üstün Yetenekli Çocuklar Alman Derneği” dir. Bu kuruluş kamuoyunun ilgisini konuya çekerek okul dışı zenginleştirme etkinlikleri düzenlemiştir. Çoğu bir üniversite ya da okulla işbirliği yapan Federal hükümetten ve özel vakıflardan destek alan birçok araştırma merkezi kurulmuştur. Almanya’da bünyesinde seçilmiş üstün yeteneklileri barındıran tek okul 1981’den bu yana etkinliğini sürdüren Braunschvveig’tadır (Akarsu, 2001).

3.4.5 Hollanda

Hollanda’da Nijmegen Üniversitesinde son derece etkin biçimde çalışan bir Center for the Gifted (Üstün Yetenekliler Merkezi) bulunmaktadır. Büyük ölçüde Alman Federal Hükümeti tarafından mali olarak desteklenen European Council for High Ability ECHA (Avrupa Üstün Yetenekliler Konseyi) kurulduğu 1987’den bu yana son derece etkili çalışmalar gerçekleştirmiştir. Konseyin düzenli olarak çıkardığı bir bilimsel dergi, bir haber bülteni ve pek çok kitap bulunmaktadır (Akarsu, 2001).

3.4.6 İtalya

İtalya’ da 1970’li yıllardan itibaren üstün yetenekli çocukların teşhis ve araştırmasıyla ilgili programlar geliştirilmeye başlanmıştır. Üstün yeteneklilerin tespitinde yetenek faktörü için bir, sözel ve matematik kabiliyetler için iki test geliştirilmiştir. 11–14 yaş seviyesindekilere uygulanan bu testler sonucunda üç grup testinin ikisinden 90’nın üzerinde puan alanlar belirlenmiştir (Akarsu, 2001).

3.4.7 Azerbaycan

Azerbaycan'da öğretmenleri tarafından üstün yetenekli olduğu gözlenen çocuklar, ilkokulu bitirdikten sonra, yurt dışında deneyim kazanmış kişiler tarafından teşhis edilip özel kurumları, sınıfları, yaratıcı okul merkezleri (Samshit) ve yaratıcı yaz kampları gibi çalışmalara yönlendirilmektedir. Seçkin bilim adamlarının ders verdiği üstün zekâlılara yönelik okullarda ve etkinliklerde, doğu felsefesinin temeli, resmi tarihi, dini tarihi, dizayn, ekoloji ve politika derslerinin yanında yoğun bir şekilde İngilizce ve bilgisayar dersleri de öğretilmektedir. Üstün yetenekli çocukları eğitmekle görevli öğretmenler Bakü Üniversitesi tarafından finanse edilen 9 aylık kurslara tabi tutulmaktadır. Her yıl 60 öğretmen bu kurstan yararlanmaktadır (Çakın, 2005).

3.4.8 Japonya

1968 ve 1977 yıllarında eğitim sisteminde reform yaparak saf bilimden uygulamalı bilime geçilen Japonya'da 21. yüzyıla uygun yeni bir sisteme geçme hazırlıkları yapılmaktadır. Bu sistemde amaçlanan, soru soran ve soru sormasını bilen, hipotezler oluşturabilen ve ezbere dayalı öğrenmeden arındırılmış araştırmacı, mucit bir zihne sahip öğrenciler yetiştirmektir. Bunu sağlamak için, eğitim-öğretim sırasında derslerin içeriğine ve hedeflerine yönelik değişik malzemeler ve cihazlar kullanılmaktadır. İlk etapta araya kitap girmez ve öğrenci önce kitap ile beyin, sonra beyindeki bilgi ile dış dünyadaki gerçek olay arasında ilişki kurmaya çalışmaz. Önce beyne dış dünya ile temas kurdurulup olayı gördükten sonra kitaba geçilir. Öğrenciler evlerinde kullandıkları elektronik cihazları okula getirip açarlar, incelerler ve bozup yaparlar. Bu şekilde yaşayarak öğrenme gerçekleştirilir (Aydın, 1994).

3.4.9 Diğer Ülkeler

Üstün yeteneklilerin eğitim gündeminin öncelikli konuları arasında yer aldığı ülkeler arasında Avustralya ve Yeni Zelanda sayılabilir. Kısa başlıklarla bu konudaki çalışmalar, sınıf ortamında zenginleştirme, birkaç okuldan gelen çocukların oluşturduğu gruplar (cluster groupings), PEAC Primary Extension and Challenge programı gibi farklı ilgi alanlarını daha da öte öğrenmelere götüren programlar, okul dışında kurulan özel ilgi merkezleri, özel üstün yetenekliler okulları ve hızlandırılmış eğitim ile ek programlar olarak sıralanabilir. Eyalet düzeyinde kurulan üstün yetenekliler dernekleri ile araştırma merkezleri, müzeler, üniversiteler ve vakıflar

üstün yetenekliler için programlar hazırlamaktadır. Çok sayıda araştırma merkezinde bu konuda yapılan çalışmalar dünya çapında yankılar uyandırmaktadır. Üniversiteler öğretmenlere “üstün yetenekliler öğretimi” sertifikası ile lisansüstü düzeyde master ve doktora programları sunmaktadır (Keskin, 2006).

Üstün yetenekliler eğitiminin en ciddiye alındığı ve hem kuramsal hem de uygulamalı pek çok çalışmanın yapıldığı ülke İsrail’dir. Konunun bir ulusal öncelik olarak görüldüğü bu ülkede ülkeyi yönetenler en değerli ulusal zenginliklerinin yetenek olduğuna inanmakta ve bunun gereğini yerine getirmektedir. 1970’lerde Eğitim Bakanlığı bünyesinde bir “Üstün Yetenekliler Müdürlüğü” kurulmuş ve bu kuruluş günümüze gelinceye kadar yapılan tüm etkinlikleri koordine etmiş, gelişmiş ülkelerdeki öncü kuruluşlar içerisinde yer alarak etkili programlar yürütmüştür. Aynı yıllarda Tel Aviv’de ilk tam zamanlı üstün yetenekliler okulu açılmıştır. Güzel sanatlara yönelik okulların yanı sıra genel zekâyâ öncelik verilmektedir. Diğer ülkelerde de gözlenenler benzer, hızlandırma, zenginleştirme, okul dışı etkinliklerin yanı sıra “bilim ve sanat merkezleri” yetenekli çocukların bir araya gelip üreticilik ve yaratıcılıklarını geliştirdikleri yerler olarak ayrı bir önem taşımaktadır. Ayrıca liseyi bitiren tüm kız ve erkek öğrencilerin katılmak zorunda olduğu askerlik hizmeti kapsamında, zekâ testinden en yüksek puan alan % 5’lik bir grup askerlik eğitiminin yanı sıra özel bir bilgi ve yetenek geliştirme programı olan TALPIOT programına alınmaktadır. Böylece okul sırasında gözden kaçmış üstün yetenekliler bir fırsat yakalamakta, zaten özel eğitimden geçmiş olanlar da ileride üstlenebilecekleri ve yeteneklerine uygun görevler için eğitilmektedir (Akarsu,2001).

3.5 ÜSTÜN YETENEKLİLERLE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Avcı (2005), yaptığı çalışmada anne-babaların üstün yetenekli çocuklarının farkındalıklarıyla alakalı görüşlerini incelemiştir. Araştırma bilim ve sanat merkezlerinden altı tanesinde yapılmıştır. Bu çalışma 8 ve 9 yaşlar arasındaki 2. ve 3. sınıf öğrencilerinin anne-babalarını kapsamıştır. BİLSEM’deki öğrencilerin % 46’sının anne-babası tarafından fark edildiği ve bunların %18’inin rehberlik ve araştırma merkezine başvurduğu belirlenmiştir. Anne yaşının, ailelerin çocuklarının üstün yetenekli olduğunun fark etmelerinde etkili olduğu, baba yaşının ise bilişsel

gelişim özelliklerini fark etmede etkili olduğu anlaşılmıştır. Ayrıca sosyal gelişim özelliklerinin de, ailenin gelir düzeyi ile ilişkili olduğu anlaşılmıştır.

Sezginsoy (2007)'un “Bilim ve Sanat Merkezi Uygulamasının Değerlendirilmesi” adlı çalışmasında 2005 yılı itibari ile Türkiye'nin yedi coğrafi bölgesinde yer alan 25 bilim ve sanat merkezinde görev yapan 227 öğretmenden veri toplanmıştır. Bu çalışmada betimsel tarama modeli kullanılmıştır. Çalışmada bilim ve sanat merkezi uygulaması, öğretmen görüşlerine göre; eğitim-öğretim, rehberlik, fiziksel donanım ve okul-çevre-merkez işbirliği açısından incelenmiştir. Çalışmanın sonucunda öğretmenler merkezlerdeki eğitim-öğretim durumunun belirtilen niteliklere uygun olarak gerçekleştirildiğine inandıklarını ifade etmişlerdir. Bunun yanında merkezde görev yapan öğretmenler araştırmada yer alan rehberlik değişkenine ilişkin durumlara katıldıklarını da ifade etmişlerdir. Ancak öğretmenler fiziksel donanım durumunun yeterli olmadığı sonucuna ulaşmışlardır. Diğer bir deyişle; merkez öğretmenleri merkezlerin bina donanım durumlarını, materyal, malzeme, oyun aracı, oyun alanı, bilgisayar, kütüphane kaynak durumları bakımından yeterli bulmamıştır. Merkezlerde görev yapan öğretmenler, okulların bilim ve sanat merkezi uygulaması konusunda yeterli şekilde bilgilendirilmediği, eğitim-öğretim sürecinin öğrencinin okuluyla işbirliği içinde devam etmediğine inandıklarını belirtmişlerdir.

Özkan (2009)'ın “Yönetici, Öğretmen, Veli ve Öğrenci Görüşlerine Göre Bilim ve Sanat Merkezlerinin Örgütsel Etkinliği” adlı çalışmasında elde ettiği sonuçlar şöyledir. Bilim ve sanat merkezleri yönetici ve öğretmenlere göre; iklim ve amaç boyutunda etkili kurumlardır. Yönetici ve öğretmenlere göre en az etkili boyutu örgütlenme boyutudur. Velilere göre ise amaç, süreç ve örgütlenme boyutunda en etkili olanıdır. En az etkili oldukları boyut ise iklim boyutudur. Öğrenciler bilim ve sanat merkezlerini süreç ve örgütlenme boyutunda büyük ölçüde etkili bulmuşlardır. En az etkili buldukları boyut ise amaç ve iklim boyutu olduğunu ifade etmişlerdir. Araştırmada bilim ve sanat merkezlerinde uygulanan programın MEB tarafından hazırlanıp üniversiteler ve TÜBİTAK gibi kurumlar tarafından zenginleştirilmesine ihtiyaç duyulduğu, öğretmen ve yöneticilerin gelişimlerine katkı sağlayacak üstün yeteneklilerin eğitimi ile ilgili hizmet içi eğitim kurslarını yeterli bulunmadığı sonuçlarına ulaşılmıştır.

Koçal, E.Kanar, Ermis ve K.Kanar (2009)'ın “Bilim ve Sanat Merkezine Devam Eden Üstün Yetenekli Öğrencilerin Temel İhtiyaçları: Amasya Örneği” adlı çalışmasını Amasya Bilim ve Sanat Merkezinde eğitim gören 9-15 yaş arası 100 öğrenci ile 45 tanesinin velisi, ayrıca Amasya merkez ilköğretim okullarında görev yapan 43 sınıf öğretmeni ile gerçekleştirmiştir. Bu çalışmada öğrenciler sağlıklı iletişim kurma rehberliğine ihtiyaç duyduklarını belirtmişlerdir. Buna karşılık öğretmen ve velileri bu öğrencilerin iletişim kurmakta zorlandıklarını belirtmişlerdir. Bunun sebebinin, öğrencilerin aile ve okul ortamında anlaşılma güçlüğü yaşamaları olduğu ortaya çıkmıştır. Diğer bir araştırma bulgusu da, öğrenciler ve anne babalar, üstün yeteneklilerin bir arada eğitim görmeye ihtiyaç duyduklarına inanırlarken, sınıf öğretmenlerinin buna katılmadıklarıdır. Karşılıklı görüşme ile bilim ve sanat merkezinde görev yapan öğretmenlerden alınan bilgilere göre, toplumda “üstün yetenek eğitimi” bilincinin oluşturulmasının en önemli ihtiyaç olduğu ortaya çıkmıştır. Ayrıca Milli Eğitim Bakanlığı, üniversiteler ve bilim ve sanat merkezi işbirliği ile üstün yeteneklilere yönelik kalıcı eğitim programlarının geliştirilmesi gereği de ulaşılan sonuçlardan biridir. Bu çalışmada, sivil toplum kuruluşlarının ve basın yayın organlarının dikkati çekilerek, devletimizin acilen “üstün yetenek eğitimi politikası” oluşturması, üstün yetenekli çocuklarımızı “devlet himayesi”nde yetiştirmesi önerilmektedir.

Ablard ve Parker'ın (1997) yaptıkları çalışmanın sonuçlarına göre; akademik açıdan üstün yetenekli çocukların ebeveynlerinin tamamen akademik başarıya odaklanmış olduklarını anlaşılmaktadır. Ebeveynlerin mükemmeliyetçi tutumlarının çocukların yüksek hedefler belirlemesine neden olduğu, ebeveynlerin yüksek düzeydeki beklentilerinin üstün yetenekli çocukları olumsuz etkilediğini ortaya çıkmıştır. Üstün yetenekli çocukların ailelerinin başarıda ısrarlı ve hatalara karşı eleştirel davranan aileler oldukları ve aşırı bir baskı unsuru oluşturmaksızın ailelerin üst düzey başarı beklentisinin çocuklarda anksiyete oluşturduğu araştırmanın bulgularındandır (akt. Şenol, 2011).

Karakuş (2009), yaptığı çalışmada, üstün yetenekli çocukların anne babaların karşılaştıkları güçlükleri ortaya çıkarmaya çalışmıştır. Araştırmasını, çocukları 2008-2009 öğretim yılında Adana Bilim ve Sanat Merkezi'ne devam devam eden 97 veli üzerinde yapmıştır. Karakuş bu çalışmasında; velilerin üstün yetenekli bir çocuğa

sahip olmakla ilgili olarak karşılaştıkları güçlükleri, Adana Bilim ve Sanat Merkezi hakkındaki görüşlerini ve çocuğun merkeze devamı ile ilgili karşılaştıkları güçlükleri, bu konulardaki beklenti ve çözüm önerilerini belirlemeye çalışmıştır. Araştırma sonucunda üstün yetenekli çocuğa sahip anne babaların çocuklarının soruları, kişilik özellikleri, iletişim becerileri, örgün eğitimleri, eğitsel çalışma alışkanlıkları gibi konularda güçlükler yaşadıkları saptanmıştır.

Homestead' ın (2005) yaptığı çalışmada, ilköğretime devam eden 45 üstün yetenekli çocuğun ailesine, zenginleştirme programlarına ilişkin görüşleri sorulmuştur. Araştırmada veriler anket uygulama yöntemiyle elde edilmiştir. Ankette velilere akademik zenginleştirmenin önemli olup olmadığı, zenginleştirme programları için en çok hangi faktörü (ücret, mesafe vb) dikkate aldıkları, ilgilendikleri zenginleştirme programlarının hangileri olduğu ve programların ne zaman yapılmasını tercih ettikleri soruları sorulmuştur. Buna göre; üstün yetenekli çocukların aileleri için akademik zenginleştirmenin önemli olduğu ortaya çıkmıştır. Ailelerin ekstra zenginleştirme programları için en çok neyi dikkate aldıkları sorusuna ise öncelik sırasıyla; ücret, mesafe, program kalitesi, sınıf mevcudu ve okul/öğretmen olarak yanıt verdikleri, ekstra zenginleştirme programlarından ailelerin ilgilendikleri programların ise sırasıyla; yabancı dil, fen, müzik, güzel sanatlar, bilgisayar, edebiyat, kompozisyon yazma, beden eğitimi olduğu gözlenmiştir (akt. Şenol,2011).

BÖLÜM IV

ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Bu bölümde, araştırmanın modeli, evren ve örneklem, verilerin toplanması ve verilerin analizi ile ilgili bilgiler sunulmaktadır.

4.1 ARAŞTIRMANIN MODELİ

Sakarya Bilim ve Sanat Merkezi'ne devam eden üstün yetenekli çocukların anne babalarının karşılaştıkları güçlüklerin incelenmesine yönelik bu araştırmada, nitel araştırma yönteminin içerik analiz tekniği uygulanmıştır.

4.2 ARAŞTIRMANIN EVREN VE ÇALIŞMA GRUBU

Bu araştırmada, çocukları 2012-2013 öğretim yılında Sakarya Bilim ve Sanat Merkezi'ne devam eden 57 anne ve 51 babadan oluşan toplam 108 veliye ulaşılmıştır. Veri elde etmek için anket kullanılmıştır. Ankette velilerin demografik özellikleri ile ilgili soruların yanı sıra, velilerin üstün yetenekli bir çocuğa sahip olmakla ilgili olarak karşılaştıkları güçlükler, Sakarya Bilim ve Sanat Merkezi hakkındaki görüşleri ve çocuğun merkeze devamı ile ilgili karşılaştıkları güçlükler, bu konulardaki beklenti ve çözüm önerileri sekiz açık uçlu soru yoluyla belirlenmiştir. Bu sorular belirlenirken, bu alanla ilgili çeşitli konularda yazılmış eserlere ulaşıp, mevcut bilgi kaynaklarının gözden geçirilmesi ve ilgili yayınlara ulaşılması yanında, üstün yetenekli öğrencilerin anne babaları ve öğretmenleri ile yapılan görüşmelere dayalı düşünceler göz önünde bulundurulmuştur. Bunlardan başka Sakarya Bilim ve Sanat Merkezinde görev yapan bir uzmanın da görüşlerine başvurulmuştur.

4.3 VERİLERİN TOPLANMASI

Anne babalar, kendilerine kapalı zarf içerisinde verilen anket formlarını evlerinde doldurmuşlardır. Bunun için kendilerine iki haftalık süre verilmiş ancak bu süre içerisinde formların büyük bir kısmının düzenlenip geriye dönüşü sağlanamamıştır. Bu nedenle Merkez yönetimi ile görüşülüp formu düzenlemesi gereken ailelere tekrar ulaşılmış ve iki ay kadar bir sürede anket formlarının büyük bir kısmının geriye dönüşü sağlanmıştır. Araştırmanın iç geçerliğini artırmak amacıyla çalışma grubundaki bireylere müdahale edilmemiş ve velilerin hiç bir etki altında kalmadan anketi doldurmaları sağlanmıştır. Veriler anne babaların yazılı metinlerinden oluşturulmuştur. Veri toplama çalışmasında hatalar en aza indirgenmeye çalışılmış ve güvenilirliğin sağlanmasına özen gösterilmiştir.

4.4 VERİLERİN ANALİZİ

Elde edilen yazılı verilerin düzenlenmesinde “içerik analizi tekniği” kullanılmıştır. Öncelikle ankette her bir soruya verilen cevaplar kendi içlerinde olmak üzere okunmuş ve anlam benzerliği taşıyan yanıtlar aynı kategoride ele alınarak sınıflama yapılmıştır. Bu sınıflama ile temalar belirlenmiş ve her temayı oluşturan ifadeler de alt tema olarak düşünülmüştür. Her bir soruya verilen cevapların aynı ya da farklı oluşlarına bakılmaksızın toplam sayısı bulunmuş ve bunların temalar içinde olmak üzere kaç tanesinin alt tema olarak işlendiği frekans ve yüzdeleriyle ifade edilmiştir.

BÖLÜM V

BULGULAR VE YORUMLAR

Aşağıda anne babaların kişisel bilgilerine ilişkin bulgulara yer verilmiştir.

5.1 ANNE BABALARIN DEMOGRAFİK ÖZELLİKLERİ

Araştırmada yer alan anne babaların cinsiyet, eğitim durumları, meslekleri, yaşları ve aylık gelirleri gibi demografik özelliklerine ilişkin bilgiler tablolaştırılarak verilmiştir.

5.1.1 Cinsiyet

Tablo 1. *Anne Babaların Cinsiyetlere Göre Dağılımı*

	<i>f</i>	%
Anne	57	52,8
Baba	51	47,2
Toplam	108	100,0

Araştırma kapsamında üstün yetenekli çocukları olan 57 anne ve 51 babaya (6'sı anket formunu teslim etmemiştir) ulaşılmıştır.

5.1.2 Eğitim Durumu

Tablo 2. *Anne Babaların Eğitim Durumlarına Göre Dağılımı*

<i>Eğitim Durumu</i>	<i>f</i>	%
İlkokul	16	14,9
Ortaokul	7	6,4
Lise	24	22,2
Ön Lisans	11	10,1
Lisans	41	38,0
Yüksek Lisans	5	4,7
Doktora	4	3,7
Toplam	108	100,0

Üstün yetenekli çocukları olan anne babaların eğitim durumları incelendiğinde en fazla oranın lisans mezunları olduğu, bunu lise ve ilkokul mezunlarının izlediği görülmektedir.

5.1.3 Meslek

Tablo 3. *Anne Babaların Mesleklerine Göre Dağılımı*

<i>Meslek</i>	<i>f</i>	<i>%</i>
Akademisyen	4	3,7
Askeri Personel	2	1,9
Avukat	1	0,9
Çalışmıyor (anne)	25	23,1
Doktor	2	1,9
Emekli	5	4,7
İşçi	5	4,7
Memur	9	8,3
Mühendis	7	6,4
Öğretmen	19	17,6
Polis	2	1,9
Serbest Meslek	7	6,4
Diğerleri	20	18,5
Toplam	108	100,0

Araştırma kapsamında yer alan üstün yetenekli çocukları olan anne babaların meslekleri incelendiğinde en fazla oranı çalışmayan kesimin oluşturduğunu, bunu sırasıyla öğretmenlerin ve memurların izlediği görmekteyiz.

5.1.4 Yaş Aralığı

Tablo 4. *Anne Babaların Yaş Aralıklarına Göre Dağılımı*

<i>Yaş Aralığı</i>	<i>f</i>	<i>%</i>
25-29	1	0,9
30-34	13	12,0
35-39	45	41,7
40-44	31	28,7
44-49	14	13,0
50 ve yukarısı	4	3,7
Toplam	108	100,0

Üstün yetenekli çocukları olan anne babaların yaşları incelendiğinde en fazla oranın 35-39 yaş aralığında bulunduğu görülmektedir.

5.1.5 Aylık Gelir

Tablo 5. Anne Babaların Aylık Gelirlerine Göre Dağılımı

<i>Aylık Gelir (TL)</i>	<i>f</i>	<i>%</i>
500-1000	11	10,1
1000-1500	13	12,0
1500-2000	14	13,0
2000-2500	30	27,8
2500-3000	15	13,9
3000-3500	7	6,5
3500-4000	1	0,9
4000-4500	6	5,6
4500-5000	2	1,9
5000 +	9	8,3
Toplam	108	100,0

Anne babaların aylık gelirleri incelendiğinde birinci sırayı 2000-2500 TL aralığının, ikinci sırayı 2500-3000 TL aralığının ve üçüncü sırayı 1500-2000 TL aralığının aldığı görülmektedir.

5.2 BULGULAR

Üstün yetenekli çocukları olan anne babaların karşılaştıkları güçlükleri belirlemek amacıyla yapılan araştırmanın bu bölümünde velilerin üstün yetenekli bir çocuğa sahip olmakla ilgili olarak karşılaştıkları güçlükler, Sakarya Bilim ve Sanat Merkezi hakkındaki görüşleri ve çocuğun merkeze devamı ile ilgili karşılaşılan güçlükler, bu konulardaki beklenti ve çözüm önerilerine yönelik bulgular yer almaktadır.

5.2.1 Anne Babaların Üstün Yetenekli Bir Çocuğa Sahip Olmakla İlgili Yaşadığı Güçlükler

Üstün yetenekli bir çocuğa sahip olmakla ilgili yaşadığınız güçlükler nelerdir? Sorusuna verilen yanıtlar ile ilgili olarak yapılan çözümlenmelere ilişkin bulgular Tablo 'de temalar ve alt temalar olarak verilmiştir.

Tablo 6. “Üstün Yetenekli Bir Çocuğa Sahip Olmakla İlgili Yaşadığınız Güçlükler Nelerdir?” Sorusuna Verilen Yanıtlardan Elde Edilen Tema ve Alt Temalar

(Bu soruya verilen 146 benzer veya farklı cevap üzerinden yüzdelik oranlar belirlenmiştir)

Soru	Tema	Alt Tema	f	%
Üstün yetenekli bir çocuğa sahip olmakla ilgili yaşadığınız güçlükler nelerdir?	• İletişime yönelik güçlükler	*Arkadaş edinememe	1	0.68
		*Arkadaş ile uyumsuzluk	4	2.73
		*Çevresiyle uyumsuzluk	1	0.68
		*Diyalog kuramama	3	2.05
		*Aşırı güven	5	3.42
		*Kendini beğenme	1	0.68
		*Kardeş ile uyumsuzluk	1	0.68
		*Kuralları kabul etmeme	3	2.05
		*Bilmiş tavırlar	4	2.73
		*Zor ikna olma	4	2.73
		*Çok konuşma	1	0.68
		*Aşırı ısrar etme	4	2.73
	• Örgün eğitimle ilgili güçlükler	*Öğretmen beklentilerinin yüksekliği	1	0.68
		*Uygun olmayan eğitim programı	4	2.73
		*Okula uyum sağlayamama	5	3.42
		*Ödev yapmak istememe	5	3.42
		*Başarısızlığı kabul etmeme	2	1.37
		*Velilerden tepki alma	1	0.68
	• Farklı isteklere yönelik güçlükler	*Sürekli öğrenme arzusu	4	2.73
		*Sürekli ilgi bekleme	2	1.37
*Çok fazla soru sorma		16	10.97	
*Aşırı merak duygusu		12	8.22	
*Aşırı takdir duygusu		1	0.68	
*Alışılmışın dışında talepler		1	0.68	
• Aileyle ilgili yaşanan güçlükler	*Duygusal destek olamama	4	2.73	
	*Ekonomik destek yoksunluğu	2	1.37	
	*Çaresiz kalma	12	8.22	
	*Gelecek endişesi	3	2.05	
	*Yeterli bilgiye sahip olmama	1	0.68	
	*Sorulara cevap verememe	15	10,27	
• Çocukla ilgili yaşanan güçlükler	*Tehlikeli işlere kalkışma	1	0.68	
	*Aşırı hareketli olma	9	6.16	
	*Söyleneni red etme	1	0.68	
	*Mükemmeliyetçi olma	1	0.68	
	*Yaşından büyük davranma	2	1.37	
	*Aşırı memnuniyetsizlik	2	1.37	
	*Çabuk sıkılma	3	2.05	
	*Yorucu olma	4	2.73	
	TOPLAM			146

Çocukla iletişime yönelik yaşanan güçlükler

Anne babaların üstün yetenekli çocuklarıyla yaşadıkları güçlüklerden biri de onların iletişim yaşantılarıdır. Üstün yanlarının oluşturduğu farkındalık hissi, çocukta belirgin bir düzeyde kendine aşırı güven olarak kendini hissettirmekte ve bu durum arkadaş ilişkilerine yansımaktadır. Bu nedenle üstün çocuk arkadaş edinememe ve arkadaşlık kursa bile devam ettirememe tehlikesiyle karşı karşıya kalmaktadır. Ayrıca çevreyle uyumsuzluk olarak kendini gösteren bu durum evde kardeşler arasında da devam edebilmekte ve diyalog kurmada zorlanma gibi bir sıkıntıyı beraberinde getirmektedir. İletişim sürecinde kuralları kabul etmeme, bilmiş tavırlar takınma, zor ikna olma, aşırı ısrarcı olma gibi güçlükler de üstün çocuğun iletişim becerilerine olumsuz bakış açısı oluşturan sonuçlar karşımıza çıkmaktadır.

Örgün eğitimle alakalı güçlükler

Üstün yetenekli birey olmanın toplumda oluşturduğu algısal sonuçlar, doğal olarak beklentilerin de yüksek tutulmasına neden olmaktadır. Yüksek beklenti ve standartlar sadece çocuğun yakın çevresiyle sınırlı kalmayıp, okulundaki arkadaşları ve öğretmenlerini de kapsamaktadır. Araştırma, üstün çocukların sahip oldukları mental yapıya ve özel yetenek alanlarına cevap veremeyen örgün eğitim uygulamaların, onların okula uyum sağlayamama, ödev yapmak istememe, diğer çocukların anne ve babalarından tepki alma gibi sonuçları beraberinde getirdiğini ortaya çıkarmıştır. Ayrıca başarısızlığı kabul etmeme gibi bir duygunun da güçlükler arasında yer aldığı anlaşılmaktadır.

Aileyle ilgili yaşanan güçlükler

Anne babaların çocuklarıyla yaşadıkları güçlükleri değerlendirirken, kendilerinden kaynaklanan güçlükleri de yaşadıkları saptanmıştır. Duygusal destek olamama, ekonomik destek yoksunluğu, büyük oranda çaresiz kalma ve sorulan sorulara cevap verememe, çocuklarıyla ilgili gelecek endişesi taşıma, üstün yetenekle ilgili yeterince bilgili olamama gibi konularda anne babaların güçlük yaşadıkları anlaşılmaktadır.

Çocukla ilgili yaşanan güçlükler

Anne babaların çocuğun davranışlarından kaynaklanan güçlükler karşısında da zorlandıkları anlaşılmıştır. Buna göre çocukların; büyük oranda aşırı hareketli ve yorucu olmaları, aynı şekilde çabuk sıkılmaları, tehlikeli işlerle uğraşmaları,

söyleneni genellikle yapmamaları, mükemmeliyetçi olmaları, yaşlılarından büyük davranmaları ve aşırı memnuniyetsizlik gibi davranışlarından ötürü anne babaların zorlandığı görülmektedir.

Farklı isteklere yönelik güçlükler

Anne babaların yukarıda sıralanan güçlüklerin dışında da çocukların farklı isteklerinden kaynaklanan güçlükler yaşadıkları saptanmıştır. Çocukların sürekli öğrenme arzuları, ilgi beklentileri, aşırı düzeyde denilebilecek sayıda soru sormaları ve aşırı merak duygusu taşımaları, takdir edilme duygusu ve alışılmışın dışındaki talepleri karşısında anne babaların zorluk yaşadıkları anlaşılmaktadır.

5.2.2 Anne Babaların Bilim ve Sanat Merkezi İle İlgili Görüşleri

Bilim ve Sanat Merkezi ile ilgili görüşleriniz nelerdir? Sorusuna verilen yanıtlar ile ilgili olarak yapılan çözümlenmelere ilişkin bulgular Tablo 7’de temalar ve alt temalar olarak verilmiştir.

Tablo 7. “Bilim ve Sanat Merkezi ile İlgili Görüşleriniz Nelerdir?” Sorusuna Verilen Yanıtlardan Elde Edilen Tema ve Alt Temalar

(Bu soruya verilen 139 benzer veya farklı cevap üzerinden yüzdelik oranlar belirlenmiştir)

Soru	Tema	Alt Tema	f	%
Bilim ve sanat merkezi ile ilgili görüşleriniz nelerdir?	• Eğitim öğretim ortamına yönelik görüşler	*Yetersiz laboratuvar	1	0.72
		*Yetersiz oyun alanı	4	2.88
		*Yetersiz araç-gereç	6	4.31
		*Öğretmen yetersizliği	4	2.88
	• Bilgilendirmeye yönelik görüşler	*Süreçte geri bildirim eksikliği	2	1.44
		*İnternet üzerinden bilgilendirme eksikliği	1	0.72
		*Tanıtım eksikliği	6	4.31
		*Program içeriğinin anne babalarca yeterince bilinmemesi	4	2.88
	• BİLSEM’in desteklenmesine yönelik görüşler	*Milli Eğitim Bakanlığının yetersiz desteği	4	2.88
		*Yerel yönetimlerin yetersiz desteği	3	2.16
		*Velilerle işbirliğinde eksikliği	5	3.60
	• Programa yönelik görüşler	*Etkinliklerden hoşlanılması	14	10.07
		*Heyecan verici uygulamalar	2	1.44
		*Özgüven Geliştirici Olması	6	4.31
		*Farklı yeteneklere hitap eden etkinlikler	17	12.23
		*Okul başarısına katkı	3	2.16

• BİLSEM'e yönelik görüşler	*Tam gün eğitim verilmemesi	3	2.16
	*Yararlı bir kurum olarak kabul etme	38	27.34
	*Okul ortamından farklılık	3	2.16
	*Çocukların geleceğine güvenle bakılmasına yardımcı olması	7	5.03
	*Etkinlik saatinin azlığı		
	*Diğer özel çocuklarla birlikte olunabilmesi	3	2.16
		3	2.16
TOPLAM		139	100.00

Eğitim öğretim ortamına yönelik görüşler

Anne babaların çocuklarının devam ettiği bilim ve sanat merkezinde laboratuvar donanımını yetersiz buldukları saptanmıştır. Ayrıca büyük oranda yetersiz oyun alanı, yetersiz teknolojik araçlar ve öğretmen yetersizliği gibi konularda da sorunlar yaşadıkları anlaşılmıştır.

Bilgilendirmeye yönelik görüşler

Anne babalar kendilerinin süreç hakkında bilgilendirilmeleri hususunda da zorluklar yaşadıklarını belirtmişlerdir. Buna göre süreçte geri bildirim eksikliği, internet üzerinden bilgilendirme eksikliği, tanıtım eksikliği ve programların yeterince anlaşılamadığı hususlarında zorluk yaşadıkları saptanmıştır.

Bilim ve sanat merkezinin desteklenmesine yönelik görüşler

Anne babaların bilim ve sanat merkezinin desteklenmesi hususunda eksikliklerin bulunduğunu belirtmişlerdir. Milli Eğitim Bakanlığının yetersiz desteği, yerel yönetimlerin yetersiz desteği ve velilerin işbirliğinde yetersiz kalışları bilsemin desteklenmesinde yaşanan zorluklar olarak saptanmıştır.

Programa ve bilim ve sanat merkezine yönelik görüşler

Tüm bu yaşanan eksiklik ve zorlukların yanında anne babalar, bilim ve sanat merkezinde uygulanan etkinliklerin verimli geçtiğine inanmaktadırlar. Ayrıca uygulamaların heyecan verici mahiyette olduğunu, büyük oranda farklı yeteneklere hitap eden etkinliklerin gerçekleştiğini ve çocuklarının okul başarılarına olumlu yansıdığını belirtmektedirler. Ayrıca anne babaların çocuklarının bilim ve sanat merkezinde tam gün eğitim almalarını istedikleri, bilsemin okul ortamından farklı oluşu, çocuklar için büyük bir fırsat oluşturması açısından da önemli gördükleri

saptanmıştır. Ancak etkinlik saatlerinin azlığı, anne babalar için bir yetersizlik unsuru olarak görülmektedir.

5.2.3 Anne Babaların Çocuklarıyla İle İlgili Yaşadıkları Güçlüklere Yönelik Bilim ve Sanat Merkezinden Beklentileri

Çocuğunuzla ilgili yaşadığınız güçlüklere yönelik bilim ve sanat merkezinden beklentileriniz nelerdir? Sorusuna verilen yanıtlar ile ilgili olarak yapılan çözümlemelere ilişkin bulgular Tablo'de temalar ve alt temalar olarak verilmiştir.

Tablo 8. “Çocuğunuzla İlgili Yaşadığınız Güçlüklere Yönelik Bilim ve Sanat Merkezinden Beklentileriniz Nelerdir?” Sorusuna Verilen Yanıtlardan Elde Edilen Tema ve Alt Temalar (Bu soruya verilen 101 benzer veya farklı cevap üzerinden yüzdelik oranlar belirlenmiştir)

Soru	Tema	Alt Tema	f	%
Çocuğunuzla ilgili yaşadığınız güçlüklere yönelik bilim ve sanat merkezinden beklentileriniz nelerdir?	• İlgi ve yeteneklere yönelik beklentiler	*İlgi ve yeteneklerin fark edilmesi	17	16.83
		*Yetenekleri doğrultusunda gelişmesi	16	15.84
		*Doğru yönlendirme yapılması	6	5.95
		*Merak uyandırıcı çalışmalar yapılması	11	10.89
	• Gelişim alanlarına yönelik beklentiler	*Özgüven gelişiminin sağlanması	3	2.97
		*Zayıf yönlerin fark edilmesi	1	0.99
		*Her türlü gelişim alanına katkı sağlanması	4	3.96
		*Sosyal etkinliklerin artırılması	4	3.96
		*Sosyalleşmelerine yönelik çalışmalar yapılması	4	3.96
		*Vatandaşlık bilincinin kazandırılması	2	1.98
	• Örgün eğitime yönelik beklentiler	*Eksik konu takviyesi	3	2.97
		*Meslek seçimine katkı sağlanması	3	2.97
		*Okul başarısına katkı sağlanması	2	1.98
		*Geleceğe yönelik mesleki planlamaya katkı sağlanması	3	2.97
	• Bilseme yönelik beklentiler	*Tam gün eğitim verilmesi	4	3.96
		*Öğrenci görüşmelerin sıkça yapılması	1	0.99
*Anne babanın süreçle ilgili bilgilendirilmesi		10	9.90	
*Anne baba tutumlarına yönelik bilgilendirilme yapılması		7	6.93	
TOPLAM			101	100.00

İlgi ve yeteneklere yönelik beklentiler

Anne babaların çocuklarıyla ilgili yaşadıkları güçlüklerle yönelik olarak; çocuklarının ilgi ve yeteneklerinin fark edilmesi, yetenekleri doğrultusunda gelişimlerinin sağlanması, doğru yönlendirmelerin yapılması ve merak uyandırıcı çalışmaların yapılması hususlarında beklentilerinin bulunduğu saptanmıştır.

Gelişim alanlarına yönelik beklentiler

Anne babaların çocuklarının her türlü gelişimleri konularında da beklentilere sahip oldukları anlaşılmaktadır. Buna göre; özgüven gelişimi, zayıf yönlerinin fark edilmesi, her türlü gelişim alanlarına katkı sağlanması, sosyal etkinliklerin artırılması, vatandaşlık bilincinin kazandırılması ve sosyalleşmelerine yönelik çalışmaların yapılması anne babaların beklentileri olarak göze çarpmaktadır.

Örgün eğitime yönelik beklentiler

Anne babaların bilim ve sanat merkezinden, çocuklarının devam ettikleri örgün eğitim sürecine de katkı bekledikleri ortaya çıkmıştır. Bu beklentiler şöyle sıralanmıştır; eksik konuların takviyesi, meslek seçimine katkı sağlanması, okul başarısına katkı sağlanması ve geleceğe yönelik mesleki planlamaya katkı sağlamasıdır.

Bilim ve sanat merkezine yönelik beklentiler

Çalışmada, anne babaların; bilsemde tam gün eğitim verilmesi, öğrenci görüşmelerin sıkça yapılması, büyük oranda kendilerinin süreç hakkında bilgilendirilmeleri ve anne baba tutumlarına yönelik bilgilendirilmeleri gibi beklentilerinin bulunduğu saptanmıştır.

5.2.4. Anne Babaların Çocuklarıyla İlgili Yaşadıkları Güçlüklerle Yönelik Çözüm Önerileri

Çocuğunuzla ilgili yaşadığınız güçlüklerle yönelik çözüm önerileriniz nelerdir? Sorusuna verilen yanıtlar ile ilgili olarak yapılan çözümlemelere ilişkin bulgular Tablo'de temalar ve alt temalar olarak verilmiştir.

Tablo 9. “Çocuğunuzla İlgili Yaşadığınız Güçlüklere Yönelik Çözüm Önerileriniz Nelerdir?” Sorusuna Verilen Yanıtlardan Elde Edilen Tema ve Alt Temalar

(Bu soruya verilen 48 benzer veya farklı cevap üzerinden yüzdelik oranlar belirlenmiştir)

Soru	Tema	Alt Tema	f	%
Çocuğunuzla ilgili yaşadığınız güçlüklere yönelik çözüm önerileriniz nelerdir?	• Bilsemle ilgili çözüm önerileri	*Araştırma yapmaya yönlendirme	2	4.17
		*Anne babaya yönelik seminerler	12	25.00
		*Kurs ve kampların düzenlenmesi	2	4.17
		*Çocuklarla bireysel görüşmelerin artırılması	3	6.25
		*Sportif faaliyetlerin düzenlenmesi	1	2.08
		*Bilim ve Sanat Merkezinin katkılarının artırılması	4	8.33
		*Çocuğun kendini ifade edebileceği ortamların oluşturulması	2	4.17
	• MEB ile ilgili çözüm önerileri	*Uzman yardımı	8	16.67
		*Tam zamanlı Bilsemler	4	8.33
		*Devlet ödeneklerinin artırılması	1	2.08
	• Genel çözüm önerileri	*Eğitim sürecine ailenin daha çok katılımı	1	2.08
		*Anne baba çocuk iletişimde uygun tekniklerin öğretilmesi	1	2.08
		*Ailelerin sıkça bir araya getirilmesi	2	4.17
		*Öğretmenlerin empati yapması	1	2.08
	• Örgün eğitim ile ilgili çözüm önerileri	*Öğretmenlerin sabırla yaklaşımı	2	4.17
		*Bilsem okul arasında sağlıklı zaman yönetimi	2	4.17
TOPLAM			48	100.00

Bilim ve sanat merkezi ile ilgili çözüm önerileri

Anne babaların çocuklarıyla ilgili yaşadıkları güçlüklere yönelik çözüm önerilerinden bilim ve sanat merkeziyle alakalı olanlar şöyle sıralanmıştır. Çocukların araştırma yapmaya yönlendirilmeleri, büyük oranda anne babaya yönelik seminerler, çocuklara yönelik kurs ve kampların düzenlenmesi, çocuklarla bireysel görüşmelerin artırılması ve sportif faaliyetlerin düzenlenmesidir.

MEB ile ilgili çözüm önerileri

Anne babalar, çocuklarıyla ilgili yaşadıkları güçlüklerle yönelik çözüm önerilerinden Milli Eğitim Bakanlığı ile alakalı olanları şöyle belirtmişlerdir. Çocuklarına yönelik uzman yardımı, tam zamanlı bilim ve sanat merkezleri ve devlet ödenek artırımı.

Genel çözüm önerileri

Araştırmada anne babaların; eğitim sürecine ailenin de daha çok katılımının sağlanması, anne babalara çocuk iletişimde uygun tekniklerin öğretilmesi ve ailelerin kendi aralarında sıkça bir araya gelmelerinin sağlanması gibi genel çözüm önerileri de saptanmıştır.

Örgün eğitim ile ilgili çözüm önerileri

Anne babaların yaşanan güçlüklerin azaltılmasına ilişkin olarak, çocuklarının devam ettiği örgün eğitim kurumlarına yönelik çözüm önerileri de saptanmıştır. Bunlar; öğretmenlerin empati yapmaları, öğretmenlerin çocuklara sabırla yaklaşmaları ve bilim ve sanat merkezi ile okul arasında sağlıklı zaman yönetimidir.

5.2.5 Anne Babaların Çocuğunun Bilim ve Sanat Merkezine Devamı İle İlgili Yaşadığı Güçlükler

Çocuğunuzun bilim ve sanat merkezine devamı ile ilgili yaşadığınız güçlükler nelerdir? Sorusuna verilen yanıtlar ile ilgili olarak yapılan çözümlenmelere ilişkin bulgular Tablo'da temalar ve alt temalar olarak verilmiştir.

Tablo 10. “Çocuğunuzun Merkeze Devamı ile İlgili Yaşanan Güçlükler Nelerdir?” Sorusuna Verilen Yanıtlardan Elde Edilen Tema ve Alt Temalar

(Bu soruya verilen 87 benzer veya farklı cevap üzerinden yüzdelik oranlar belirlenmiştir)

Soru	Tema	Alt Tema	f	%
Çocuğunuzun bilim ve sanat merkezine devamı ile ilgili yaşadığınız güçlükler nelerdir?	• Örgün eğitim yönünden yaşanan güçlükler	*Okulda bazı derslere katılamaması	12	13.79
		*Okul başarısında düşüş yaşanması	4	4.60
		*SBS ye hazırlanamaması	2	2.30
		*Okul ödevlerini yapacak zamanı kalmaması	3	3.45
	• Ulaşım yönünden yaşanan güçlükler	*Gidiş-gelişlere refakat edilmesi	9	10.34
		*İlçelerden ulaşımın zor olması	8	9.19
		*Ulaşımın uzun zaman alması	5	5.75
		*Taşımalı eğitime gerek duyulması	5	5.75
	• Anne babaların yaşadığı güçlükler	*Ulaşımın zaman kaybına neden olması	7	8.04
		*Çalışan anne babaların sürekli izin almak zorunda kalmaları	2	2.30
		• Çocuk açısından yaşanan güçlükler	*Sosyal faaliyetlere zaman ayırlamaması	2
	*Bazen etkinliklere katılmak istenmemesi		5	5.75
	• Bilim ve sanat merkezi açısından yaşanan güçlükler	*Hafta sonu etkinliklerinin olmaması	9	10.34
		*Uygulamaların daha ilgi çekici hale getirilmesi	1	1.16
	TOPLAM			87

Örgün eğitim yönünden yaşanan güçlükler

Anne babalar çocuklarının merkeze devamı ile ilgili yaşadıkları güçlüklerin devam ettikleri örgün eğitim kurumundaki süreci de olumsuz etkilediğini belirtmektedir. Çocuklarının bilseme devam edebilmeleri için okuldaki bazı derslere katılamadıklarını, okul başarısında düşüş yaşadıklarını, SBS ye hazırlanamadıklarını ve okul ödevlerini yapacak zamanı bulamadıklarını bildirmektedirler.

Ulaşım yönünden yaşanan güçlükler

Çalışmada, anne babaların ulaşım yönünden de zorluk yaşadıkları saptanmıştır. Anne babalar çocuklarının bilim ve sanat merkezine gidiş gelişlerine refakat etmek zorunda kaldıklarını, ilçelerden merkeze ulaşımın güç olduğunu, ulaşımın zaman

aldığını, taşımali eğitime ve büyük oranda servis uygulamasına gerek duyduklarını belirtmişlerdir.

Anne babaların yaşadığı güçlükler

Anne babalar çocuklarının bilim ve sanat merkezine gidiş gelişlerinde yanlarında bulunmaları gerektiğinden genel zamanlarından kayıp söz konusu olduğunu düşünmekte. Ayrıca çalışan anne babalar bu refakat dolayısıyla sürekli çalıştıkları iş yerinden izin almak zorunda kaldıklarını belirtmektedirler.

Çocuk açısından yaşanan güçlükler

Anne babalar çocuklarının merkeze devamının çocuklarının sosyal faaliyetlere zaman ayıramadıklarına neden olduğunu, ayrıca çocuklarının bazı etkinliklere katılmak istememelerini çocukları açısından yaşanan bir güçlük olarak görmektedirler.

Bilim ve sanat merkezi açısından yaşanan güçlükler

Anne babalar, çocuklarının bilim ve sanat merkezine devam etmede yaşadıkları zorlukların bazılarının bilim ve sanat merkezinden kaynaklandığını, hafta sonu etkinlik yapılmadığını ve uygulamaların daha ilgi çekici hale getirilmeleri gerektiğini belirtmişlerdir.

5.2.6 Anne Babaların Çocuklarının Bilim ve Sanat Merkezine Devamı ile İlgili Yaşadıkları Güçlüklere Yönelik Beklentileri

Çocuğunuzun devamı ile ilgili yaşadığınız güçlüklere yönelik bilim ve sanat merkezinden beklentileriniz nelerdir? Sorusuna verilen yanıtlar ile ilgili olarak yapılan çözümlenmelere ilişkin bulgular Tablo'de temalar ve alt temalar olarak verilmiştir.

Tablo 11. “Çocuğunuzun Bilim ve Sanat Merkezine Devamı İle İlgili Yaşadığı Güçlüklere Yönelik Bilim ve Sanat Merkezinden Beklentileriniz Nelerdir?” Sorusuna Verilen Yanıtlardan Elde Edilen Tema ve Alt Temalar

(Bu soruya verilen 25 benzer veya farklı cevap üzerinden yüzdelik oranlar belirlenmiştir)

Soru	Tema	Alt Tema		%
Çocuğunuzun BİLSEM’e devamı ile ilgili yaşadığımız güçlüklere yönelik bilim ve sanat merkezinden beklentileriniz nelerdir?	• İşleyişe yönelik beklentiler	*Çocuğa uygun etkinlik saati planlaması yapmalı	1	4.00
		*Sosyal etkinliklere daha fazla yer vermeli	1	4.00
		*Okul derslerine yardımcı olunmalı	1	4.00
		*Etkinlikler hafta sonu yapılmalı	9	36.00
		*Etkinliklerin okul zamanlarına rastlamamalı	3	12.00
	• Ulaşımaya yönelik beklentiler	*Bilsem ulaşım sıkıntılarını ilgili bakanlığa iletmeli	2	8.00
	*Bilsem ulaşım sıkıntısıyla daha yakından ilgilenmeli	8	32.00	
TOPLAM			25	100.00

İşleyişe yönelik beklentiler

Anne babaların çocuklarının bilim ve sanat merkezine devamlarında işleyişe yönelik olarak beklentilerinin olduğu saptanmıştır. Buna göre; çocuğun devam ettiği örgün eğitim programına göre etkinlik planlamalarının yapılması, sosyal etkinliklere daha fazla yer verilmesi, çocuğun okul derslerine yardımcı olunması ve büyük oranda etkinliklerin hafta sonu yapılması beklentiler arasında yer almaktadır.

Ulaşımaya yönelik beklentiler

Anne babaların, bilim ve sanat merkezinden ulaşımaya yönelik beklentileri de bulunmaktadır. Bu beklentilerden birincisi, bilsemin yaşanan ulaşım sıkıntısını bakanlığa iletmesi, diğeri de bilsemin ulaşım sıkıntısıyla daha yakından ilgilenmesidir.

5.2.7 Anne Babaların Çocuklarının Bilim ve Sanat Merkezine Devamı ile İlgili Yaşadıkları Güçlüklere Yönelik Çözüm Önerileri

Çocuğunuzun devamı ile ilgili yaşadığımız güçlüklere yönelik çözüm önerileriniz nelerdir? Sorusuna verilen yanıtlar ile ilgili olarak yapılan çözümlenmelere ilişkin bulgular Tablo’de temalar ve alt temalar olarak verilmiştir.

Tablo 12. “Çocuğunuzun Merkeze Devamı ile İlgili Yaşadığınız Güçlüklerle Yönelik Çözüm Önerileriniz Nelerdir?” Sorusuna Verilen Yanıtlardan Elde Edilen Tema ve Alt Temalar (Bu soruya verilen 53 benzer veya farklı cevap üzerinden yüzdelik oranlar belirlenmiştir)

Soru	Tema	Alt Tema	f	%	
Çocuğunuzun devamı ile ilgili yaşadığınız güçlüklerle yönelik çözüm önerileriniz nelerdir?	• Bilseme yönelik çözüm önerileri	*Hafta sonu eğitim yapılmalı	6	11.32	
		*Bazı günler tam gün eğitim yapılmalı	1	1.88	
		*Bilsem okul olmalı	2	3.78	
		*Her ilçeye bilsem açılmalı	1	1.88	
		*Giriş çıkış saatlerinde düzenleme yapılmalı	2	3.78	
	• Ulaşımaya yönelik çözüm önerileri	*Ulaşım “taşımaya eğitim” kapsamına alınmalı	11	20.75	
		*Bilsem servis uygulaması yapılmalı	28	52.83	
		*Bilsem ulaşım sorununu bakanlığa iletmeli	2	3.78	
	TOPLAM			53	100.00

Bilim ve sanat merkezine yönelik çözüm önerileri

Hafta sonu eğitim yapılması, bazı günlerde tam zamanlı eğitim yapılması, bilsemin okul olması ve her ilçeye bilsem açılması gibi konularda anne babaların çocuklarının bilim ve sanat merkezine devamına ilişkin olarak, bilim ve sanat merkezine yönelik çözüm önerileri de saptanmıştır.

Ulaşımaya yönelik çözüm önerileri

Anne babaların çocuklarının bilseme ulaşımalarının taşımaya eğitim kapsamına ele alınması ve bilsemin servis uygulaması yapmasına yönelik çözüm önerileri de saptanmıştır.

5.2.8 Anne Babaların Diğer Yaşadıkları Güçlükler ve Bunlara Yönelik Çözüm Önerileri

Bunların dışında yaşadığınız güçlükler ve bunlara yönelik çözüm önerileriniz nelerdir? Sorusuna verilen yanıtlar ile ilgili olarak yapılan çözümlemelere ilişkin bulgular Tablo’de temalar ve alt temalar olarak verilmiştir.

Tablo 13. “*Bunların Dışında Yaşadığınız Güçlükler ve Bunlara Yönelik Çözüm Önerileriniz Nelerdir?*” Sorusuna Verilen Yanıtlardan Elde Edilen Tema ve Alt Temalar

(*Bu soruya verilen 12 benzer veya farklı cevap üzerinden yüzdelik oranlar belirlenmiştir*)

<i>Soru</i>	<i>Öneriler</i>	<i>f</i>	<i>%</i>
Bunların dışında yaşadığınız güçlükler ve bunlara yönelik çözüm önerileriniz nelerdir?	*Bilsemin okullarda tanıtımı yapılmalı	1	8.33
	*Yaz kampları düzenlenmeli	1	8.33
	*Hafta sonu geziler düzenlenmeli	1	8.33
	*Okul öğretmenlerine eğitim verilmeli	3	25.02
	*İller arasında bilsem öğrencilerinin tanışması sağlanmalı	1	8.33
	*Spor kursları düzenlenmeli	1	8.33
	*Aileler etkinliklerden haberdar edilmeli	2	16.67
	*Sanat ve spor alanlarına yer verilmeli	1	8.33
	*Çocukların gelişimleriyle ilgili daha çok bilgi verilmeli	1	8.33
	TOPLAM		12

BÖLÜM VI.

SONUÇ TARTIŞMA VE ÖNERİLER

a. SONUÇ VE TARTIŞMA

Araştırmada elde edilen bulgular incelendiğinde üstün yetenekli çocukların çok sayıda ve sıklıkla soru sordukları anlaşılmaktadır. Ayrıca aşırı merak duygusuna sahip oldukları, normalden daha hareketli oldukları da elde edilen bulgular arasında yer almaktadır. Karakuş'un (2009) yaptığı araştırmaya göre, üstün yetenekli çocukların çok fazla soru sorduğu, bu soruların bilgiyi derinlemesine öğrenmeye yönelik olarak neden? nasıl? niçin? soruları biçiminde ve çok çeşitli konulara yönelik olduğu görülmektedir. Tucker'e (1997) göre de üstün yetenekli çocuklar çok meraklıdırlar. İlgilendikleri konuya karşı dikkatlerini yoğun bir şekilde yönlendirebilirler ve ayrıca problem çözme becerileri son derece gelişmiştir.

Araştırmada anne babaların üstün yetenekli çocuklarının bir çok sorusuna cevap veremedikleri ve çoğunlukla bu durum karşısında kendilerini çaresiz hissettikleri anlaşılmaktadır.

Anne babaların sosyo-kültürel ve sosyo-ekonomik nedenlerden dolayı çocuklarının gereksinimlerini karşılamada güçlükler yaşadıkları, çocuklarının gelişimlerine destek olamadıkları araştırma sonuçlarından görülmektedir.

Diğer yandan üstün yetenekli çocukların verilen cevapları yeterli görmedikleri ve ikna olmadıkları anne babaları tarafından belirtilmektedir. Bu durumun en belirgin sonuçlarından biri de kuşkusuz, anne babalarda çaresizlik duygusu yaşattığı ve bu sürecin kendileri açısından oldukça yorucu olduğudur.

Çalışmanın, üstün yetenekli çocuk açısından bir sonucu da okul programına uyum sağlamada zorluk yaşamaları ve ev ödevlerini yapmak istememeleridir. Normal yetenek gruplarına göre planlanmış ve ortam düzenlemesi yapılmış eğitim

yaşantılarının, üstün yetenekli çocuklara hitap etmediği, ihtiyaçlarını karşılamadığı düşünüldüğünde, bu çocukların normal okul programına uyum sağlayamamasını olağan karşılamak gerekir.

Ayrıca üstün yetenekli çocukların sahip oldukları aşırı güven, kendini beğenme, aşırı mükemmeliyetçilik, başarısızlığı kabul etmeme ve bilgiçlik taslama gibi özellikler nedeniyle arkadaşlarıyla ve çevresiyle iletişim problemleri yaşadıkları araştırma sonuçlarından anlaşılmaktadır. Karakuş'a (2009) göre; üstün yetenekli çocukların ortak özelliklerinden biri kendi potansiyelinin farkında olma niteliği ile ilgili olarak kendini özel ve farklı görmeleridir. Stuart ve Beste'ye (2008) göre mükemmeliyetçi özellikleri nedeni ile üstün yetenekli çocuklar başkalarından beklentilerinde genellikle aradıklarını bulamazlar ve mükemmel doğru bir çekim gücü onların çoğunlukla yalnız kalmalarına neden olur.

Anne babalar, akranlarına oranla farklı özellikler gösteren üstün yetenekli çocuklarının her türlü gelişimine yönelik destek veremediklerinden yakınmaktadırlar. Bu durumun onlarda çocuğun geleceğine ilişkin kaygılar oluşturduğu araştırma sonuçlarından anlaşılmaktadır.

Anne babalar bilim ve sanat merkezinin yararlı bir kurum olduğunu düşünmektedirler. Normal örgün eğitim kurumlarının bilgiyi ve başarıyı temel alan yaklaşımı içinde yeteneklerini fark ettiremeyen ve geliştiremeyen üstün yetenekli çocukları için bilim ve sanat merkezini büyük bir şans olarak görmektedirler. Zaten araştırma sonucu, anne babaların bu merkezleri çok büyük bir oranda çocuklarının ilgi/yeteneklerini keşfeden ve geliştiren bir eğitim kurumu olarak görmeleri bu yaklaşımı daha da destekler mahiyettedir.

George (2003)'e göre üstün yetenekli öğrenciler için uygulanacak programlarda, öğretmenlerin özel çalışmalarda öğrencilerin etkinlikte sıkılmasına sebep olacak uygulamalardan uzak durması gerekir. Araştırma üstün yetenekli çocukların bilim ve sanat merkezinde gerçekleştirilen etkinliklerden oldukça hoşlandıklarını göstermektedir. Bu durum çocukların yeteneklerine odaklı bir eğitim programının uygulanması ile doğrudan ilişkili olduğu inancını güçlendirmektedir. Ford (2004)'a göre de üstün yetenekli öğrencilerin farklılıklarını ortaya koyabilecek öğretmenler tarafından fırsatlar hazırlanmalıdır.(akt: Ercan, 2004)

Ablard ve Parker'ın (1997) yaptıkları çalışmanın bulgularına göre; akademik açıdan üstün yetenekli çocukların ebeveynlerinin tamamen akademik başarıya odaklanmış olduklarını, ebeveynlerin mükemmeliyetçi tutumlarının çocukların yüksek hedefler belirlemesini sağladığını, ebeveynlerin yüksek düzeydeki beklentilerinin üstün yetenekli çocukları olumsuz etkilediğini ortaya koymuştur. Başarıya odaklanmış bir eğitim modelinde belirlenen yüksek hedeflere ulaşamayan üstün yetenekli çocukların özgüven kayıpları yaşayacakları muhakkaktır. Anne babalar, bilim ve sanat merkezi uygulamalarının çocuklarındaki eksik güven duygusunu geliştirdiğini belirtmişlerdir. Çocuğa olumlu değişim olarak yansıyan bu durumun çocukların yeteneklerini temel alan bir eğitim anlayışının sonucu olarak değerlendirmek pek de yanlış olmasa gerek. Ayrıca anne babaların çocuklarının bilim ve sanat merkezinde diğer üstün yetenekli çocuklarla birlikte olmasını, onların açısından bulunmaz bir fırsat olarak değerlendirmektedirler. Ülkemizde yapılan araştırmalar Şahin'e (1995) göre kendine saygı ve özgüven açısından üstün yeteneklilerin normal çocuklardan daha düşük düzeyde bulunduğuna işaret etmektedir.

Anne babalar, bilim ve sanat merkezi uygulamasının çocuklarının akademik başarısına da olumlu katkılar sağladığını belirtmişlerdir.

Özel eğitim kurumunun fiziki şartlarının yeterliliği de üstün yetenekli öğrencilerin beklentilerine göre önem teşkil etmektedir. Üstün yetenekli öğrenciler için bina içerisinde teknolojik imkanların yeterli olması, ilgi merkezlerinin olması, bilim ve sanata uygun farklı uyarıcıların oluşturulması gerekmektedir (Dinnocenti, 1998). Araştırma bulguları, bilim ve sanat merkezinin araç gereç ve diğer eğitim meteryalleri açısından yetersiz kaldığını göstermektedir. Eğitim donanımı yetersizliğinin giderilmesinde yerel yönetimlerin öncelikli görev alması gerektiğini belirten anne babalar, Milli Eğitim Bakanlığı'nın da bu süreçte etkili olmasını beklemektedirler. Karakuş'a (2009) göre de, anne babaların merkezin donanımı ve çeşitli eksikliklerine yönelik beklentileri olduğu saptanmıştır. Bunlar, bilim ve sanat merkezinin daha donanımlı bir binaya taşınması, güvenlik, spor tesisleri bulunması biçimindeki beklentiler olarak sıralanabilir.

Anne babalar, herşeye rağmen bilim ve sanat merkezinde uygulanan eğitim programından habersiz olduklarını, kendileriyle daha sık işbirliği yapılması gerektiğini, merkezi çok fazla tanımadıklarını ve öğretmen sayısının yeterli

olmadığını söylemektedirler. Karakuş'a (2009) göre de anne babalar Bilim ve Sanat Merkezi tarafından geribildirim verilmemesi karşısında belirsizlik yaşadıklarını belirtmektedir.

Çocuklarının devam ettikleri örgün eğitim kurumuna nazaran daha bir heyecanla eğitim yaşantısı elde ettikleri bilim ve sanat merkezinde, haftada sadece bir kaç saat eğitim alabilmelerini büyük bir sorun olarak gören anne babalar, bu kurumu tam zamanlı eğitim veren bir kuruma dönüştürülmesini talep etmektedirler. Bildiren ve Türkkani'na (2013) göre, çalışmanın örneklem grubunda yer alan üstün yetenekli öğrenciler, BİLSEM'de yapılmasını istediğiniz değişiklikler sorusuna (%15) BİLSEM'de geçirilen zamanın arttırılması şeklinde cevap vermişlerdir.

Araştırmanın sonuçlarından elde edilen bulgular değerlendirildiğinde, anne babaların üstün yetenekli çocuklarının devam ettikleri bilim ve sanat merkezlerinden farklı beklentilere sahip oldukları anlaşılmıştır. Öncelikle, anne babalar yoğun bir oranda bilim ve sanat merkezinden çocuklarının yeteneklerini fark etmelerini ve sonra bunların doğru bir şekilde geliştirilmelerini talep etmektedirler. Aslında bu yaklaşım bir şekilde bilim ve sanat merkezinin işlevinin anne ve babalar tarafından fark edildiğinin bir göstergesi de olmaktadır. Karakuş'a (2009) göre, anne babaların çocuklarının ilgi ve yetenekleri doğrultusunda eğitim görmeleri ve yönünde beklentilerinin olduğu saptanmıştır. Bu görüşlerden bazıları çocukların ilgi ve yetenek alanları doğrultusunda yönlendirilmesi ve yüreklendirilmesi gerekmesi, grupların oluşumunda öğrenci özellik ve gereksinimlerinden yola çıkılması gibi konularda sorunlarla karşılaştıkları ve beklentileri olduğu görülmektedir. Anne babalar merkezin diğer örgün eğitim kurumu olan okullardan farklı olarak, ilgi ve yetenekleri temel alan bir anlayış üzerine programlarını oluşturduklarını kabul etmiş olmaktadır. Bunun merkezden beklentilerin daha gerçekçi ve karşılanabilir olması açısından önemli olduğunu söylemek yanlış olmasa gerek.

Anne babalar, üstün yetenekli çocuklarının merak ettikleri konularda bilim ve sanat merkezi tarafından bu duygularının karşılanmasını talep etmektedirler. Güncel hayat içerisinde ev ve okul ortamında karşılanamayan bu taleplerin bilim ve sanat merkezince yerine getirilmesini beklemektedirler.

Üstün yetenekli olmanın getirdiği ve çevresine zorluk olarak yansıyan farklı özelliklerin anne babalar tarafından yeterince bilinmediği araştırma bulgularından anlaşılmaktadır. Bu yüzden anne babalar kendilerinin üstün yetenekli çocukların her türlü özellikleri hakkında uzmanlarca bilgilendirilmelerini, sağlıklı anne baba tutumlarının neler olduğu konusunda kendilerine bilgi verilmesini yoğun bir şekilde istemektedirler.

Araştırma bulgularından, anne babaların üstün yetenekli çocuklarının yaşadıkları özgüven eksikliği duygusununda giderilmesi yönünde bilim ve sanat merkezinden taleplerinin olduğu görülmektedir. Anne babaların bir diğer talepleri olan sosyal gelişimlerinin sağlanması ve bu yönde etkinliklerin daha da artırılması yaklaşımları bu talebi doğrular niteliktedir.

Anne babaların bir diğer beklentileri de üstün yetenekli çocuklarının doğru bir meslek seçimi yapmaları hususunda merkez tarafından bilgilendirilmeleridir. Bu durum yetenekler ile meslekler arasında doğrudan ilişkinin anne babalar tarafından fark edilmesi bakımından oldukça anlamlıdır.

Ancak tüm bu doğru algılamanın ürünü olarak ortaya çıkan beklentilerin yanında, bilim ve sanat merkezinin eğitimsel işlevleri ve fonksiyonları arasında olmadığı halde merkez tarafından karşılanması istenen beklentiler de yok değildir. Bunlardan en önemlisi anne babaların, üstün yetenekli çocuklarının okullarında işlenen ders konularının merkezde tekrar edilmesi, eksik konular üzerinde çalışılması ve okul başarılarına katkı sağlanmasıdır. Bu durum anne babalar açısından bakıldığında, başarıya ve sınava odaklı eğitim yaklaşımının her şeye rağmen önemli bir yere sahip olduğunu göstermesi bakımından oldukça manidardır.

Üstün yetenekli çocukların yaşadıkları güçlüklerin giderilmesine yönelik anne babaların farklı türde çözüm önerileri sundukları anlaşılmaktadır. Bunlardan en önemlileri arasında üstün yetenekli çocuğun eğitimine devam ettiği okulunda öğretmenleri tarafından anlaşılmadığı, davranışlarına sabırla yaklaşmadığı ve öğrencinin farklı niteliklerinden kaynaklanan durumları karşısında empati yapılmadığı hususlarını sayabiliriz.

Anne babaların sosyo-kültürel ve sosyo-ekonomik nedenlerden dolayı çocuklarının gereksinimlerini karşılamada güçlükler yaşadıkları, bunun yanı sıra üstün yetenekli

çocuklarla baş etme becerilerine sahip olmadıkları görülmektedir. (Webb, 1994; akt. Karakuş 2009). Üstün yeteneklilerin eğitiminde farklı yaklaşımların gerekliliği ve bunun ekonomik temelli bir planlamayı zorunlu kılışı, bu eğitim yapılanmasının yanında bir çok güçlüğün de beraberinde gelmesine neden olmaktadır. Bu güçlüklerden en kayda değer olanı kuşkusuz teknolojik araç gereçlerin temininde yaşanan ekonomik zorluklardır. Anne babalar bilim ve sanat merkezinde yaşanan bu güçlüğün giderilmesinde, yerel yönetim desteğinin yanında, Milli Eğitim Bakanlığının da konuya destek vermesini, ekonomik kaynak aktarımında daha destekleyici rol alması gerektiğini belirtmektedirler.

Anne babalar üstün yetenekli çocukların yaşadıkları güçlüklerin aşılmasına yönelik sundukları çözüm önerilerinden biri de, eğitim sürecine kendilerinin daha çok katılımının gerektiğine duydukları inançtır. Bu durum, anne babaların süreci daha yakından tanımak istediği ve alınan kararlara daha fazla katılmak istemeleri şeklinde de yorumlanabilir.

Anne babalar bunların yanında diğer üstün yetenekli çocukların anne ve babalarıyla daha çok bir araya gelmelerinin gerektiğini, yaşanacak paylaşımların çözüm önerilerine daha sağlıklı yansıtacağına inanmaktadırlar.

Araştırma sonuçlarına göre; üstün yetenekli çocukların bilim ve sanat merkezine devamlarında güçlükler yaşadıkları saptanmıştır. Bu güçlüklerin en yoğun şekilde hissedileni ise ulaşım güçlüğü olarak belirtilmiştir. Ulaşım sorunu olarak yansıyan bu güçlüğün büyük oranda servis gibi bir yöntemle halledilebileceği ve bunun da ücretsiz olarak sağlanmasının gerekliliğine ilişkin anne babalarda inanç sözkonusudur. Çocukların devam ettikleri okullarına ek olarak bilim ve sanat merkezine ulaşımını da aileler için daha fazla ekonomik yük, çocuklar için ise daha fazla zaman ve enerji kaybı olarak görülmektedir. Karakuş'a (2009) göre de, anne babaların çocuklarının Bilim ve Sanat Merkezine ulaşımı konusunda zorlandıkları saptanmıştır. Serviste yorulma, araba tutması, merkezin yerinin ters bir bölgede olması, merkeze ulaşımın zaman alması, servis görevlilerinin daha düzenli olması gerekliliği gibi güçlükler karşısında zorlandıkları görülmektedir.

Ayrıca anne babaların bir iş yerinde çalışmaları nedeniyle sürekli izin almak zorunda kalmaları, anne babalar yönünden yaşanan zorlukların farklı bir boyutunu oluşturmaktadır.

Çocukların bilim ve sanat merkezine devam etmeleri halinde, okullarında bazı derslere katılmadıkları, okul başarısında düşüşler yaşadıkları ve okul ödevlerini yapacak yeterli zamanı bulamadıkları da araştırmanın bulguları arasında yer almaktadır. Gerçekte bu durum bilim ve sanat merkezi gibi ilgi ve yetenekleri temel olarak eğitim yapan kurumlarının tam zamanlı okul olarak işlevlerine devam etmeleri gerçeğini bir kez daha ortaya çıkarmaktadır.

Anne babaların, üstün yetenekli çocuklarının devamlarını olumsuz yönde etkileyen, bilim ve sanat merkezine katılımlarını zorlaştıran güçlüklerin ortadan kaldırılmasında merkezin zaman yönetimi hususunda daha hassas planlamalar yapması yönünde beklentileri olduğunu görüyoruz. Bunun en belirgin kanıtı olarak da etkinliklerin hafta sonlarında gerçekleştirilmesinin bir çok anne baba tarafından istenmesini söyleyebiliriz.

Ayrıca üstün yetenekli çocukların anne babalarında, ulaşım sıkıntısının giderilmesine yönelik olarak, özel eğitime devam eden engelli çocuklar için gerçekleştirilen “taşınmalı eğitim” uygulamasının da, özel eğitim uygulamaları kapsamında ele alınan bilim ve sanat merkezine devam eden çocukları için de düşünülmesi gerektiği yönünde beklentileri olduğunu saptıyoruz. Bunun yanında anne babaların ulaşım problemlerine ilişkin olarak, bilim ve sanat merkezinin konuyla doğrudan ilgilenmesini ve çözüm üretmesini istedikleri de araştırmanın bir bulgusu olarak karşımıza çıkmaktadır.

Araştırma sonuçlarına göre anne babaların, devam ile ilgili yaşanan, hem bilim ve sanat merkezli hem de aile merkezli sıkıntıların bakanlık yetkililerine merkezce iletilmesi yönünde beklentileri bulunduğunu görüyoruz. Bu yaklaşımla ilgili olarak, üstün yetenekli çocukların anne babalarının ve diğer eğitim olgularının birer paydaşı olarak görünen ailelerinin, yaşadıkları problemleri çoğunlukla ilintili buldukları kurumlar vasıtasıyla ilgili mercilere iletmek gibi bir yöntemi kullandıklarını söyleyebiliriz. Üstün yetenekli çocuklarının eğitimi ile ilgili olarak sürece katılmada istekli olan anne babaların, yaşadıkları sorunları doğrudan ilgili mercilere iletmek

yerine, öğrencilerinin devam ettikleri eğitim kurumları vasıtasıyla bunu yapmaya çalışmaları oldukça manidar bir durum olarak karşımıza çıkmaktadır.

b. ÖNERİLER

Çocukları bilim ve sanat merkezine devam eden anne babaların, çocuklarındaki bu üstün yetenek özellikleri nedeniyle, yaşamın her alanında değişik yoğunlukta ve türde güçlüklerle karşılaştıkları bir gerçektir. Bu güçlüklerin bazıları çocuğun kendisini, anne babasını ve çevresini doğrudan veya dolaylı bir şekilde etkilemektedir. Bilim ve sanat merkezine devam etme, iletişim kurabilme, ulaşım problemleri, donanım eksikliği, zaman yönetimi, yanlış anne baba tutumları, üstün yetenekliler konusunda bilgili olamama, etkinlik saatlerinin azlığı ve ödenek eksikliği gibi başlıca güçlüklerden bahsedebiliriz.

Ailenin erken yaşta çocuğun yüksek potansiyelini fark etmesi, ihtiyaçları doğrultusunda desteklenmesi, toplumda farkındalık oluşturulması için çalışmaların yapılması önemlidir.

Araştırma bulgularından hareketle, yaşanan güçlüklerin azaltılmasına yönelik şu öneriler yapılabilir.

- “Erkenlik ilkesi” nden yola çıkılarak doğumdan başlamak üzere yapılan gelişimsel takip ile çocuğun gizil gücünün nasıl desteklenebileceğine ilişkin, ailelere yol gösterici olunmalıdır.
- Üstün yeteneğin belirlendiği andan itibaren gelişimsel verilerin kayıt altına alınarak kurumlar arası bilgi akışı sağlanmalıdır. Sağlık Bakanlığınca düzenlenen gelişimsel takip dosyası, okul çağı ile birlikte sistem üzerinden MEB’e aktarılmalıdır.
- Anne babaların, çocuklarının üstün yetenekleri hususunda bilgilendirilmeleri amacıyla kurs, seminer, konferans, panel ve bunlara benzer organizasyonlar düzenlenmelidir.

- Anne baba, okul öncesi dönemden başlayarak çocuğun gizil gücünü fark edebilme ve çocukta var olan bu gücü en üst seviyeye kullanabilmesine yönelik destekleyici çalışma ve eğitimlere dâhil edilmelidir.
- Ayrıca üstün yetenekli çocukların anne babaları için; anne baba tutumları, iletişim becerileri, sosyal beceriler, zaman yönetimi gibi hususlarda bilinçlenmelerini sağlayacak faaliyetler düzenlenmelidir.
- Örgün eğitim kurumlarında eğitime devam eden üstün yetenekli çocukların öğretmenlerine yönelik; üstün yetenekli çocukların eğitimi, üstün yetenekli çocukları belirleme ve üstün yetenekli çocuklara yönelik etkinlik hazırlama ve geliştirme gibi kurs programları düzenlenmelidir.
- Bilim ve sanat merkezlerinin başta donanım olmak üzere değişik türde ihtiyaçlarının ivedilikle giderilmesi sağlanmalıdır.
- Üstün yetenekli öğrenci, öğretmen ve ailelere, örgün eğitim sisteminin dışında destek verilebilecek kurumlar oluşturulmalıdır.
- Üstün yetenekli çocukların eğitimi konusunda, resmi kurumlardan ve sivil toplum örgütlerinden faydalanılarak aileleri bilgilendirmek amacıyla seminer, film, kitap, afiş, broşür gibi eğitim materyalleri ve uygulamaları sağlanmalıdır.
- Tanılama sürecinde aileye sağlanacak psikolojik destek ile çocuk üzerindeki beklentilerin oluşturacağı olumsuz durumların ortadan kaldırılmasına yardımcı olunmalıdır.
- Üstün yetenekli çocukların yetenek alanlarına uygun olarak, üniversitelerin ilgili alan veya bölümlerindeki atölye ve laboratuvar gibi ortamlarda çalışma yapmalarına olanak hazırlanmalıdır.
- Güncelliği ve güvenilirliği olan ve hemen ulaşılabilen e-ortamlar oluşturulmalıdır.
- Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü koordinatörlüğünde, aile ve topluma yönelik; koruyucu, önleyici, eğitici, geliştirici rehberlik ve rehabilite edici aile eğitim programları hazırlanmalıdır.

- Üstün yetenekli çocuklara uygun olarak hazırlanmış programların uygulandığı tam zamanlı bölge okulları veya yatılı okullar açılmalıdır.

KAYNAKÇA

- Ablard, K. E. ve Parker, W. D. (1997). *Parents Achievement Goals and Perfectionism in Their Academically Talented Children*. Journal of Youth and Adolescence, 26.
- Akarsu, F. (1993). *Üstün Zihinsel Yeteneklilerin Eğitiminde Sorunlar*. Asri Diyalog,3.
- Akarsu, F. (2001). *Üstün Yetenekliler, Yetişemediğimiz Çocuklar: Üstün Yetenekli Çocuklar ve Sorunları*. Ankara: Eduser Yayınları
- Akarsu, F. (2000). İstanbul Bilim ve Sanat Merkezi İçin Bir Öğrenme Modeli. Gifted and Talented International, 15.
- Akarsu, F. (2001). *Üstün Yetenekli Çocuklar, Aileleri ve Sorunları*, Ankara: Eduser Yayınları.
- Akboy, R. (2000). *Eğitim Psikolojisi*. Konya: Mikro Yayınları.
- Akkanat, H. (1999). Üstün veya Özel Yetenekliler. *Milli Eğitim Bakanlığı Dergisi*,103.
- Akkutay, Ü. (1984). *Enderun Mektepleri*, Ankara: Gazi Üniversitesi Basın Yayın Yüksekokulu Basınevi.
- Akyüz, Y. (1994). *Türk Eğitim Tarihi. (5. Baskı)*. İstanbul: Kültür Koleji Yayınları.
- Ataman, A. (2003). Üstün Zekalı /Yetenekli Çocuklar, (Editör A. Ataman), *Özel Gereksinimli Çocuklar ve Özel Eğitime Giriş*. Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.
- Avcı, A. (2005). *Anne -Babaların Üstün Yetenekli Çocuklarının Farkındalıklarına İlişkin Görüşlerinin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Aydın, S. (1994), *Eğitime Farklı Bir Bakış*, İzmir: TÖV Yayınları.

- Babaeva, J. D. ve Voiskounsky, A. E. (2002). IT- Giftedness in Children and Adolescents. *Educational Technology & Society*, 5 (1).
- Baran, G. (2005). *Dört Beş Yaş Çocuklarının Sosyal Davranışlarının ve Aile Ortamlarının İncelenmesi*, Çağdaş Eğitim Dergisi, 30 (321)
- Bencik, S. (2006). “Üstün Yetenekli Çocuklarda Mükemmeliyetçilik ve Benlik Algısı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi”, Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Bildiren, A. Türkkani, B. *Üstün Yetenekli Öğrencilerin Perspektifinden Bilim Ve Sanat Merkezlerinin Hoş Ve Hoş Olmayan Özellikleri Ve Değişiklik Talepleri*. *Üstün Yetenekli Eğitimi Araştırmaları Dergisi*, 2013, 1(2), Özel Sayı, 128-135.
- Bilgili, A. E. (2000). *Üstün Yetenekli Çocukların Eğitim Sorunu, Sosyal Sorumluluk Yaklaşımı*. *Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Dergisi*.
- Bümen, N. (2002). *Okulda Çoklu Zekâ Kuramı*. Ankara: Pegem-A Yayıncılık.
- Cansever, G. (1982). *Klinik Psikolojide Değerlendirme Yöntemleri*, İstanbul: Gözlem Matbaacılık.
- Clark, B. (1997). *Growing up gifted* (5. Ed.). Upper Saddle River, New Jersey, Columbus, Ohio: Merrill.
- Cutts, N. E. ve Moseley, N. (2001). *Üstün Zekâlı ve Yetenekli Çocukların Eğitimi: Ulusun En Büyük Kaynaklarından Birinin Harcanması Nasıl Önlenir?* (Çev. İ. Ersevim) İstanbul: Özgür Yayınları. (Eserin orijinali 2001’de yayımlandı).
- Çağlar, D. (2004). *Üstün Zekalı Çocukların Seçimi*. 1. Türkiye Üstün Yetenekli Çocuklar Kongresi. Seçilmiş Makaleler Kitabı. İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.
- Çağlar, D. (2004a). “Üstün Zekâlı Çocukların Özellikleri”, *Üstün Yetenekli Çocuklar Seçilmiş Makaleler Kitabı*, Çocuk Vakfı Yayınları, İstanbul.

- Çağlar, D. (2004b). *Üstün Zekalı Çocukların Eğitim Modelleri, I. Türkiye Üstün Yetenekli Çocuklar Kongresi Bildiriler Kitabı*. İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.
- Çakın, N.(2005). “*Bilim ve Sanat Merkezine Zihinsel Alandan Devam Eden Öğrencilerin Akranları İle Okul Başarıları Açısından Karşılaştırılması*”, Yüksek Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyon.
- Çatalbas, A. S. (1998). *Üstün Yetenekli Öğrencilerin Yetkinlik Beklentileri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kocaeli.
- Dağlıoğlu, H. E. (1995). *İlkokul 2.-5. Sınıflara Devam Eden Çocuklar Arasından Üstün Yetenekli Olanların Belirlenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Dağlıoğlu, H. E. (2004). Okul Öncesi Eğitim Kurumuna Devam Eden Bes-Altı Yas Grubunda ve Matematik Alanında Üstün Yetenekli Olan Çocukların Sosyodemografik Özellikler Bakımından İncelenmesi. *I. Türkiye Üstün Yetenekli Çocuklar Kongresi*. İstanbul: Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi.
- Davaslıgil, Ü. (2004). “Üstün Çocuklar”, Yer aldığı eser R. Şirin, A. Kulaksızoğlu ve A. E. Bilgili (Ed.), *Üstün Yetenekli Çocuklar: Seçilmiş Makaleler Kitabı*. İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları: 63, I. Türkiye Üstün Yetenekli Çocuklar Kongresi Yayın Dizisi:1.
- Davaslıgil, Ü. Aslan, E. ve Beşkardeş, Ü. (2000). “Üstün ve Özel Yetenekli Çocuklara İlişkin Alt Komisyonu”, Yer aldığı eser S. Usta, M. R. Şirin (Hazırlayanlar), *I. İstanbul Çocuk Kurultayı Projeler Kitabı* İstanbul: İstanbul Çocukları Vakfı Yayınları No.1.
- Davaslıgil, Ü. ve Zeana, M. (2004). Üstün Zekâlıların Eğitim Projesi, *Üstün Yetenekli Çocuklar* (Editörler A. Kulaksızoğlu, A. E. Bilgili ve R.Şirin), *Bildiriler Kitabı*, Çocuk Vakfı Yayınları: 64, I. Türkiye Üstün Yetenekli

Çocuklar Kongresi Yayın Dizisi: 2, İstanbul.

Demirel, Ö. (2003). *Kuramdan Uygulamaya Eğitimde Program Geliştirme*. 5. baskı. Ankara: Pegem-A Yayıncılık.

Dinnocenti, S. T. (1998). *Differentitaion: Definition and Description for gifted and talented*. 1998 Spring Newsletter.

Doğan, M., Tekcan, N. ve Cürebal, F. (2004). Üstün ve Özel Yetenekli Öğrencilere Yönelik Bir Okul Modeli: TEVİTÖL. *I. Türkiye Üstün Yetenekli Çocuklar Kongresi*. İstanbul: Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi.

Enç, M. (1973). *Üstün Beyin Gücü: Gelişim ve Eğitimleri*. Ankara: Ankara Üniv. Eğitim Fak. Yayınları.

George, D. (2003). *Gifted education*. London, Britain: David Fulton Publishers.

Gross, M. (1999). Small Poppies: Highly Gifted Children In The Early Years. *Roepers Review*, 21 (3). Howard-Hamilton, M. F. (1994). An assessment of moral development in gifted adolescents. *Roepers Review*, 17

Kaplan, S. N.(1986) “ *The Grid: A Model to Construct Differentiated Curriculum for the Gifted,*” *Systems And Models For Developing For The Gifted And Talented*, Derleyen: J.S. Renzulli, Creative learning Press, Inc, S. 183.

Karakuş, F. (2009) *Üstün Yetenekli Çocukların Anne Babalarının Karşılaştıkları Güçlükler* Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, Cilt 6, Sayı 1, Haziran 2010.

Keskin, S. (2006), “*Üstün ve Özel Yetenekli Çocuklar ve Bilgisayar ve Bilgisayar Dersine Yönelik Tutumları*”, Yüksek Lisans Tezi, Balıkesir Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Balıkesir.

Koçal, Z. D. Kanar, E., Ermis, S. ve Pınar-Kanar, K. (2009). Bilim ve Sanat Merkezine Devam Eden Üstün Yetenekli Öğrencilerin Temel İhtiyaçları: Amasya Örneği. *Üstün Yetenekli Çocuklar II. Ulusal Kongresi Yeni Açılımlar/25-27 Mart 2009*, Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.

- Leana, M. Z. (2005). *Üstün ve Normal Zekâlı Çocuklarda Yönetmel Fonksiyonlar: Londra Kulesi Testi*, Yayınlanmış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- MEB. (1994). *Temel Kabiliyetler Testi Yas 5-7. Türkiye Standardizasyonu ve Norm Çalışması*. MEB. Özel Eğitim ve Danışma Hizmetleri Genel Müdürlüğü. Ankara: M.E.B. Yayınları.
- MEB. (2007). *Bilim ve Sanat Merkezleri Yönergesi*.
- Metin, N. (1999). *Üstün Yetenekli Çocuklar*. Ankara: Özaşama Matbaacılık.
- Neisser, U. (1979). *The Concept of Intelligence*. (Eds. Sternberg, R. J. and Detterman D.K.) Human Intelligence. Norwood, NJ:Ablex.
- Özcan, O. A. (2000). *Algıdan Yoruma Yaratıcı Düşünce, 1.Baskı*, İstanbul: Avcıol Basın Yayın Dağıtım.
- Özdemir, Ö. (2010). “*Üstün Yetenekli Öğrencilerde Yaratıcı Yazma Çalışmalarının Düzeyleri İlköğretim 6,7,8. Sınıf Örneği* Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Özden, Y. (2003). *Öğrenme ve Öğretme*. 5. Baskı. Ankara: PegemA yayıncılık.
- Özkan, N. (2009). *Üstün Zekâlı-Üstün Yetenekli Çocukların Eğitiminde Okulun, Öğretmenin Ve Ailenin Yeri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Özkan, D. (2009). *Yönetici, Öğretmen, Veli ve Öğrenci Görüşlerine Göre Bilim ve Sanat Merkezlerinin Örgütsel Etkinliği*. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Porter, L. (1999). *Gifted Young Children*. Buckingham: Open University Press.
- Renzulli, J. S. (1986). *The Tree Ring Conception of Giftedness: A Developmental Model for Creative Productivity*. Cambridge: University of Cambridge Press.
- Saban, A. (2001). *Çoklu Zekâ Teorisi ve Eğitimi*. İstanbul: Nobel Yayın Dağıtım.

- Saban, A. (2002). *Öğrenme ve Öğretme Süreci*, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Senemoğlu, N. (1999). *İlköğretimde Etkili Öğretme ve Öğrenme El Kitabı: Öğrenme Ürünleri ve Öğretimi*, Burdur.
- Sezginsoy B. (2007). *Bilim ve Sanat Merkezi Uygulamasının Değerlendirilmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Balıkesir.
- Sıdar, R. (2011). *Bilim ve Sanat Merkezinde Okuyan Öğrencilerin Yaratıcılıklarının Problem Çözme Becerisine Etkisi*, Yüksek Lisans Tezi, Niğde Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Niğde.
- Silverman, L. K. (1993). "Social Development, Leadership and Gender Issues", In L. K. Silverman (Ed.), *Counseling the Gifted and Talented*, Denver, CO: Love Publishing.
- Smutny, J. F. (2001). *Stand Up For Your Gifted*. Canada: Free Spirit Publishing.
- Stuart T. ve Beste A. (2008). *Farklı Olduğumu Biliyordum: Üstün Yeteneklileri Anlayabilmek*, (Çev. Armağan Gönenli), Ankara: Kök Yayıncılık.
- Şenol, C. (2011). *Üstün Yetenekliler Eğitim Programlarına İlişkin Öğretmen Görüşleri*, Yüksek Lisans Tezi, Fırat Üniversitesi, Eğitim Bilimler Enstitüsü, Elazığ.
- Şahin, A. (1995). *The Relationship Between Family Structure And Self Esteem In Gifted Children*. M Katzo. Mönks (Eds.) Nurturing Talent. The Netherlands: Van Gorcum.
- Tantay, Ş. (2010). *Özel Üstün Yetenekli Çocuklara Eğitim Veren Okul ve Merkezlerin İncelenmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Maltepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Tucker, B., & Hafenstein, N. (1997). "Psychological Intensities in Young Gifted Children", *Gifted Child Quarterly*.
- Uzun, M. (2004). *Üstün veya Özel Yeteneklilik Nedir? Üstün Yetenekli Çocuklar El Kitabı* (1. Baskı). İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.

Yesilova, H. (1997). *Üstün Yeteneklilik ve Türkiye’de Üstün Yetenekli Çocukların Eğitimi* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı.

Winner, E. (1996). *Gifted Children Myths and Realities*. New York: Basic Books.

Yıldız, H. (2010). *Üstün Yeteneklilerin Eğitiminde Bir Model Olan Bilim ve sanat Merkezleri Üzerine Bir Araştırma*, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Yörükoğlu, A. (1998). *Çocuk Ruh Sağlığı Çocuk Yetiştirme Sanatı ve Kişilik Gelişimi (23.Basım)* . İstanbul: Özgür Yayınları.

İNTERNET KAYNAKÇA

URL1,<http://www.egitirim.gen.tr/site/arsiv/35-2/107-sinif-yonetiminde-ustun-yetenekli-ogrenciler.html> adresinden 20.02.2013 tarihinde erişilmiştir.

URL2,<http://www.belgeler.com/blg/33t1/stn-yetenekli-ocuun-erken-fark-edilmesi>, adresinden 20.02.2013 tarihinde erişilmiştir.

URL3,<http://kuyem.karabuk.edu.tr/%C3%BCst%C3%BCn%20yetenekliler/is.pdf>, adresinden 20.02.2013 tarihinde erişilmiştir.

URL4,<http://www.pedere.net/guzel-sanatlar-ve-spor-liseleri/> adresinden 20.02.2013 tarihinde erişilmiştir.

URL5, http://mebk12.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/54/15/973690/dosyalar/2013_03/19045008_alennerler.pdf adresinden 25.03.2013 tarihinde erişilmiştir.

URL6,<http://www.ustunyetenekli.com/ustun-yetenekli-cocugun-erken-farkedilmesi.html#more4139> adresinden 27.03.2013 tarihinde erişilmiştir.

EKLER

EK 1: Anket Formu

ANKET FORMU

Değerli Anne Baba,

Bu anket, bilim ve sanat merkezine devam eden üstün yetenekli çocukların anne babalarının bilim ve sanat merkezi ile ilgili düşüncelerini, üstün yetenekli bir çocuğa sahip olmakla ilgili karşılaştıkları güçlükleri ve çocuklarının bilim ve sanat merkezine devamında yaşadıkları sorunları belirlemek amacıyla yapılmaktadır. Anketi cevaplamak suretiyle yapacağınız katkıya teşekkür eder, saygılar sunarım.

Şenel ÇAMDEVİREN

BÖLÜM 1

KİŞİSEL BİLGİLER: Bu bölümde kişisel özelliklerinize ilişkin bilgiler bulunmaktadır. Size yöneltilen her soru için, durumunuza uygun olan seçeneğe (X) işareti koyunuz.

1. Cinsiyetiniz

- a. Erkek () b. Kadın ()

2. Eğitim Durumunuz

- a. () İlkokul
b. () Ortaokul
c. () Lise
d. () Ön Lisans
e. () Lisans
f. () Yüksek Lisans
g. () Doktora

3. Mesleğiniz

- a. () Akademisyen
b. () Askeri Personel
c. () Avukat
d. () Doktor
e. () Emekli
f. () Memur
g. () Mühendis
h. () Öğretmen
i. () Polis
j. () Serbest Meslek
k. () (.....) Yukarıdakilerden birine uymuyorsa buraya yazabilirsiniz

4. Yaş Aralığınız

- a. () 25-29
b. () 30-34
c. () 35-39
d. () 40-44
e. () 44-49
f. () 50 ve yukarı

5. Aylık Geliriniz (TL)
- 500-1000
 - 1000-1500
 - 1500-2000
 - 2000-2500
 - 2500-3000
 - 3000-3500
 - 3500-4000
 - 4000-4500
 - 4500-5000
 - 5000 ve yukarısı

BÖLÜM II

AÇIKLAMA: Bu bölümde yer alan sorulara açık ve net cevap vermeniz istenmektedir. Duygu ve düşüncelerinizi her sorunun altında yer alan boşluğa yazabilirsiniz.

- Üstün yetenekli bir çocuğa sahip olmakla ilgili yaşadığımız güçlükler nelerdir?
- Bilim ve sanat merkezi ile ilgili görüşleriniz nelerdir?
- Çocuğunuzla ilgili yaşadığımız güçlüklere yönelik, bilim ve sanat merkezinden beklentileriniz nelerdir?
- Çocuğunuzla yaşadığımız güçlüklerle yönelik çözüm önerileriniz nelerdir?
- Çocuğunuzun bilim ve sanat merkezine devamı ile ilgili yaşadığımız güçlükler nelerdir?

6. Çocuğunuzun devamı ile ilgili yaşadığımız güçlükler'e yönelik bilim ve sanat merkezinden beklentileriniz nelerdir?

7. Çocuğunuzun devamı ile ilgili yaşadığımız güçlükler'e yönelik çözüm önerileriniz nelerdir?

8. Bunların dışında yaşadığımız güçlükler ve çözüm önerileri nelerdir?

T.C.
SAKARYA VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı :B.08.4.MEM.0.54.05.02-605.99.0000-2244
Konu :Araştırma İzinleri

09 -11- 2012

VALİLİK MAKAMINA

Sakarya Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ana Bilim Dalı Eğitim Programları ve Öğretimi Bilim Dalı Yüksek Lisans öğrencisi Şenel ÇAMDEVİREN'in "Bilim ve Sanat Merkezine (BİLSEM) Devam Eden Üstün Yetenekli Çocukların Anne Babalarının Karşılaştıkları Güçlükler" konulu anket uygulamasını, Sakarya Erenler Bilim Sanat Merkezindeki Öğrencilerine uygulamak istediği, Sakarya Üniversitesi Rektörlüğünün 05/11/2012 tarih ve 879 sayılı yazıları ile bildirilmiştir.

"Bilim ve Sanat Merkezine (BİLSEM) Devam Eden Üstün Yetenekli Çocukların Anne Babalarının Karşılaştıkları Güçlükler" konulu anket uygulamasını, Sakarya Erenler Bilim Sanat Merkezindeki Öğrencilere uygulanması, yasal gerekliliğin ilgili Okul Müdürlüğünce yerine getirilmesi kaydıyla Müdürlüğümüzce uygun mütalaa edilmektedir.

Makamınızca da uygun görüldüğü takdirde olurlarınızı arz ederim.

Selim Yavuz SANDIKÇI
Millî Eğitim Müdürü

OLUR.
9/11/2012

Faruk BEKARLAR
Vali a.
Vali Yardımcısı

Resmî Daireler Kampüsü
B Blok 54290 Adapazarı / SAKARYA
Tel : 0 264 251 36 14-15-16
Fax : 0 264 251 36 04
<http://sakarya.meb.gov.tr>
sakaryamem@meb.gov.tr

ÖZGEÇMİŞ

Şenel ÇAMDEVİREN 1968 yılında Kırıkkale’ de doğdu. İlköğrenimini Kırıkkale 50.Yıl İlkokulu ile Kurtuluş Ortaokulu’nda, liseyi Kırıkkale Kurtuluş Lisesi’nde tamamladı. 1985 yılında kazandığı Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Fakültesi, Eğitim Programları ve Öğretim Bölümü’nden 1989 yılında mezun oldu. 1989 yılında aynı üniversitenin Program Geliştirme Anabilim Dalı Yüksek Lisans Programı’nı kazandı. Aynı yıl Maliye Bakanlığı’nda çalışmaya başladı. 1992 yılının ikinci yarısında, ilk kez yapılan bir düzenlemeyle Sivas Merkez Kızılırmak İlkokuluna sınıf öğretmeni olarak atandı ve yüksek lisans eğitimini yarıda bırakmak zorunda kaldı. Uzun yıllar sınıf öğretmeni olarak görev yaptıktan sonra, 2014 yılının Ocak ayında alan değişikliğiyle rehber öğretmenliğe geçiş yaptı. Halen Adapazarı 21 Haziran İlkokulu’nda mesleğine devam etmektedir. Ayrıca yarım kalan yüksek lisans eğitimini, Sakarya Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı, Eğitim Programları ve Öğretimi Bilim Dalında tamamlamaya çalışmaktadır.